

ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและ
ฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต3

ปริญญานิพนธ์
ของ
ธิดา จิตติพานิชยางกูร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิจัยและสถิติทางการศึกษา
พฤษภาคม 2550

ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและ
ฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต3

ปริญญานิพนธ์
ของ
ธิดา จิตพิพานิชยางกูร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย ให้ความรู้ตลอดจนแนวทางแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งถึงความกรุณาดังกล่าว และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำที่ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ที่สำคัญยังผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษาทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย มหาบรรพต ดร.เปรมสุริย์ เชื้อมทอง อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ อาจารย์สุชาติ สิริมินันท์ และ อาจารย์มิ่ง เทพครเมือง ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้และเก็บข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครู อาจารย์ ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนพิมลวิทย์ และผู้บริหารโรงเรียนวัดบางพลัด (ป.สุคุณโณ) ที่ให้ความอนุเคราะห์ผู้วิจัยในการมาศึกษาต่อ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดาที่ให้อำนาจใจและให้ความห่วงใยแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิจัยและสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในการศึกษารวมทั้งขอขอบคุณ เพื่อนร่วมงาน ญาติมิตร พี่และเพื่อนสาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษาทุกคน ที่ให้อำนาจใจ ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

คุณค่าทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากปริญญานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยน้อมรำลึกและบูชาพระคุณแก่บุพการีของผู้วิจัย และบูรพาจารย์ทุกท่านที่อยู่เบื้องหลังในการวางรากฐานการศึกษาให้กับผู้วิจัยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน

ธิดา จิตพิณชยางกูร

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	5
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	5
	ตัวแปรที่ศึกษา	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
	สมมติฐานของการวิจัย	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์	11
	ความหมายของความมั่นคงทางอารมณ์	11
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์	12
	องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์	13
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	16
	ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	16
	ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	17
	แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค	18
	เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค	20
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว	21
	ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว	21
	แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว	22
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู	25
	ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู	25
	แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู	27
	ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู.....	34
ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู.....	34
ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู.....	35
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน.....	36
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน.....	39
ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน.....	39
แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน.....	40
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
งานวิจัยต่างประเทศ.....	50
งานวิจัยในประเทศ.....	52
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	55
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	72
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	88
สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย.....	88
สรุปผลการวิจัย.....	88
อภิปรายผล.....	90
ข้อเสนอแนะ.....	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	106
ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อ.....	107
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	120
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	136
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	138

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนนักเรียนในเขตต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 โดยแบ่งตามเขตการปกครอง.....	56
2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามเขต ในแต่ละกลุ่มเขตพื้นที่การปกครอง กรุงเทพมหานคร.....	57
3 จำนวนนักเรียนจำแนกตามโรงเรียนและเขต ในแต่ละกลุ่มเขตพื้นที่การปกครอง กรุงเทพมหานคร.....	58
4 จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	59
5 ค่าสถิติพื้นฐานด้านข้อมูลส่วนบุคคล.....	80
6 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถ ในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	81
7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคง ทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	83
8 ค่าการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนาม และตัวแปรเอกนาม.....	84
9 คำนำนัยสำคัญของค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความมั่นคงทางอารมณ์.....	85
10 คำนำนัยสำคัญของค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	86
11 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์.....	108
12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว.....	109
13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู แบบมีเหตุผล.....	110
14 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพ ระหว่างนักเรียนกับครู.....	111
15 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดบรรยากาศ การเรียนการสอน.....	112
16 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพ ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน.....	113
17 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์.....	114

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว.....	115
19 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล.....	116
20 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู.....	117
21 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน.....	118
22 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน...	119

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2	องค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค.....	18
3	ลำดับขั้นการสร้างแบบสอบถาม.....	61

ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและ
ฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต3

บทคัดย่อ
ของ
ธิดา จิตพิพานิชยางกูร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิจัยและสถิติทางการศึกษา
พฤษภาคม 2550

ธิดา จิตินานิชยางกูร. (2550). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และ
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. ปริญญาโท กศ.ม. (การวิจัยและสถิติ
ทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์,
อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักความสำคัญของ
ตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่าง
นักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนที่ส่งผลต่อ
ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค กลุ่มตัวอย่างที่ใช้
ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ของโรงเรียนในเขต
พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 จำนวน 475 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน
(Multi - Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามวัด
ความมั่นคงทางอารมณ์ แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล
แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน
แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .887, .918,
.909, .887, .870, .903 และ .927 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ
แบบตัวแปรพหุนาม (MMR) และการวิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนาม (MR)

ผลการวิจัยพบว่า

ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามสองตัว มีค่าวิคัลแลมดา
(Λ) เท่ากับ .621 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามแต่ละตัว
มีค่าเท่ากับ .305 และ .588 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความแปรผัน
ร่วมกัน 9.30% และ 34.60% ตามลำดับ

ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .176$) ส่วนการอบรมเลี้ยงดู
แบบมีเหตุผล ($\beta = .130$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .110$) ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญ
ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียน
กับเพื่อน ($\beta = .226$) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ($\beta = .216$) และสัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta =$
.190) ส่วนบรรยากาศการเรียนการสอน ($\beta = .112$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta =$
.097) ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

SOME FACTORS AFFECTING EMOTIONAL STABILITY AND ADVERSITY QUOTIENT OF
MATTHAYOMSUKSA III STUDENTS IN BANGKOK EDUCATIONAL SERVICE AREA III

AN ABSTRACT
BY
TIDA THITIPANICHAYANGKON

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Educational Research and Statistics
at Srinakharinwirot University

May 2007

Tida Thitipanichayangkoon. (2007). *Some Factors Affecting Emotional Stability and Adversity Quotient of Matthayomsuksa III Students in Bangkok Educational Service Area III*.

Master thesis, M.Ed. (Educational Research and Statistics). Bangkok:

Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee:

Assoc. Prof. Dr. Boonchird Pinyoanuntapong, Dr. Sakesan Tongkhambanchong.

The main purpose of this research was to investigate the correlations and beta weights of factors of family relationship, reasonable raising styles, relationship between student and teacher, learning-teaching atmosphere, and relationship between student and friends affecting students' emotional stability and adversity quotient. The samples used in the study were 475 Matthayomsuksa III students of the schools in Bangkok Educational Service Area III, in second semester of 2006 academic year. They were selected by multi-stage random sampling. The tools used in research comprised the questionnaires about emotional stability, adversity quotient, family relationship, reasonable raising styles, relationship between student and teacher, learning-teaching atmosphere, and relationship between student and friends. Their reliabilities were .887, .918, .909, .887, .870, .903 and .927 respectively. The data were analyzed by using multivariate multiple regression (MMR) and univariate multiple regression (MR).

The findings of study revealed that:

The Wilks' Lambda (Λ) of regression coefficient between the factors and two dependant variables was .621. The multiple correlation coefficients between the factors and each dependant variable were .305 and .588 respectively with statistical significance at the level of .01. The mutual variations were 9.30% and 34.60% respectively.

The beta weights of factors affecting the emotional stability with statistical significance at the level of .01 were family relationship ($\beta = .176$); and with statistical significance at the level of .05 were reasonable raising styles ($\beta = .130$), and relationship between student and teacher ($\beta = .110$). The beta weights of factors affecting the adversity quotient with statistical significance at the level of .01 were relationship between student and friends ($\beta = .226$), reasonable raising styles ($\beta = .216$), and family relationship ($\beta = .190$); and with statistical significance at the level of .05 were learning-teaching atmosphere ($\beta = .112$), and relationship between student and teacher ($\beta = .097$).

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นผลให้สภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ค่านิยมและความเชื่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมจึงต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (พลาภรณ์ จันทร์ขามเรียน. 2539: 1) การเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้านพร้อมกันทำให้ปรับตัวได้ยาก เกิดความเครียด ความวิตกกังวล เกิดอารมณ์และพฤติกรรมที่รุนแรง (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. 2529: 72) การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน หากจะมุ่งมั่นให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น การมีสุขภาพแข็งแรง ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง มีการศึกษาดี เป็นต้น ทั้งนี้ปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง คือ การมีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหา และเอาชนะอุปสรรคต่างๆที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ บางคนมีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีฐานะมั่นคง แต่มีสุขภาพจิตไม่ดี จิตใจอ่อนแอ ไม่สามารถทนทานต่อความเครียดและความกดดันต่างๆได้ ผู้นั้นย่อมประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต (เยาวนาฏ ผลิตพันธ์เกียรติ. 2534: 1)

ดังนั้นในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น ควรจะเริ่มต้นจากการพัฒนาตัวบุคคล เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรอันสูงค่าของสังคม และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมจะอยู่รอด เสื่อมสลายหรือเจริญรุ่งเรืองขึ้นอยู่กับคนในสังคม (กรมสามัญศึกษา. 2542: 1) คนจึงเป็นทั้งเหตุ ปัจจัย และผลลัพธ์ที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ และในการพัฒนาคนเพื่อให้มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพราะวัยเด็กเป็นวัยที่มีศักยภาพเหมาะสมที่จะได้รับการพัฒนาเพื่อสืบทอดภาระกิจในการพัฒนาประเทศต่อไป

หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันมุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม ให้มีความสมดุลทั้งด้าน จิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม ในทุกช่วงชั้นของการจัดการศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามเป้าหมายและวิธีการที่วางไว้ ได้แก่ การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้ชีวิต เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจตนเอง ควบคุมอารมณ์ของตนเอง สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางอารมณ์ สามารถปรับอารมณ์ให้อยู่ในสภาวะปกติ อันจะนำไปสู่การยกระดับจิตใจ โดยการที่คนเราจะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขสามารถที่จะเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้นั้น จะต้องอาศัยการอบรมบ่มนิสัยเป็นสำคัญ (วินัส ภัคตินรา. 2546: 1) อาร์มสตรอง (Armstrong. 1987: 97) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอารมณ์ที่มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเด็กว่า การรู้และยอมรับอารมณ์ตามความเป็นจริง และการแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสมนั้น จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

สถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่กำหนดคุณค่าขั้นมูลฐานแก่นุชย์ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม แบบแผนการดำเนินชีวิต ศาสนา ความเชื่อ ซึ่งส่งผลไปถึงบุคลิกภาพ จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนการปรับตัวอันเป็นความพร้อมด้านสุขภาพจิตของเด็ก (วิณี ชิตเชิดวงศ์. 2535: 2) ซึ่ง Mussen (นันทา แทนธานี. 2534: 29; อ้างอิงจาก Mussen. 1963: 193) กล่าวว่า ในระยะเริ่มแรกของชีวิตเด็กควรจะได้รับความรัก ความอบอุ่นและเมื่อเด็กโตขึ้น เด็กจำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างเสริมพัฒนาให้กว้างไกลออกไป สภาพแวดล้อมของเด็กและทัศนคติของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะแบบแผนของครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู เนื่องจากภาวะการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม ทำให้กลไกการทำหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนไปด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบ นับตั้งแต่ด้านความคิด พฤติกรรมของคน ความสัมพันธ์ของพ่อ แม่ และลูก รวมถึงคนในครอบครัว(ปทุมทิพย์ สุภานันท์. 2542: 71–75) ครอบครัวที่พ่อแม่มีปากเสียงกัน ความเห็นไม่ลงรอยกัน และมีการทะเลาะวิวาทให้ลูกได้ยินอยู่เสมอ นั้น ลูกจะกลายเป็นเด็กที่ขาดความรักความเอาใจใส่ ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและ พัฒนาการของเด็ก เด็กจะมีความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ (จิตรา วสุวานิช. 2524: 79–80) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเอกชน (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2534: 94–95; อ้างอิงจาก England. 1985) พบว่าเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ขาดความรัก ความเอาใจใส่ ถูกลงโทษ หรือถูกตำหนิรุนแรงเกินกว่าเหตุ จะมีปัญหาการสร้างอารมณ์ผูกพันกับบุคคล มีลักษณะไม่เชื่อฟัง ไม่ทำตาม มีอารมณ์ หงุดหงิด ก้าวร้าว ทำลาย คับข้องใจ ขาดความนับถือตนเอง ขาดความมั่นใจ (Low self-esteem) ขาดการแสดงความรู้สึกรู้สึกหรือแสดงความต้องการของตนเอง (Self-assertion) มีการควบคุมตนเองและยืดหยุ่นต่อสถานการณ์น้อย ต้องพึ่งคนอื่นสูง มีการแสดงออกเป็นตัวของตัวเองน้อยและมีปัญหาพฤติกรรมมาก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่พบได้ อาจจะทำให้เกิดพฤติกรรม ก้าวร้าวอย่างรุนแรง ชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เกิดความไม่สงบสุขทางสังคม

นอกจากสถาบันครอบครัวจะมีความสำคัญแล้ว สถาบันการศึกษาเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งสำหรับเด็ก ซึ่งโดยทั่วไปเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียนมากกว่า อยู่ที่บ้าน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีโอกาสนำมาซึ่งความช่วยเหลือและส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาในทุกๆ ด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และเชาว์ปัญญา ครู อาจารย์ จึงกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากใกล้ชิดกับเด็กรองจากบิดามารดาและเป็นบุคคลที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพโดยรอบด้านให้แก่เด็ก (พิสิทธิ์ คงรักษา. 2536: 2) ครูที่มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความรัก ความเข้าใจ และความเอาใจใส่นักเรียน มีพฤติกรรมในการแสดงออกที่เหมาะสมจะทำให้นักเรียน เป็นผู้ที่มีความสุขจิตดี มีความมั่นคงในอารมณ์ นอกจากนี้บุคลิกภาพของครูก็จะเป็นตัวกำหนด บรรยากาศในชั้นเรียนจะทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียน ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสุขจิตที่ดี (สุรงค์ จันทน์เอม. 2527: 12) ในทางตรงข้ามถ้าครูไม่เข้าใจนักเรียนและไม่พยายามที่จะศึกษานักเรียน อาจเนื่องมาจากความเครียดทางอารมณ์ของครูทำให้ครูปรับตัวไม่ได้และมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม ก็จะส่งผลต่อสภาพอารมณ์และสภาพจิตใจของนักเรียน (สุรงค์ จันทน์เอม. 2527: 16) ครูลักษณะนี้จะสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความ

ติ่งเครียด ขาดความมั่นคงปลอดภัย ขาดความคิดริเริ่ม และนักเรียนจะรู้สึกไม่ชอบครู (วรรณิ ลิ้มอักษร. 2524: 45) เกิดปัญหาทางพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์

จากที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าความมั่นคงทางอารมณ์มีความสำคัญต่อเด็กนักเรียนมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงระยะคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายสูงสุดและมีการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างเกิดขึ้น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ การเข้าสังคม การเรียน การงานและการค้นหาอุดมคติในชีวิต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วไม่แน่นอนและมีความละเอียดซับซ้อนมาก (วินัดดา ปิยะศิลป์. 2540: 125) ดังนั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเด็กจะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบตัวได้ การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม จึงพบเห็นกันอยู่บ่อยๆ อิริคสัน (ศรี เรือน แก้วกิงวาล. 2540: 329; อ้างอิงจาก Erikson. 1968: Identity Youth and Crisis) แสดงทัศนะว่า

วัยรุ่นเป็นระยะที่มนุษย์มีความสับสนทางจิตใจมากที่สุดยิ่งกว่าวัยอื่นๆ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นวัยรุ่นทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาหรือความทุกข์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ประกอบกับวัยรุ่นจำเป็นต้องแสวงหาทางที่จะสนองความต้องการทั้งของตนเองและสังคมอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อมีอุปสรรคมาขัดขวางย่อมทำให้เกิดความไม่สบายใจ คับข้องใจ บางครั้งหาสาเหตุได้ บางครั้งหาสาเหตุไม่ได้ ซึ่งภาวะของความไม่สบายใจนี้จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายและสภาพอารมณ์ อารมณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการปรับตัว เพราะคนที่มีอารมณ์ดีอยู่เสมอจะเป็นคนที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และจะทำให้การทำงานต่างๆ มีชีวิตชีวา มีความกระตือรือร้น แต่ในทางตรงข้ามถ้าอารมณ์เสียหรืออารมณ์รุนแรงเกิดความไม่มั่นคงทางอารมณ์จนไม่สามารถที่จะควบคุมได้ จะทำให้บุคคลนั้นขาดสมาธิ ขาดความตั้งใจ มักจะทำอะไรผิดพลาดและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมไม่ค่อยได้ (อารี เพชรผุด. 2537: 218) หากได้มีการศึกษาและพัฒนาให้เหมาะสมอย่างเป็นลำดับตลอดช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล ก็จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถที่จะเข้าใจและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น รู้จักรับผิดชอบ รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง มีความเป็นอิสระ มีความเต็มใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น พร้อมทั้งจะสร้างเสริมสภาพจิตใจและอารมณ์ ยอมรับความเป็นจริงและมองเห็นความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ไปได้

ในปัจจุบันมนุษย์ได้ตระหนักเพิ่มมากขึ้นว่า การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จได้ทั้งในด้านการงาน การเรียน หรือการดำรงชีวิตอยู่ให้มีความสุขนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นส่วนประกอบ การมีความมั่นคงทางอารมณ์เพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถทำให้คนเราประสบความสำเร็จไปได้ ถ้าบุคคลนั้นขาด AQ คือ ความเพียรพยายามที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ตามแนวความคิดของ สโตลทซ์ (Stoltz. 1997) ได้ระบุว่า AQ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในยามที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากหรือความลำบาก คนที่มี

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคสูงจะมีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ แม้จะแพ้พ่ายหรือล้มเหลวก็สามารถต่อสู้เอาชนะความล้มเหลวได้ เช่น บางคนที่สอบเอ็นทรานซ์ไม่ติดก็ยอมแพ้พ่ายต่อชีวิตทั้งๆที่มีสติปัญญา มีทรัพย์สินหรือโอกาสเท่าๆกับคนที่สอบติด เมื่อศึกษาถึงภูมิหลังของเด็กเหล่านี้ จะพบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จกับผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จไม่มีสิ่งใดที่แตกต่างกันมากนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรู้ ความสามารถ อายุ หรือความเฉลียวฉลาด แต่สิ่งหนึ่งที่แตกต่างกัน คือ การมีจิตใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และมีความคิดที่จะต่อสู้กับอุปสรรค ซึ่งรูปแบบของการจัดการกับปัญหา หรือ AQ นั้นเริ่มขึ้นจากโยประสาทในสมองตั้งแต่วัยที่เป็นเด็กๆ วัยรุ่น เพราะเราจะเรียนรู้วิธีตอบสนอง วิธีตอบคำถาม วิธีการจัดการกับปัญหาจากประสบการณ์ที่เราเห็นจากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้าง วิธีการที่เขามองปัญหาให้เป็นโอกาส หรือวิธีการที่มองปัญหาให้เป็นปัญหา หรือวิธีการที่เขาไม่ต่อสู้กับปัญหา ซึ่งประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้ที่อยู่รอบข้างเด็กตั้งแต่เล็กๆ ก็จะฝังเข้าไปในสมองสร้างเป็นโยประสาท แต่ข้อดี คือ สามารถที่จะปรับปรุงได้ พัฒนาได้ (ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์. 2544: 108)

นักธุรกิจส่วนใหญ่เชื่อกันว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคเป็นหลักการที่มีพลังที่จะทำให้มนุษย์เราประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน เพราะฉะนั้น ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคจึงเป็นทัศนคติใหม่ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คนเราสามารถต่อสู้กับความท้าทายได้ นอกจากนี้แล้วความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคยังทำให้รู้จักความคิดของตนเองเมื่ออยู่ในภาวะที่มีอุปสรรคว่า จะสามารถนำเอาพลังที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ในการเผชิญปัญหาและมีความมุ่งมั่นที่จะต่อสู้กับอุปสรรคมากน้อยเพียงใด โกลแมน (Goleman. 1996: 34) ได้กล่าวว่า คนที่ประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความตึงเครียด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อก่อให้เกิดเยาวชนที่มีคุณภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.1 ศึกษาความสัมพันธ์พหุคูณแบบตัวแปรพหุนาม
 - 2.2 ศึกษาความสัมพันธ์พหุคูณแบบตัวแปรเอกนาม
3. เพื่อศึกษาคำนำหน้ของทาคัญของตัวแปรปัจจัย
 - 3.1 ศึกษาคำนำหน้ทาคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์
 - 3.2 ศึกษาคำนำหน้ทาคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลสำคัญให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษา นักวิชาการ และผู้บริหารที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนบริหารจัดการ ในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้เยาวชนที่มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ซึ่งมีจำนวน 42 โรงเรียน จำนวน 400 ห้องเรียน และมีจำนวนนักเรียน 17,477 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 จำนวน 475 คน เป็นนักเรียนชาย 247 คน และนักเรียนหญิง 228 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

- 1) สัมพันธภาพในครอบครัว
- 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล
- 3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
- 4) บรรยากาศการเรียนการสอน
- 5) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

- 1) ความมั่นคงทางอารมณ์
- 2) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง ภาวะที่บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ และระงับอารมณ์ของตนให้อยู่ในสภาพปกติ ไม่หวั่นไหวเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือสิ่งรบกวน ความสงบสุขของอารมณ์ สามารถปรับตัวและปรับอารมณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม

2. ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค หมายถึง ความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบากโดยไม่ล้มเลิก ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลได้จากรูปแบบการตอบสนองต่ออุปสรรคและปัญหาที่ประสบ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ตามแนวคิดของสโตลทซ์ (Stoltz, 1997) ดังนี้

2.1 การควบคุม (Control) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ให้สามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ยากลำบากหรืออุปสรรค

2.2 ต้นเหตุและความรับผิดชอบ (Original and Ownership) หมายถึง การวิเคราะห์ค้นหาถึงสาเหตุของปัญหาโดยการพิจารณาจากตัวเองก่อนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เคยทำผิด

2.3 ผลกระทบที่จะมาถึง (Reach) หมายถึง การวัดผลกระทบของปัญหา ความยุ่งยากที่มีต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใด พร้อมระวังและมีสติว่าอีกนานเท่าไรปัญหาหรืออุปสรรคกำลังจะเข้ามาในชีวิต

2.4 ความอดทน (Endurance) หมายถึง การรับรู้ถึงความคงทนของอุปสรรค และการรับมือกับความยืดหยุ่นของปัญหาและพยายามขจัดให้หมดไปอย่างถูกวิธี

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยอมรับในความสำคัญ มีความเข้าใจในพัฒนาการ ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง ห้ามปรามเมื่อเห็น

ว่าทำในสิ่งที่ไม่สมควร ส่งเสริมในสิ่งที่เป็นประโยชน์ โอนอ่อนผ่อนตามถ้ามีเหตุผลเพียงพอ และ ผลการกระทำนั้นไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองหรือผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือตามโอกาสอันควร ขณะเดียวกันก็อบรมสั่งสอนหรือสนับสนุนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง

4. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่สมาชิก ในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน ทั้งพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อนักเรียน พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ ต่อบิดามารดา รวมถึงพฤติกรรมที่บิดาและมารดาปฏิบัติต่อกัน ที่แสดงถึงความผูกพันรักใคร่ ประองดองกัน คอยเป็นกำลังใจ เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและสามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน

5. บรรยากาศการเรียนการสอน หมายถึง สภาพทางการเรียนทั้งในและนอก ห้องเรียนที่มีผลต่อการปรับตัวของนักเรียนตามการรับรู้ของนักเรียน ได้แก่ วิธีการสอนของครู สถานที่เรียน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

6. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู หมายถึง พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียน และพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อครู ทั้งในและนอกห้องเรียน

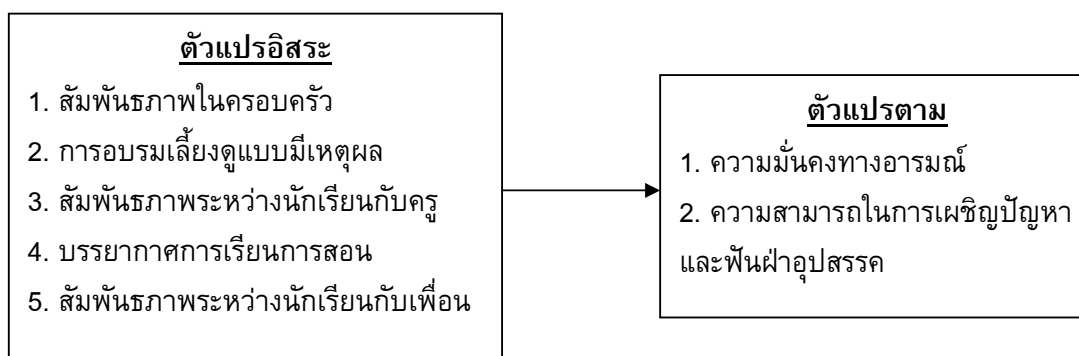
7. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อน ปฏิบัติต่อกันทั้งด้านส่วนตัวและด้านการเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่ การช่วยเหลือกัน การพึ่งพาอาศัยกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความรักและความสามัคคี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์และ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยศึกษาเอกสารของกรมวิชาการ (2539: 6) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ว่าเกิดจากความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบทางด้านครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู สภาพครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) องค์ประกอบด้านโรงเรียน ได้แก่ การ ดำเนินงานของโรงเรียน และบุคลิกภาพของครู 3) องค์ประกอบด้านนักเรียน ได้แก่ สภาพทาง ชีววิทยา สภาพทางสังคม และสภาพทางจิตวิทยา ส่วนความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟัน ฝ่าอุปสรรค ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดของสโตลท์และสังเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ออร์ (ชนันภรณ์ ลักษณะมีพิเชษฐ์. 2545: 20; อ้างอิงจาก Orr. 1978) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวและการปรับตัวในด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคง ทางอารมณ์ พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีการปรับตัวด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคงทางอารมณ์ดี เมื่อ มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี สอดคล้องคล้อยกับการศึกษาของเอกชน (วันเพ็ญ บุญ ประกอบ.2534: 94-95; อ้างอิงจาก England. 1985) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง ขาดความรัก ขาดความ เอาใจใส่ จะมีปัญหาการสร้างอารมณ์ผูกพันกับบุคคล มีการควบคุมตนเองและยึดหยุ่นต่อ

สถานการณ์น้อย มีปัญหาพฤติกรรมมากและไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพฤติกรรมที่พบได้ ซาปิโร (อัจฉรา สุขารมณ. 2530: 2; อ้างอิงจาก Sharpiro. 1997) ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่รู้จักการยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดหรือปล่อยเด็กจนเกินไป มีการชี้แจงเหตุผลเมื่อเด็กทำผิด ไม่ควบคุมหรือออกคำสั่ง ให้คำแนะนำเมื่อเด็กมีปัญหา ส่งผลให้เด็กมีความมั่นคงในอารมณ์ มีความหนักแน่น ควบคุมอารมณ์ได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถปรับตัวได้ดี สอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ นวลใหม่ (2549: บทคัดย่อ) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนพรจิรา วงศ์ชนะภัย (2545: 62) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู พบว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ทางวิชาการระหว่างนักเรียนกับครูสูง จึงทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาและปรับตัวได้ดีกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูไม่ดี

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยสรุปเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ และนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ตัวแปรปัจจัยบางประการ ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน กับตัวแปรตามสองตัว ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กัน
2. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความมั่นคงทางอารมณ์ ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กัน

3. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กัน
4. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอารมณ์
5. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์
 - 1.1 ความหมายของความมั่นคงทางอารมณ์
 - 1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์
 - 1.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.1 ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.2 ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.4 เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 3.1 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.3 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 5.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 5.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน
7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 7.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 7.2 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
8. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (MMR)
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์

1.1 ความหมายของความมั่นคงทางอารมณ์

อลพอร์ต (สุภาพรณ โคตรจรัส. 2527: 102; อ้างอิงจาก Allport. 1963. Pattern and Growth in Personality: unpagged) กล่าวว่า ความมั่นคงทางอารมณ์เกิดจากการที่บุคคลยอมรับตนเอง ซึ่งความมั่นคงนี้ช่วยให้บุคคลทนต่อความคับข้องใจและไม่ถูกกระทบกระเทือนมากเกินไป สามารถควบคุมตนเองได้ สามารถที่จะรอคอยการสนองความพึงพอใจและปรับตัวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างช่วยไม่ได้ มองโลกตามความเป็นจริง และควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

แฮมริน และพอลสัน (Hamrin and Paulson. 1969: 17) กล่าวว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Stability) เป็นกระบวนการของจิตใจที่สามารถจะจัดความตึงเครียด ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้

สุนีย์ ดันติพิพัฒนานันท์ (2525: 42) กล่าวว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้โดยการทำงานของจิตใจ ซึ่งจะมีกระบวนการควบคุมความสมดุลทางจิตใจและอารมณ์ เช่นเดียวกับร่างกาย กล่าวคือ เมื่อมีสิ่งรบกวนความสงบสุขของอารมณ์ จะทำให้ความสมดุลของอารมณ์เสียไป ดังนั้น จิตใจจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อลดหรือบรรเทาความสมดุลนั้นด้วยวิธีการหนึ่งต่อไปนี้

- 1) กระบวนการปรับสมดุลทางอารมณ์ เป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยใช้ความพยายามและความตั้งใจในระดับจิตสำนึก
- 2) กลไกทางจิตใจ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนที่เกิดขึ้นโดยบุคคลไม่รู้ตัว เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก

กระบวนการทั้งสองนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ ช่วยรักษาสมดุลย์ของอารมณ์ บรรเทาความรู้สึกกลัว หวาดวิตกไม่สมหวัง ความขัดแย้งในใจ เพื่อให้ภาวะของอารมณ์อยู่ในภาวะที่สุขสบายมากที่สุด

ศิริรงค์ ทับสายทอง (2535: 101) กล่าวว่า บุคคลที่มีความสมบูรณ์ทางอารมณ์หรือมีความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง บุคคลที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและอยู่ในโลกของความเป็นจริง ทำให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ลลิตา ภูบำรุง (2544: 7) กล่าวว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกที่ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรบกวนความสุขทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก และสะกดกั้นอารมณ์ของตนให้อยู่ในสภาพปกติเมื่อเผชิญต่อปัญหาในชีวิตประจำวัน สามารถจัดการและปรับอารมณ์ให้เหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีวิธีการคลายเครียดได้อย่างเหมาะสม

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ หมายถึง ภาวะที่บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ และสะกดกั้นอารมณ์ของตนให้อยู่ในสภาพปกติ ไม่หวั่นไหวเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือสิ่งรบกวนความสงบสุขของอารมณ์ สามารถปรับตัวและปรับอารมณ์ให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์

ทฤษฎีบุคลิกภาพของแคทเทล (Cattell. 1950: 618–619) ได้จัดลำดับขั้นพัฒนาการของบุคลิกภาพออกเป็นขั้นๆ ดังนี้

1. ระยะแรกเกิดถึง 5 ขวบ เป็นระยะที่สำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นระยะหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคล อิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูจะมีบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองในระยะต่อไป

2. ระยะ 6–13 ปี เป็นระยะที่เด็กเปลี่ยนความสนใจ ความรักที่มีต่อพ่อแม่จะเคลื่อนไปสู่กลุ่มเพื่อนเป็นระยะแห่งการพัฒนาอีโก (Ego) ให้เข้มแข็ง

3. ระยะ 14–24 ปี เป็นระยะที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายทั้งเพศชายและหญิง เป็นระยะที่ความไม่มั่นคงทางอารมณ์เพิ่มขึ้น มีความสนใจในเรื่องเพศ การปรับตัว ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่ ต้องการสถานภาพทางอาชีพ การประสบความสำเร็จมีรายได้เลี้ยงตนเอง การได้รับความพึงพอใจที่ทำให้เพศตรงข้ามประทับใจ และการไม่ได้รับความมั่นคงทางจิตใจ หากวัยรุ่นสามารถผ่านพ้นความขัดแย้งเหล่านี้ได้ ก็จะทำให้เกิดบูรณาการและเกิดความพึงพอใจในมโนภาพของตน

4. อายุ 25–55 ปี เป็นวัยวุฒิภาวะ เป็นระยะที่การเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพมีน้อย แม้จะมีความเสื่อมของร่างกายเกิดขึ้น เป็นวัยแห่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ในระยะปลายของวัยนี้ มีแนวโน้มความสนใจในกิจกรรมทางเพศเพิ่มขึ้น

5. อายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป เป็นวัยชราเป็นระยะที่มีความเสื่อมอย่างรวดเร็วในพลังทางกาย แคทเทลกล่าวว่า อุปนิสัยของบุคคลในวัยชรามีดังนี้ กังวลในเรื่องการเงิน สุขภาพ มีความรู้สึกที่ไม่เป็นที่ต้องการ โดดเดี่ยว อ้างว้าง รู้สึกไม่แน่ใจ ความสนใจแคบ สูญเสียความทรงจำ ยึดมั่นในความคิดของตนเองว่า ช่างพูด ช่างคุย โดยเฉพาะเรื่องในอดีต เอาใจใส่ในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มีความรู้สึกไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความวิตกกังวล ไม่มั่นคง มีความรู้สึกผิด กิจกรรมทางเพศลดลง แต่ความสนใจในเรื่องเพศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเพศชายไม่มีระเบียบ ไม่สะอาด หัวเก่า ไม่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นความสัมพันธ์และการให้ความร่วมมือกับสังคมลดลง

จากทฤษฎีบุคลิกภาพของแคทเทลที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ จะเห็นว่าพัฒนาการในแต่ละขั้นล้วนส่งผลต่อพัฒนาการในเรื่องของความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กทั้งสิ้น แต่จะเห็นได้ชัดเจนที่สุดในช่วงระยะ 14–24 ปี

1.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์

อะกิลเลอร่า และเมสสิก (Aguilera and Messick. 1974: 63–64) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยให้คนเราสามารถปรับตัว เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอารมณ์ไว้ ดังนี้

1. การรับรู้ต่อเหตุการณ์ ถ้าหากบุคคลรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง การแก้ปัญหาจะทำให้ได้ตรงจุด แต่ถ้ารับรู้เหตุการณ์ผิดทำให้เข้าใจปัญหาผิดไป การแก้ไขย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ความไม่สบายใจยังคงอยู่ต่อไป

2. การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นถ้าบุคคลมีที่พึ่งพอจะขอคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่ตนไม่สามารถแก้ไขได้ ก็อาจช่วยให้บุคคลนั้นเข้าใจปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลไม่มีที่พึ่ง ขาดที่ปรึกษาจะมีความรู้สึกกลัวและก่อให้เกิดความเครียดมากขึ้น

3. การใช้กลไกในการปรับตัว เป็นวิธีที่ลดความไม่สบายใจแทนที่จะแก้ไขเหตุของความคับข้องใจ ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบิดเบือนหรือหนีจากความจริงที่สร้างความไม่สบายใจหรือความทุกข์ให้แก่เรา

สอดคล้องกับ วอร์เชล (Worchel. 1989: 116) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งของการมีความมั่นคงทางอารมณ์ที่ดี คือ รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ ซึ่งสำหรับบางคนพบว่าเป็นสิ่งที่ยากที่จะทำเช่นนั้น เนื่องจากเขาอาจจะได้รับความเจ็บปวดและรู้สึกไม่ค่อยพอใจ

สุชา จันทน์เอม (2536: 64) กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์เด็กมีดังนี้คือ

1. ความสัมพันธ์ในครอบครัว ทศนคติของพ่อแม่มีส่วนสร้างอารมณ์ของเด็กอยู่มาก เด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง พ่อแม่ที่มีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ พ่อแม่ที่ไปทำงานทั้งวันหรือพ่อแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ลูกมากเกินไป จะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กที่ก้าวร้าวได้ เด็กที่เป็นลูกคนโตบางคนมักเป็นคนเจ้าอารมณ์มากกว่าเด็กคนอื่น ๆ เพราะเขาว่าการร้องไห้ทำให้เขาได้สิ่งที่ต้องการแทบทุกครั้ง ส่วนเด็กที่พ่อแม่ขัดแย้งกันอยู่เสมอ จะทำให้เด็กรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งจะทำให้มีปัญหาในการปรับตัวต่อมา

2. ความเหนื่อยอ่อน เมื่อเด็กมีความเหนื่อย เป็นต้นว่า พักผ่อนน้อยเกินไป ตื่นเต้นมากเกินไป นอนน้อยเกินไป หรือกินอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย เด็กอาจบันดาลโทสะได้ง่ายกว่าปกติ ซึ่งอาการเช่นนี้มักเกิดกับเด็ก

3. สุขภาพไม่ดี เช่น กินอาหารไม่เพียงพอ ระบบย่อยอาหารไม่ดี ต่อมทอลซิลอักเสบ เจ็บอก ฟันเสีย มีอาการเจ็บป่วยบ่อยๆ จะเป็นเด็กที่อารมณ์เสื่อง่าย ส่วนเด็กที่มีสุขภาพดีมักจะไม่มีเกิดอาการดังกล่าว

4. ระยะเวลาของวัน เด็กแต่ละคนเหนื่อยไม่เหมือนกัน บางคนจะเหนื่อยตอนเช้า บางคนจะเหนื่อยก่อนเที่ยง หรือบางคนจะเหนื่อยตอนเย็น ซึ่งเวลานี้เด็กจะบันดาลโทสะได้ง่ายหากมีสิ่งใดมาขัดใจ

5. สถิติปัญญา จากการศึกษากับเด็กที่มีความบกพร่องทางสมองในระดับอายุต่าง ๆ กัน พบว่า เด็กพวกนี้เป็นเด็กที่ควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้ เด็กที่เฉลียวฉลาดมักเป็นเด็กที่มีจินตนาการอย่างลึกซึ้ง และกลัวสิ่งที่เป็นอันตรายมากกว่าเด็กที่ไม่ค่อยฉลาด

6. สิ่งแวดล้อม บ้านที่มีระเบียบเข้มงวดมากเกินไปและผู้ใหญ่ที่คอยควบคุมเด็กเกินไป หรือมีแขกมาพักบ่อยๆ จะทำให้เด็กโกรธง่ายกว่าบ้านที่มีความสงบ ไม่มีการทะเลาะกัน บ้านที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระ จะช่วยให้เด็กเป็นคนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ อารมณ์เยือกเย็น นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน ก็มีส่วนทำให้เด็กเป็นคนเจ้าอารมณ์ได้เช่นเดียวกัน เช่น ครูบังคับให้เด็กทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่เด็กไม่เต็มใจ จะทำให้เด็กไม่พอใจและรู้สึกว่าคุณไม่มีความสุข นอกจากนี้แล้วเด็กเล็กๆ ที่เรียนร่วมกับเด็กโตๆ มักทำให้อารมณ์ของเด็กไม่มั่นคงได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากถูกรุ่นพี่ขู่ข่มหรือรังแก เป็นต้น

กรมวิชาการ (2539: 6) กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของนักเรียนไว้ว่า เกิดจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านครอบครัว เกิดจาก

1.1 การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เด็กจะเจริญเติบโตได้ดีย่อมเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ผู้อบรมเลี้ยงดูจะต้องมีสุขภาพจิตดีพอที่พร้อมจะถ่ายทอดความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ดูแลเกื้อกูล ให้แก่บุตรและธิดาได้

1.2 สภาพของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว จะเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีการแบ่งภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบภายในครอบครัว สามีและภรรยาจะห่างเหินกันมากจะมีการทะเลาะเบาะแว้งหรือเกิดความขัดแย้งในครอบครัว ส่วนครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและระดับสูงจะมีการยืดหยุ่นในบทบาทต่างๆ มากกว่า ครอบครัวมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่เชื่อมโยงระหว่างเอกัตบุคลและสังคม ครอบครัวเป็นพลังพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ เชาวน์ปัญญา และสังคม ทำให้สมาชิกของครอบครัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างบุคคลภายในครอบครัวมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก โครงสร้างของครอบครัว เช่น ลำดับการเกิด จำนวนพี่น้อง ความหนาแน่นของสมาชิกในครอบครัว ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว อิทธิพลของบิดามารดาที่มีต่อบุตรธิดา บรรยากาศในครอบครัว สิ่งเหล่านี้มีผลต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก บรรยากาศของครอบครัว คือ ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับบุตรธิดาด้วยความเหมาะสม สมเหตุสมผล และสอดคล้องกับสภาพการณ์ จะช่วยให้บุตรธิดาของครอบครัวนั้นมีความไว้วางใจบุคคลอื่นและตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระ มีความนับถือตนเอง มีความรักตนเอง รู้จักตนเองและเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น รู้จักควบคุมตนเองได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

2. องค์ประกอบด้านโรงเรียน เกิดจาก

2.1 การดำเนินงานของโรงเรียน การดำเนินงานภายในโรงเรียนมีส่วนทำให้เกิดความคับข้องใจได้และอาจเป็นปัญหาในทางสุขภาพจิตของเด็ก เช่น

2.1.1 มีกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนต่างๆเข้มงวดเกินไป หรือหยาบคายมากเกินไป ซึ่งเด็กจะปฏิบัติตามได้ยากทำให้เกิดความขัดแย้งหรือความคับข้องใจขึ้น ถ้าไม่สามารถแก้ไขก็จะนำไปสู่ความผิดปกติทางสุขภาพจิตได้

2.1.2 ครูไม่เข้าใจเด็กและไม่สามารถนำหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้กับการสอน หรือการปกครองจึงอาจทำให้เด็กมีสุขภาพจิตเสื่อมได้

2.1.3 การแข่งขันกันในกลุ่มนักเรียน ถ้าโรงเรียนส่งเสริมให้เด็กแข่งขันกันมากจะทำให้เกิดความตึงเครียด

2.1.4 การสังคมในโรงเรียน แต่ละโรงเรียนมีธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะของตนเอง เช่น โรงเรียนมีธรรมเนียมให้แต่งกายดี เด็กที่ยากจนจะรู้สึกอึดอัดใจ

2.2 บุคลิกภาพของครู ครูและอาจารย์เป็นบุคคลสำคัญซึ่งผลจากความเชื่อหรือความคาดหวัง จะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนของเด็ก ครูจึงควรมีความรู้สึกรักเด็กที่ดีและความคาดหวังในทางที่ดีกับเด็ก เพราะเด็กพร้อมที่จะทำตามความคาดหวังนั้นๆ ดังนั้นครูและอาจารย์ควรมีลักษณะ ดังนี้

2.2.1 บุคลิกภาพของครู อาจารย์ ต้องมีความเป็นกันเอง มีใจโอบอ้อมอารีให้ความรักความเมตตาแก่เด็ก ทำให้เด็กกล้าที่จะซักถามสิ่งที่ไม่เข้าใจในบทเรียนและปัญหาอื่นๆได้

2.2.2 ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความสามารถของแต่ละคนให้มากที่สุด ครูควรเป็นผู้ที่มองเห็นคุณค่าในตัวเด็ก ยอมรับในความสามารถของเด็ก

2.2.3 ครูควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียน โดยใช้แรงจูงใจและการเสริมแรงที่เหมาะสม

2.2.4 ครูควรมีวิธีการพูดที่เหมาะสม เช่น ต้องพูดสุภาพ แต่มีความหนักแน่นเพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติตาม

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน เกิดจาก

3.1 สภาพทางชีววิทยา หมายถึงถึง สิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม สภาพการตอบสนองทางสรีระ พยาธิสภาพ และการสนองของภูมิคุ้มกัน ความวิตกกังวลต่อร่างกายของตนเองของนักเรียนที่มีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์จะต่ำมาก เมื่อเทียบกับนักเรียนที่มีร่างกายไม่แข็งแรง นักเรียนที่รู้ว่าตนเองมีความสามารถทางสติปัญญา ยอมรับว่าตัวเองมีศักยภาพที่จะเรียนรู้วิชาต่างๆได้ดีมีโอกาสที่จะทุ่มเทให้กับการเรียน เพราะมองเห็นโอกาสของความสำเร็จมากกว่านักเรียนที่มองตนเองว่ามีสติปัญญาต่ำ

3.2 สภาพทางสังคม หมายถึง การสนับสนุนทางสังคม สุขวิทยาศึกษา สภาพแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัย การจัดให้มีความเพียงพอของการให้บริการด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคมมีความจำเป็นสำหรับนักเรียน เนื่องจากเด็กในวัยเรียนนี้ยังต้องพึ่งความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ในสังคมและโรงเรียน

3.3 สภาพทางจิตวิทยา หมายถึง การประเมินความเครียด แหล่งที่จะช่วยให้สามารถจัดการความเครียด บุคลิกภาพ ในชีวิตประจำวันนักเรียนจะประสบกับสภาวะการณ์ต่างๆ ที่อาจนำไปสู่ความคับข้องใจ ความขัดแย้งใจ ความวิตกกังวล และความเครียด ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดความไม่สบายกายตามมาด้วย สภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ถ้าไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือแนะนำในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ความเครียดนั้นก็จะทำให้นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 49-51) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ของเด็ก ได้แก่

1. วิธีการเลี้ยงดู การเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลอย่างมากต่อสภาพอารมณ์ของเด็ก หากพ่อแม่มีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคง เลี้ยงลูกอย่างใจเย็นและตอบสนองต่อลูกอย่างเหมาะสม เด็กก็จะเป็นคนที่มีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคงไปด้วย

2. พื้นฐานอารมณ์ เป็นแนวโน้มในการตอบสนองของสิ่งแวดล้อม เด็กบางคนมีพื้นฐานทางอารมณ์รุนแรง หงุดหงิดง่าย ปรับตัวยาก แต่เด็กบางคนใจเย็น ปรับตัวง่ายและการตอบสนองทางอารมณ์ไม่รุนแรง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ตัวนักเรียนเอง และโรงเรียน ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของนักเรียนทั้งสิ้น บุคคลใดที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ดีจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หากองค์ประกอบใดเกิดความบกพร่องอาจส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่มี ความมั่นคงทางอารมณ์ บุคคลนั้นก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและอาจเกิดปัญหาทางอารมณ์ได้ตั้งแต่ขั้นเล็กน้อยจนถึงขั้นรุนแรงซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อตนเองและสังคม

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

2.1 ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ)

สโตนทซ์ (Stoltz, 1997: 6) ได้ให้ความหมายว่า AQ หรือ Adversity Quotient หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ยามที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากหรือความยากลำบาก

ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2544: 103) กล่าวว่า AQ คือ รูปแบบปฏิกิริยาตอบสนองหรือพฤติกรรมของคนๆ นั้นต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น หรือรูปแบบพฤติกรรมการตอบสนองต่อปัญหาอุปสรรคในชีวิต

มัทธรา ธรรมบุศย์ (2544: 17) กล่าวว่า AQ เป็นความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในยามที่ต้องเผชิญปัญหาหรืออุปสรรค

วิทยา นาควัชระ (2544: 91) ได้ให้ความหมายว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค หมายถึง ความอดทนเมื่อมีอุปสรรคและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปอย่างคนมีกำลังใจ และมีความหวังอยู่เสมอ ความสามารถในการเผชิญอุปสรรคเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีพฤติกรรมในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต รวมทั้งสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้

2.2 ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ตามแนวคิดของสโตลทซ์ (Stoltz, 1997: 7-9) ระบุว่า AQ สามารถบอกถึงความอดทน ความพากเพียรและความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก พร้อมทั้งพยากรณ์ได้ว่า ใครจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและใครจะแพ้อย่างไร ช่วยพยากรณ์ว่าใครจะทำงานได้และมีศักยภาพมากกว่ากันและใครจะล้มเหลวในระยะเวลานานสั้น รวมทั้งสามารถพยากรณ์ได้ว่าใครจะล้มเลิกการทำงานและใครจะได้รับชัยชนะ

นอกจากนี้คุณสมบัติของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ยังแบ่งออกเป็น 3 ประการ (Stoltz, 1997: 58) คือ

ประการแรก ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) เป็นแนวคิดใหม่ที่ทำให้เข้าใจและส่งเสริมเรื่องของการประสบความสำเร็จ โดยคิดขึ้นจากพื้นฐานงานวิจัยของ Landmark การได้รับการฝึกหัดเป็นการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ทำให้ทราบว่าสิ่งใดที่ทำให้คนพบกับความสำเร็จ

ประการที่สอง ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) เป็นสิ่งวัดว่าคนแต่ละคนตอบสนองต่ออุปสรรคและปัญหาอย่างไรและเป็นครั้งแรกที่เราสามารถวัดสิ่งนี้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

ประการที่สาม ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) มาจากพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเครื่องมือพัฒนาว่าเราจะตอบสนองต่ออุปสรรคอย่างไร และผลของมันจะเพิ่มประสิทธิภาพให้กับทั้งด้านส่วนตัวและงานอาชีพ เราสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้ทักษะนี้ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและองค์กรได้

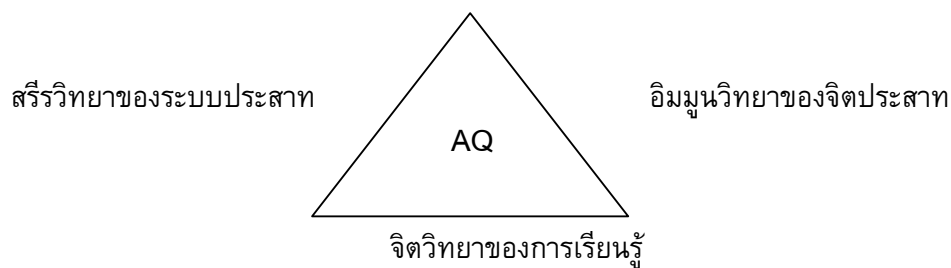
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ไม่จำเป็นจะต้องใช้ในระดับตัวบุคคลอย่างเดียวก่อนนั้น พบว่า แนวคิดนี้สามารถช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของทีมงาน สัมพันธภาพระหว่างกัน ครอบครัว องค์กร ชุมชน วัฒนธรรม และสังคม ได้อีกด้วย

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) สามารถใช้เป็นสิ่งพยากรณ์ความสำเร็จของสิ่งต่างๆ ได้ถึง 17 อย่าง ได้แก่

1. ผลการปฏิบัติงาน (Performance)
2. แรงจูงใจ (Motivation)
3. การให้อำนาจแก่พนักงานปฏิบัติงาน (Empowerment)
4. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
5. การเพิ่มผลผลิต (Productivity)
6. การเรียนรู้ (Learning)
7. กำลังงาน (Energy)
8. ความหวัง (Hope)
9. ความสุข ความกระปรี้กระเปร่าและความสนุกสนาน (Happiness, vitality and joy)
10. สุขภาพอารมณ์ (Emotional health)
11. สุขภาพกาย (Physical health)
12. การยืนกราน เดินหน้าไม่ลดละ (Persistence)
13. ความยืดหยุ่น (Resilience)
14. การพัฒนา (Improvement over time)
15. ทักษะคติ (Attitude)
16. ความอายุยืน (longevity)
17. การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง (Response to change)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีพื้นฐานมาจากวิทยาศาสตร์ 3 สาขา ซึ่งเปรียบเสมือนผนังแต่ละด้านที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นพีระมิดแห่ง AQ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

1. จิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ (Cognitive Psycholoty) ได้อธิบายว่า คนส่วนใหญ่คิดว่าอุปสรรคและความคับข้องใจ เกิดจากสภาวะจิตใจที่เกิดขึ้นเพราะความคิดที่อึดอัดเกินไป ไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาได้ เมื่อสะสมเป็นเวลานานก็จะเกิดความทุกข์ทรมาน ล้มเหลวจมอยู่กับความทุกข์ แต่ในทางตรงกันข้ามบางคนคิดว่าความคับข้องใจเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย เป็นสิ่งที่ต้องเผชิญเพื่อจะเติบโตต่อไป คนกลุ่มนี้ยังมีความหวัง มีกำลังใจที่จะฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ

2. สรีรวิทยาของระบบประสาท (Neurophysiology) สมอของมนุษย์เราประกอบด้วยโครงสร้างที่สามารถสร้างความเคยชินได้ หากเรามีวิธีการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่ สร้างทัศนคติทางบวก ก็จะสามารถสร้างความเคยชินใหม่และพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้

3. อิมมูโนวิทยาของจิตประสาทหรือจิตประสาทภูมิคุ้มกัน (Hychoneuroimmunology) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนโดยตรง เพราะความเข้มแข็งทางจิตใจและการรู้จักควบคุมตนเองจะส่งผลต่อภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บของร่างกาย

สโตลทซ์ (Stoltz. 1997: 106-125) ได้แบ่งองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ออกเป็น 4 มิติ ที่เรียกรวมว่า CO₂RE ซึ่งใช้ในการประเมินระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มิติที่ 1 การควบคุม (C = Control) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ให้สามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ยากลำบากหรืออุปสรรค

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านการควบคุมสูง ได้แก่ การมีระดับการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองที่จะควบคุมตนให้ผ่านพ้นเหตุการณ์และความลำบากสูง เป็นผู้มีความคิดเชิงรุกต่อปัญหา (Proactive Approach) ไม่ย่อท้อ พยายามหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น

มิติที่ 2 ต้นเหตุและความรับผิดชอบ (O₂ = Origin and Ownership) หมายถึง การวิเคราะห์ค้นหาถึงสาเหตุของปัญหา โดยการพิจารณาจากตัวเองก่อนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เคยผิดพลาดในอดีตและนำมาปรับปรุงแก้ไข การตำหนิโทษตนเองจะนำไปสู่การเสียใจหรือการสำนึก ซึ่งสโตลทซ์ถือว่าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพลัง (Powerful Motivator) และหากนำมาใช้อย่างเหมาะสมจะบังเกิดประโยชน์ แล้วตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบของตน เราเป็นเจ้าของปัญหาต้องหาทางแก้ไขให้ได้ ไม่ผลักภาระความรับผิดชอบ

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูง ได้แก่ ผู้ที่มีแนวคิดว่าสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด โดยหาจากตัวเองคือพิจารณาตนเองก่อนและจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งในการพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกนี้เป็นการมองโลกในแง่ดี แต่การพิจารณาตนเองจะเป็นการกล่าวตำหนิตนเอง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น แต่ไม่โทษตนเองพรั่นเพรื่อเพราะจะทำให้หมดกำลังใจ

มิติที่ 3 ผลกระทบที่จะมาถึง (R = Reach) หมายถึง การวัดผลกระทบของปัญหา ความยุ่งยากที่มีต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใด พร้อมระวังและมีสติว่าอีกนานเท่าไรปัญหาหรืออุปสรรคกำลังจะเข้ามาในชีวิต

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านการคุกคามต่อชีวิตสูง ได้แก่ คนที่สามารถควบคุมอารมณ์ด้านลบ และควบคุมผลกระทบและความเสียหายต่อการดำเนินชีวิตเมื่อมีปัญหาความยุ่งยากเกิดขึ้น เป็นผู้ที่พร้อมรับกับความยากลำบากทุกสถานการณ์ ไม่หวั่นไหว ไม่เก็บมาคิดมากจนจมอยู่กับความทุกข์ แต่คิดได้ว่าอุปสรรคเป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งที่ผ่านมาในชีวิตและจะผ่านไป

มิติที่ 4 ความอดทน (E = Endurance) หมายถึง การรับรู้ถึงความคงทนของอุปสรรค และการรับมือกับความยืดเยื้อของปัญหาและพยายามจัดให้หมดไปอย่างถูกวิธี

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านความอดทนสูง ได้แก่ ผู้ที่รับรู้ว่าอุปสรรคจะคงทนอยู่ในระยะเวลาชั่วคราวเท่านั้น เราสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกฝนทักษะและความรู้ความสามารถ มีความหวังในชีวิต พยายามที่จะหาหนทางแก้ไขให้อุปสรรคในชีวิตถูกขจัดออกไปโดยเร็ว ซึ่งจะต่างจากผู้ที่มีมิติด้านความคงทนต่ำ ซึ่งจะเป็นคนที่สิ้นหวังในชีวิต คิดแต่ว่าไม่มีใครหรืออะไรช่วยแก้ไขได้ ไม่พยายามหาทางแก้ปัญหา รับปัญหาให้ยังคงเป็นปัญหาของตนต่อไป

2.4 เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

สโตร์ทซ์ (Stoltz, 1997: 154) ได้เสนอแนะหนทางในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ที่เรียกว่า The LEAD Sequence ดังนี้

L = Listen to your adversity response ซึ่งเป็นการพูดหรือบอกให้ตัวเองได้รับรู้ ว่าขณะนี้ปัญหาหรืออุปสรรคใดเกิดขึ้นกับตัวเอง และตอบสนองต่ออุปสรรคนั้นด้วยความเข้มข้นระดับใดจึงจะแก้ไขได้

E = Explore all origins and your ownership of the result เป็นการค้นหาว่าสิ่งใดคือต้นตอสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้น ระบุให้ชัดเจนว่าตนเองต้องทำอะไรที่เฉพาะเจาะจงลงไป เพื่อให้สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ตัดสินลงไปแล้วสิ่งใดที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา และสิ่งที่อยู่นอกเหนือความรับผิดชอบหรือการตัดสินใจของเรา

A = Analyze the evidence คือ การวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนโดยการค้นหาหลักฐานหรือภาวะแวดล้อมมาสนับสนุนว่าสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมจริงๆ แล้วมีอะไรบ้าง อุปสรรคจะเยื้องย่างมาสู่ชีวิตอีกนานเท่าไร ทำอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ปัญหายั่งยืนในชีวิตนานเกินควร พร้อมทั้งวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการแก้ไขและศักยภาพของตนเอง

D = Do something! เป็นการเลือกวิธีการและลงมือดำเนินการเพื่อให้อุปสรรคอยู่กับเราให้นานน้อยที่สุด ด้วยการหาข้อมูลที่เป็นเพิ่มเติม และวิธีที่จะสามารถควบคุมไม่ให้อุปสรรคเข้ามามีบทบาทต่อชีวิต

จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า อุปสรรคและความทุกข์ในชีวิตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ อุปสรรคระดับสังคม (Societal Adversity) อุปสรรคและความไม่มั่นคงในการทำงาน (Workplace Adversity) และอุปสรรคหรือความทุกข์ในระดับบุคคล (Individual Adversity)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

3.1 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526: 5-7) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อกัน พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ และพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อกัน เช่น พ่อแม่ให้ความรักความห่วงใย ไว้วางใจ ให้ลูกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการพักผ่อนร่วมกัน ให้กำลังใจลูก และไม่เข้มงวดกวดขันหรือควบคุมลูกมากเกินไป ลูกให้ความรักความเคารพต่อพ่อแม่ ยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่

ศรีทัตติมา พานิชพันธ์ (2527: 115-116) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพันรักใคร่ ความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันฉันมิตร สัมพันธภาพเกิดจากการติดต่อระหว่างบุคคลสองคนซึ่งมีความในใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน มีการสนทนาติดต่อใกล้ชิดกัน สัมพันธภาพนี้อาจเป็นไปในทางที่ดี คือเป็นมิตร หรืออาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี คือเป็นศัตรูก็ได้ ถ้าเป็นไปในทางที่เป็นมิตรก็จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่ในทางตรงข้าม ถ้าการแสดงออกเป็นไปในทางที่เป็นศัตรูและผู้ตอบสนองมีความรู้สึกที่เป็นศัตรู ย่อมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดี

โสภาพรรณ เวียงเพิ่ม (2541: 9) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัว การแสดงออกด้านความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร และการมีส่วนร่วมในครอบครัว

นุชลดา โรจนประภาพรรณ (2541: 57) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันรักใคร่ปรองดองกัน และสามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

พรจิรา วงศ์ชนะภัย (2545: 6) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อนักเรียนและพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อบิดามารดา เพื่อทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดี

สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์ (2546: 7) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การผูกพันและสนับสนุนของบุคคลในครอบครัว เป็นลักษณะที่แสดงถึงความเกี่ยวข้อง ผูกพันกันระหว่างพ่อแม่กับลูก ประกอบด้วย ความคุ้นเคยสนิทสนมระหว่างกัน ความเชื่อถือไว้วางใจที่มีต่อกัน ความผูกพันรักใคร่ระหว่างกัน และความสอดคล้องในสิ่งที่ปฏิบัติต่อกัน

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน ทั้งพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อนักเรียน พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อบิดามารดา รวมถึงพฤติกรรมที่บิดาและมารดาปฏิบัติต่อกัน ที่แสดงถึงความผูกพันรักใคร่ปรองดองกัน คอยเป็นกำลังใจ เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและสามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิตของบุคคล ครอบครัวที่มีบรรยากาศของความรัก ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความมั่นคงในอารมณ์ ย่อมจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในทางที่ดี คือรู้จักการปรับตัว มีความภาคภูมิใจในครอบครัว ภูมิใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและมองโลกในแง่ดี (ประโยชน์ สายัณห์วัฒน์. 2537: 82-83)

อีริกสัน (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530: 40; อ้างอิงจาก Erikson. 1950) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับครอบครัวเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์มีพฤติกรรมนานาประเภท และหล่อหลอมบุคลิกภาพของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ ตามลักษณะสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่น ดังนั้น ความสัมพันธ์ของครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นต่อการเอื้อให้เกิดบุคลิกภาพ การแสดงออกทางอารมณ์และการจัดการอารมณ์ที่เหมาะสม

เฮิร์ลลอค (Hurlock. 1964: 661) กล่าวว่า พ่อแม่ที่ยอมรักเด็ก คือ ให้ความรักความสนใจ และสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้าน ผลตามมา คือ ทำให้เด็กมีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง สามารถเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจ และปรับตัวได้ดี

ครอนบาค (Cronbach. 1970: 112-115) มีแนวคิดว่าคุณลักษณะทางจิตวิทยาในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบรรยากาศทางปัญญาและบรรยากาศทางอารมณ์ สำหรับบรรยากาศทางอารมณ์นั้น เป็นคุณลักษณะหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวที่บิดามารดาสร้างขึ้น เด็กที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมักมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีเจตคติที่ดีต่อลูก และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าเด็กมีบิดามารดาที่เข้าใจตน ให้ความรัก ความอบอุ่น และช่วยเหลือในเวลาที่ต้องการ เด็กย่อมมีสุขภาพจิตที่ดี

อัมเบอร์สัน (จงกลณี ดุ้ยเจริญ. 2540: 34; อ้างอิงจาก Umberson. 1992: 664-674) ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพระหว่างครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคม สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดที่แสดงออกในลักษณะการควบคุมดูแลและเปรียบเสมือนการให้กำลังใจ และไม่มีผลต่อปัญหาด้านจิตใจของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสัมพันธภาพในครอบครัวจะมั่นคงได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
2. บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
3. สังคมจะยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี

4. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติที่ดีต่อสังคม

5. ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร ต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา

จรรยา สุวรรณทัต (2523: 54–56) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ขัดสน ย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว เกิดความกลมเกลียวสมัคสมานกันในครอบครัว

2. การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนสามารถปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองทั้งพ่อแม่และตัวเด็กเอง

3. การรู้จักธรรมชาติและความต้องการมูลฐานของเด็ก พ่อแม่ที่พยายามเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กเมื่อเกิดปัญหา ย่อมมีส่วนช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี

4. ความคงเส้นคงวาของพ่อแม่ในการวางระเบียบวินัย ปัจจัยนี้นับว่ามีอิทธิพลมากต่อสภาพแวดล้อมในครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความอดทนน้อยต่อการไม่คงเส้นคงวาของพ่อแม่ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความคลอนแคลนในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูก

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2524: 60) กล่าวว่า สุขภาพจิตของบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าบิดามารดามีสุขภาพจิตดี บุตรก็จะมีสุขภาพจิตดีไปด้วย เพราะการอยู่ในบรรยากาศที่อบอุ่น ทำให้บุตรมีประสบการณ์ทางสังคมและปรับตัวได้ดี แต่ถ้าบิดามารดาแตกร้างไม่ลงรอยกัน บุตรก็จะได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ความสามารถในการปรับตัวจะต่ำ

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526: 5–7) ได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัว ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกมีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง

2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์สุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาทางการเงิน ปัญหาทางการงาน

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำการต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน

4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำ ความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น หรือการกระทำต่างๆ ของลูก

5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อลูก เช่น การช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงความไว้วางใจในตัวลูกว่าสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยที่ไม่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคหรือแสดงถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่ลูกยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรมต่างๆ มาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพพ่อแม่โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนดหรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไปหรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เสมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่ค่อยย่ำเตือนถึงความสำเร็จ หมายถึง พ่อแม่ไม่ค่อยย่ำเตือนหรือรบเร้าลูกให้ได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคีกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2529: 166–167) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว เกิดจากบุคคลในครอบครัวให้ความรักความห่วงใย ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อประสบปัญหา ก็หันหน้าเข้าปรึกษากัน บิดามารดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่เด็กรักและเชื่อฟัง ดังนั้นถ้าบิดามารดาได้อุทิศเวลาในการอบรมขัดเกลานิสัยเด็ก ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กจะประพฤติตนในทางที่ดีมากกว่าประพฤติตนในทางที่เสื่อมเสียถ้าหากสัมพันธภาพในครอบครัวมีแต่การทะเลาะวิวาท ดุด่า หรือเข้มงวดกดขี่มากเกินไป ก็ทำให้เด็กขาดความรัก เบื่อหน่ายบ้าน ซึ่งเป็นสาเหตุให้เด็กมีความประพฤติที่เป็นปัญหาได้

ศรีธรรม ธนภูมิ (2535: 78) กล่าวว่า ภายในครอบครัว บิดามารดามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้วัยรุ่นผ่านพ้นวิกฤติการณ์ชีวิตในช่วงวัยนี้ไปได้โดย

1. ให้โอกาสในการรับผิดชอบตนเองและรับผิดชอบบางส่วนของครอบครัว
2. ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์หรือการบังคับในการดูแลอบรมและให้คำปรึกษา
3. กระตุ้นและส่งเสริมการปรับตัวที่เหมาะสม ห้ามปรามการกระทำที่ไม่เหมาะสม อธิบายสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ
4. เมื่อมีข้อขัดแย้งหรือมีความสงสัยก็สามารถพูดคุยปรึกษากันได้แบบผู้ใหญ่ มีการยอมรับซึ่งกันและกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวจะเห็นได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานชั้นสูงของครอบครัวที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความผูกพันซึ่งกันและกัน จะเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิกโดยเฉพาะบุตรและจะเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นด้วย

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

รอลลินส์ และโทมัส (Rollins & Thomas. 1975: 38–60) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครอง หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นชัดเจนที่ผู้ปกครองกระทำต่อบุตร เช่น การชมเชย การยินยอม การให้กำลังใจ การช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือ การแสดงออกซึ่งความรักใคร่ที่ผู้ปกครองมีต่อบุตร

เครท (กมลนันท์ รังสยาธร. 2543: 6; อ้างอิงจาก Craig, Grace J. 1979: 91) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และความหวังของสังคม ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของคนในสังคมนั้นๆด้วย

ดวงเดือน พันธุมนาวินและคนอื่นๆ (2528: 21–22) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อกันอันเป็นแนวทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กเลียนแบบผู้เลี้ยงดู

สมศรี ประเสริฐวงศ์ (2533: 223–224) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องกระทำต่อเด็กและเรียกร้อง หรือต้องการให้เด็กตอบโต้ ผู้อบรมเลี้ยงดูสามารถลงโทษ หรือให้รางวัลในการกระทำของเด็กได้ สามารถสังเกตการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก และเด็กก็สามารถเฝ้ามองพฤติกรรมท่าทีของผู้อบรม เพื่อเป็นตัวแทนในการใช้เลียนแบบได้

นันทา แทนธานี (2534: 27–28) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และนอกจากนี้ยังมีการแนะนำสั่งสอนอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

ยุวดี เทียนประสิทธิ์ (2536: 72) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การกระทำของพ่อแม่หรือผู้ปกครองทั้งด้วยกาย วาจาและท่าทีที่มีต่อเด็กอันมีผลให้เด็กมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางพัฒนาการของชีวิตและเป็นที่ยอมรับของผู้แวดล้อม ผู้อบรมจะตั้งใจอบรมสั่งสอนให้เด็กยอมรับการปฏิบัติตามเกณฑ์หรือแนวทางที่สังคมยอมรับ เพื่อจะได้เติบโตขึ้นตามแนวทางที่ผู้อบรมต้องการ

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 53) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง ขบวนการที่บุคคลพบตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นขบวนการสำคัญยิ่งในการพัฒนาชีวิตและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลภายใต้ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีของสังคม

นุชลดดา โรจนประภาพรรณ (2541: 45) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลเอาใจใส่บุตรให้เจริญเติบโตทางด้านร่างกายและสั่งสอนถึงทักษะต่างๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งการสั่งสอนนี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก การที่บุตรจะมีบุคลิกภาพในทางบวกหรือทางลบ ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการ ความรู้ ทักษะของผู้ปกครองที่จะใช้กับบุตร

คัชรินทร์ อุณหเกตุ (2544: 252) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็กโดยให้การแนะนำ ดูแล ให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทั้งทางกายและทางใจแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง

ณัฐวรรณ วิริยะโกศา (2544: 8) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดเด็ก มีการติดต่อกันเกี่ยวข้องกับเด็กทั้งทางด้านความรู้สึก และอารมณ์ของผู้กระทำ ตลอดจนเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถจะให้รางวัล และลงโทษเด็กได้ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้เด็กได้ดูแบบอย่างการกระทำของผู้เลี้ยงดูตน

สายใจ อาจองค์ (2545: 4) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความรักความอบอุ่นและการฝึกฝนพฤติกรรมของพ่อแม่ ในการที่จะสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของเด็ก ทำให้เด็กเจริญเติบโตด้วยดีทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และความนึกคิด

เกตุวดี กัมพลศิริ (2546: 9) ได้ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อบุตรและธิดาทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ เป็นการแสดงออกของพ่อแม่ทั้งทางวาจา ซึ่งอาจเป็นการพูดที่อ่อนโยน หรือการดุด่า การประชดประชัน และการกระทำ เช่น การตี การโอบกอด ทำให้บุตรและธิดาได้รับรู้ทั้งความรู้สึกและการกระทำดังกล่าว่า พ่อแม่มีความรู้สึกต่อตนเองอย่างไร

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อบุตรและธิดาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งอาจแสดงออกทางวาจาหรือแสดงออกทางการกระทำ เพื่ออบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เจริญเติบโตด้วยดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ เจริญเติบโตไปตามแนวทางที่ต้องการและเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นเด็กที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการที่มีผลต่อลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของเด็กทั้งในปัจจุบันและตลอดไปจนถึงอนาคต เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ รวมทั้งพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูมีหลายรูปแบบ นักจิตวิทยาได้แบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน ดังนี้

การ์เบรียล (นุชลดา โรจนประภาพรรณ. 2541: 46–47; อ้างอิงจาก Garbriel. 1969: 188–193) แบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. บิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของมากเกินไป (Over-Possessive Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะให้ความรัก ความคุ้มครอง และตามใจเด็กเกินไป มักเป็นบิดามารดาที่สูญเสียความรักจึงชดเชยสิ่งที่ขาดไป เช่น แม่หม้าย บิดามารดาที่มีบุตรยากมีบุตรคนเดียว บิดามารดาที่ขาดความรักในวัยเด็ก บิดามารดาประเภทนี้ชอบตั้งคำถามกับบุตรว่าบุตรไม่รักมารดาแล้วใช่ไหม บุตรคงไม่รักมารดาเหมือนแต่ก่อนแล้ว

2. บิดามารดาที่ไม่ยอมรับบุตร (Rejective Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะแสดงการไม่ยอมรับให้บุตรเห็นอย่างชัดเจน ไม่สนใจสวัสดิการของบุตร ไม่สนใจพัฒนาการทางร่างกายและสังคมของบุตร มีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับบิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของ บิดามารดาประเภทนี้มีทั้งฐานะดีและฐานะไม่ดี

3. บิดามารดาแบบอัตตาธิปไตย (Authoritarian Parents) บิดามารดาประเภทนี้ควบคุมลูกมาก ให้ความรักที่อบอุ่นน้อย (Lack of Warm Affection) ต้องการให้ลูกเชื่อฟัง อยู่ในระเบียบ และอยู่ในคำสั่ง บิดามารดาประเภทนี้มักถูกอบรมเลี้ยงดูแบบเคร่งครัดมาก่อน

4. บิดามารดาที่ยอมลูก (Over Permissive Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะปล่อยเด็กให้ทำอะไรตามใจชอบ ให้เด็กมากเกินไปจนทำให้ปล่อยเด็กไม่ใช่เป็นเพราะไม่สนใจแต่เป็นเพราะไม่กล้าห้าม

5. บิดามารดาแบบประชาธิปไตย (Democratic Parents) บิดามารดาประเภทนี้ให้อิสระแก่ลูกในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ลูกพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับวัยถึงขีดสุด ให้ความอบอุ่น แสดงความเห็นอกเห็นใจบุตรในโอกาสที่เหมาะสม ให้ความรักที่พอดีแก่บุตร พิจารณาคูณสมบัติดีเลวของบุตรด้วยความยุติธรรม

ไซมอนด์ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2524: 33–35; อ้างอิงจาก Symonds. 1970: 221–228) ได้สรุปวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กไว้หลายประการ ดังนี้

1. พ่อแม่ที่ปล่อยปละละเลยบุตร บุตรจะมีลักษณะเป็นคนก้าวร้าว เจ้าคิดเจ้าแค้น ชอบพูดปด ลักเล็กขโมยน้อย หนีโรงเรียน

2. พ่อแม่ที่ประคบประหงมบุตรเกินไป บุตรจะมีลักษณะเป็นคนไม่ให้ความร่วมมือ ฟังตนเองไม่ได้ ต้องฟังผู้อื่นเสมอ

3. พ่อแม่ที่มีอำนาจเหนือบุตร บุตรจะเป็นคนเจ้าระเบียบ สุภาพเรียบร้อย อยู่ในโอวาท สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี สงบเสถียร การตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์

4. พ่อแม่ที่ยอมจำนนบุตร บุตรจะขาดความรับผิดชอบ ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ เห็นแก่ตัว ดื้อดึง และทำอะไรตามใจตนเอง

บามไรต์ (สารภี ยงยีน. 2541: 8–9; อ้างอิงจาก Baumrind. 1971: unpagged) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ใช้อำนาจควบคุมและออกคำสั่งให้เด็กทำตามที่พ่อแม่ต้องการ โดยไม่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ไม่สนใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก ห่วงเหินและให้ความอบอุ่นแก่เด็กน้อย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่สนับสนุนให้ลูกมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะ โดยกำหนดขอบเขตของพฤติกรรม พร้อมทั้งมุ่งหวังให้เด็กเชื่อฟัง แต่ขณะเดียวกันก็ยังให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง โดยพ่อแม่แสดงการยอมรับความคิดเห็นของเด็กสนใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ให้ความอบอุ่นและอธิบายเหตุผล ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่สมดุลกันระหว่างการควบคุมและการปล่อยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนและยอมรับเด็ก ปลดปล่อยให้เด็กทำตามความต้องการของตัวเองโดยไม่มีขอบเขต โดยไม่เรียกร้องให้เด็กทำตามที่ต้องการ ไม่มีการประเมินเด็ก ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในระดับสูง ให้ความรักโดยไม่มีการควบคุมพฤติกรรมเด็ก

โรเจอร์ (Rogers. 1972: 117) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่ใช้การอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้ลูกรู้สึกว่าเขาได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม พ่อแม่ไม่ตามใจจนเกินไปหรือเข้มงวดจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดของลูก ให้ความร่วมมือแก่ลูกตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าพ่อแม่ก้าวล่วงเรื่องส่วนตัวของตน ทำให้รู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ลูกมีความรู้สึกว่าเขาถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของพ่อแม่ พ่อแม่ใช้คำพูดที่ลูกรู้สึกอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าตนเองได้รับการตามใจ และไม่ได้รับความเอาใจใส่ให้คำแนะนำช่วยเหลือจากพ่อแม่เท่าที่ควร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคนอื่นๆ (2528: 15) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามแบบสังคมไทยออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. รักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่ เอาใจใส่ทุกข์สุขของเด็กมาก การอบรมแบบนี้เป็นการให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะให้ความสำคัญต่อบิดามารดา ยอมรับการอบรมสั่งสอนต่างๆ

2. ใช้เหตุผล หมายถึง บิดามารดาที่อธิบายเหตุผลแก่เด็กในขณะที่กำลังเสริมหรือขัดขวางการกระทำของลูก ลงโทษลูก มีการให้รางวัลและลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูก มากกว่าปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์ ช่วยให้ลูกรู้สึกว่าควรทำหรือไม่ควรทำ

3. การลงโทษทางจิตหรือทางกาย หมายถึง บิดามารดาใช้วิธีลงโทษทางกายหรือทางจิตกับเด็ก การลงโทษทางกายจะเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่บิดามารดาใช้อย่างจริงจัง ใช้นานหรือบ่อยกว่าให้รางวัล การลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อย ยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราว ทำให้เด็กก้าวร้าว ขอบรังแกและข่มเหงผู้อื่นบ่อยๆ ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยเสริมจริยธรรมของเด็ก

4. แบบควบคุม หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตาม แล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิดว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็ก ถ้าควบคุมน้อยจะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็กนักถ้าควบคุมน้อยจะเป็นการรักสนับสนุน

5. ฟังตนเองเร็ว หมายถึง การที่บิดามารดาเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู ช่วยให้เด็กช่วยตนเองเร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานไป

มาริสา รัฐปัตย์ (2532: 12–20) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยอมรับฟังความคิดเห็นและการแสดงออกของลูก สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีโอกาสเสนอความคิดเห็น การตัดสินใจใดๆ เกิดจากความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว ใช้เหตุผลในการที่ส่งเสริมหรือห้ามกระทำการต่างๆ ให้ลูกมีส่วนร่วมรับรู้กิจกรรมบางอย่าง และร่วมมือกับลูกตามโอกาสอันควร โดยเด็กที่ทางบ้านเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ เพราะได้ฟังคำแนะนำต่างๆ จากผู้ใหญ่และรู้จักตัดสินใจว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ ทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง เกิดความเชื่อมั่นที่จะทำอะไรตามความคิด เพราะเด็กจะมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ หัดคิดริเริ่มและตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่ มีนิสัยเป็นคนอดใฝ่รอได้ มีความอดทน อุตสาหะเพียรพยายาม ที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ดีกว่าในอนาคต มีความสามารถในการทำนาย หรือคาดการณ์ล่วงหน้า คือ เป็นผู้ที่สามารถโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลเข้าด้วยกัน และสามารถมองเห็นว่าสถานการณ์หรือพฤติกรรมหนึ่งๆ จะส่งผลอย่างไรบ้าง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่ให้อิสระแก่ลูก ควบคุมให้ลูกอยู่ในระเบียบวินัย มักจะลงโทษเมื่อทำผิดโดยเฉพาะไม่ทำตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยที่ตั้งไว้ พ่อแม่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในครอบครัว เป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมายและกฎเกณฑ์ทุกอย่าง ลูกเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกมีน้อยมาก ลูกจะรู้สึกขาดความอบอุ่น ไม่มั่นคงปลอดภัย และการที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอยู่ตลอดเวลาทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่สามารถขบปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพราะขาดโอกาสฝึกฝนการใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง มักไม่มีความรับผิดชอบ เป็นคนเชื่อคนอื่นง่าย และยอมพ่ายแพ้สิ่งต่างๆ ง่าย โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ตนพบว่ายากลำบาก มีปมด้อยง่าย และขาดพลังที่จะต่อสู้และเรียนรู้สิ่งที่ยาก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทอดทิ้งลูก ไม่ดูแลเอาใจใส่ลูก มักปล่อยให้ลูกทำตามใจชอบ ไม่ค่อยช่วยเหลือแนะนำ มักตำหนิหรือลงโทษอย่างรุนแรง เมื่อลูกกระทำผิดพ่อแม่มักใช้อารมณ์กับลูกมากกว่าเหตุผล ลูกจะรู้สึกขาดความรักและมักมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น พ่อแม่มักไม่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนไม่ว่าเรื่องใดๆ ชอบวิจารณ์ ชอบตำหนิ และชอบนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น ทำให้เด็กขาดระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง ไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ขาดความกระตือรือร้น รู้สึกไม่มั่นคง ทำอะไรขาดหลักการ พ่อแม่ขาดการฝึกฝนให้เด็กได้รู้จักการพึ่งตนเอง ไม่ช่วยเหลือแนะนำ ทำให้ลูกไม่มีแนวทางชีวิตสำหรับยึดถือ ไม่รู้จักคิดและไม่รู้จักคุณค่าของการกระทำการต่างๆ ครอบครัวที่อบรมเลี้ยงดูลูกในลักษณะนี้ มักเป็นครอบครัวที่พ่อแม่ขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่สามารถให้ความรักกับลูกได้ด้วยคำพูด และกิริยาท่าทางที่แสดงถึงความรักความห่วงใย พ่อแม่ต่างแยกกันไปคนละทางตามความเห็นชอบของตน ไม่สนใจลูกเท่าที่ควร พ่อแม่เชื่อว่าเด็กจะดีก็ตัวเอง จะชั่วก็ตัวเอง ทำให้คิดว่าตนเองไม่ต้องรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนลูกให้ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ เวลาเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นกับลูกก็ไม่ช่วยให้ลูก

รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ เด็กที่เกิดมาในบรรยากาศเช่นนี้จะรู้สึกว่าเขาความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ มักจะมองโลกในแง่ร้าย ขาดระเบียบวินัย ขาดความซื่อสัตย์

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและตามใจ หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เอาใจลูกตลอดเวลา ไม่ขัดใจลูกและยอมทำตามลูกทุกอย่างแม้ทำผิดก็ไม่ทำโทษ มักคอยช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองตลอดเวลา ไม่ยอมให้ลูกตัดสินใจหรือลงมือทำอะไรด้วยตนเอง พ่อแม่จะเป็นผู้ทำให้ตลอด ทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่รู้จักคิด ไม่รู้จักตัดสินใจ ขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ขาดความสามารถในการควบคุมสมาธิให้มั่นคง ไม่มีระเบียบ มักขี้เกียจและเฉื่อยชา มีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป ครอบครัวยุติรักลูกมากเกินไปจะทำให้เด็กถูกทำลาย พัฒนาการด้านต่างๆ ถูกทำลาย พัฒนาการด้านความคิด อารมณ์ และสังคม ผลที่ตามมาคือ ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าทำอะไร ไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจไม่เป็นตัวของตัวเอง ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ประดินันท์ อุปรมัย (2537: 246) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลและสมเหตุสมผล หมายถึง การที่พ่อแม่ให้ความสำคัญกับเด็ก เข้าใจพัฒนาการของเด็ก รับฟังความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งจากเด็ก ส่งเสริมในสิ่งที่เป็ประโยชน์ และห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ควรทำ ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กตามสมควร อบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองและกล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ประพฤติตนให้เป็นที่ชื่นชมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ให้คำชมเชยสำหรับพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นครั้งคราวและไม่ลงโทษเด็กจนเกินกว่าเหตุ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบโอ้อวดหรือตามใจมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่มุ่งสนองความต้องการของลูกเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลด้านอื่นที่จะเกิดขึ้น พ่อแม่จะทำทุกอย่างเพื่อลูก และบางครั้งยอมเสียมารยาทกับผู้อื่นเพียงเพื่อให้ลูกได้ในสิ่งที่ต้องการ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่ถือความคิดของพ่อแม่เป็นใหญ่ หมายถึง การที่พ่อแม่ชอบบังคับให้ลูกทำในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการ โดยไม่คิดว่าลูกจะพอใจหรือไม่พอใจ และพ่อแม่มักจะมั่นใจว่าการกระทำของตนเองนั้นถูกต้อง เพราะถือว่าเป็นการกระทำเพราะความรัก ความหวังดีและมีประสบการณ์มาก่อน ชอบให้ลูกอยู่ในระเบียบวินัยและตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ สำหรับลูก ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน การแต่งกาย ความประพฤติและการแสดงความคิดเห็น

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามอารมณ์ หมายถึง การเลี้ยงดูที่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพ่อแม่ ไม่คงเส้นคงวา เมื่อใดที่พ่อแม่อารมณ์ดีก็จะตามใจลูกมากกว่าปกติ แต่เมื่อใดที่พ่อแม่อารมณ์ไม่ดีก็ไม่ให้ความสนใจลูก บางครั้งอยากใช้เหตุผลก็จะพูดคุยกับลูกแบบมีเหตุมีผล แต่บางครั้งก็ไม่มีเวลาที่จะพูดคุยกับลูก

ใจทิพย์ พวงทอง (2540: 9-10) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic) หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อบุตรด้วยความยุติธรรม บิดามารดาให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ส่งเสริมให้มีอิสระในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง และให้ความร่วมมือกับเด็กตามโอกาสอันควร เมื่อเด็กสามารถทำพฤติกรรมที่ต้องการ บิดามารดา

จะให้รางวัลด้วยการยอมรับ ส่วนการลงโทษจะใช้ต่อเมื่อเด็กตั้งใจปฏิเสธพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจะใช้การลงโทษที่ไม่รุนแรง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง (Overprotection) หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าได้ไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ไม่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการหรือทำอะไรด้วยตนเอง ถูกควบคุมให้อยู่ในสายตาหรือคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเด็กอยู่เสมอ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูใช้กฎ หรือระเบียบที่เข้มงวด เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมที่ต้องการโดยไม่มีการอธิบายเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าเด็กไม่ปฏิบัติตามจะลงโทษอย่างรุนแรง แต่ถ้าปฏิบัติได้ตามที่ต้องการก็จะไม่มีการให้คำชมเชย หรือให้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Rejection) หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองถูกเกลียดชัง ไม่ได้รับการเอาใจใส่สนับสนุน หรือให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร มักใช้วิธีวิจารณ์ ตำหนิ ลงโทษที่รุนแรง ปราศจากเหตุผล ไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง และปล่อยปละละเลยความเป็นอยู่

เกตุวดี กัมพลศิริ (2546: 6-7) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลและสมเหตุสมผล หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยอมรับในความสำคัญ มีความเข้าใจในพัฒนาการ ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง ห้ามปรามเมื่อเห็นว่าทำในสิ่งที่ไม่สมควร ส่งเสริมในสิ่งที่เป็นประโยชน์ โอนอ่อนผ่อนตามถ้ามีเหตุผลเพียงพอ และผลการกระทำนั้นไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองหรือผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือตามโอกาสอันควร ขณะเดียวกันก็อบรมสั่งสอนหรือสนับสนุนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักที่จะประพฤติตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เพิกเฉยต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ให้คำชมเชยต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นครั้งคราว และไม่ลงโทษเด็กจนเกินกว่าเหตุ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจมากเกินไป หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่มุ่งสนองความต้องการหรือความปรารถนาของนักเรียนเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลในด้านอื่นที่จะเกิดขึ้น นอกจากความพอใจและความสุขที่นักเรียนได้รับเท่านั้น ยอมลำบากไม่ว่าจะโดยจำเป็นหรือไม่จำเป็น และบางครั้งยอมเสียมารยาทกับผู้อื่นเพียงเพื่อให้บุตรและธิดาได้รับสิ่งที่ต้องการ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ชอบบังคับให้ทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่าเหมาะสม โดยไม่ค่อยสนใจว่าการกระทำของตนจะต้องดีและถูกต้อง เพราะเป็นการกระทำไปด้วยความรัก ความหวังดีหรือมีประสบการณ์มาก่อน เมื่อมีความคาดหวังอยากให้ลูกประกอบอาชีพอะไรในอนาคต ก็มักจะเตรียมหรือเคี่ยวเข็ญให้บุตรและธิดาสอนใจในอาชีพที่ตนมุ่งหวังไว้ ชอบให้บุตรและธิดาอยู่ในระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ที่ตนตั้งขึ้น ทั้งในด้านการทำงาน การแต่งกาย การเรียน ความประพฤติ หรือการแสดงความคิดเห็น

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามอารมณ์ หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่มีความสม่ำเสมอหรือไม่คงเส้นคงวา ในการแสดงพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูขึ้นอยู่กับอารมณ์พ่อแม่เป็นสำคัญ ถ้าพ่อแม่สบายใจมากรู้สึกอยากเอาใจบุตรและธิดาก็อาจตามใจนักเรียนมากเกินไป ถ้าพ่อแม่หงุดหงิดไม่สบายใจก็อาจไม่สนใจว่านักเรียนเป็นอย่างไร ถ้าเมื่อไรอยากใช้เหตุผลก็อาจพูดคุยกับนักเรียนดี แต่บางกรณีที่ไม่ค่อยมีเวลาก็มักบังคับให้ทำตามคำสั่งโดยห้ามโต้แย้งหรือซักถาม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู จะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบ่งได้เป็นหลายรูปแบบ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะยึดแนวทางในการแบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ เกตุดี กัมพลศิริ ซึ่งแบ่งการอบรมเลี้ยงดูได้เป็น 4 รูปแบบดังที่กล่าวไปข้างต้น โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเพียงหนึ่งรูปแบบคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลมาศึกษาเพียงแบบเดียวเท่านั้น

4.3 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะไม่เพียงพอแค่การรับถ่ายทอดทางพันธุกรรม หากแต่ต้องมีองค์ประกอบอีกประการหนึ่งคือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) (สุพัตรา สุภาพ. 2534: 8) หรือในทางจิตวิทยาเรียกว่า การอบรมเลี้ยงดู (ทัดดาว ลิ้มพะสุต. 2543: 8) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่ปรากฏแต่เฉพาะสังคมมนุษย์เท่านั้น ทั้งนี้ด้วยมนุษย์มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายและประสิทธิภาพของสมอง ดังนั้นมนุษย์จึงมีความสามารถในการเรียนรู้และจดจำได้มากขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป (ปพาณี วิจิตรวัฒนา. 2542: 7-8) นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานกว่าจะสามารถพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นในทุกวัฒนธรรมครอบครัวจะมีหน้าที่พื้นฐาน คือ การปกป้องและการเลี้ยงดูเด็ก (Schaefer. 1998: 383) แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า การอบรมเลี้ยงดูจะบ่งบอกถึงค่านิยมทางกายภาพเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังขยายความถึงการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในด้านของตำแหน่งทางสังคมของตน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านชนชั้น ศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ (Macionnis. 1998: 65) ดังนั้นรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูก็มีแนวโน้มที่แตกต่างกันออกไประหว่างครอบครัวซึ่งมีชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน (Appelbaum. 1998: 112) ทั้งนี้เมื่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล (วรภรณ์ รักวิจัย. 2529: 7-8) ดังนั้นนักจิตวิทยาพัฒนาการเชื่อว่าประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจากการเลี้ยงดูจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก ดังนั้นบิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูจึงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพให้แก่เด็กและอบรมให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมตามโอกาส (อมราวดี ณ อุบล. 2544: 61) ทั้งนี้ปรีธนา คำชื่น (2540: 15) ได้สรุปความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่า การอบรมเลี้ยงดูจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม รวมถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคม นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูยังส่งผลกระทบต่อการบรรลุตามขั้นพัฒนาการ ผล

จากการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูที่เหมาะสมย่อมจะส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่สมบูรณ์สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

5.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

รอตแมน (Rothman. 1968: 34–36) กล่าวว่า สิ่งที่เราควรคำนึงถึงมากที่สุดในระบบการเรียนการสอนนั้น คือ สัมพันธภาพที่ดีของครูผู้สอนกับนักเรียน ครูจะต้องยอมรับ เข้าใจและเป็นกันเอง ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเองและครูจะต้องแสดงให้นักเรียนเห็นได้ชัดเจนอีกด้วย นั่นคือ ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524: 49) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนทุกระดับ นอกจากผู้เรียนต้องการผู้สอนที่มีความรู้ดี มีประสบการณ์ดีแล้ว ยังต้องการอาจารย์ที่มีวิธีการสอนที่เป็นกันเอง เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้เรียน แต่ในขณะเดียวกันก็ควรชี้แนะให้เห็นถึงความถูกต้องเหมาะสม ให้ข้อติชมตรงไปตรงมา ซึ่งเต็มไปด้วยความหวังดี จะช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้ดีขึ้น

พรขุติ อาชวบำรุง (2525: 232) กล่าวว่า สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดีนั้นต้องมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาเป็นสำคัญ

สิริวัฒน์ นิจนตร (2526: 76) กล่าวว่า นักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียนที่มีแบบแผนปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยจะมีความมั่นคงทางอารมณ์ มักจะเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนเป็นอย่างมาก

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527: 48) กล่าวว่า ผู้สอนไม่ควรสร้างบรรยากาศแห่งความกลัวให้เกิดขึ้น การเรียนรู้มิใช่เกิดในชั้นเรียนเสมอไป ดังนั้นการพบปะซักถามนอกชั้นเรียนจะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรได้ง่ายขึ้น อย่าทำให้เกิดการเสียหน้า และควรฟังความคิดเห็นจากนักเรียนบ้าง

ประดินันท์ อูปรมย์ (2527: 33) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนอาจเกิดขึ้นได้ทั้งระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเอง ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสซักถาม ตอบคำถาม และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากบรรยากาศในชั้นเรียนก็จะมีที่น่าสนใจ น่าสนุก อยากรู้ อยากเห็น และกระตือรือร้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู หมายถึง พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนและพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อครู ทั้งในและนอกห้องเรียน

5.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ประหยัด ทองมาก (2535: 8) กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูว่า ครูมีความสำคัญที่สุดเมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียน ครูจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดรองไปจากพ่อแม่และได้ศึกษาความเจริญเติบโตของเด็กอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับธรรมชาติ จิตใจและความต้องการของเด็ก ครูจึงมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ จิตใจและความประพฤติของเด็ก มีผู้กล่าวว่า ครูเป็นพ่อแม่คนที่สองของเด็กกล่าวคือ ครูมิใช่เพียงแต่ให้ความรู้ในห้องเรียนอย่างเดียวแต่เป็นผู้อบรมกล่อมเกลานิสัยใจคอและความประพฤติของเด็ก ดังนั้นการที่เด็กจะมีความสุขและเรียนหนังสือได้นั้นจึงอยู่ที่วิถีทางที่ครูจะปฏิบัติต่อเด็ก ช่วยเหลือเด็กในด้านการเรียน การแสดงความรักต่อเด็ก การช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดี และการเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางจิตใจให้แก่เด็ก

ธเนศ ขำเกิด (2535: 7) กล่าวถึง ความผูกพันและเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียนว่า ครูควรแสดงพฤติกรรมทั้งในด้านคำพูด กิริยา ท่าทาง สีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความรักความเมตตาอย่างจริงใจ และมีเหตุผลด้วยความสม่ำเสมอ นักเรียนจะรู้และเข้าใจในความรักและความจริงใจของครู สิ่งเหล่านี้จะมีผลทางด้านจิตใจและการแสดงความรัก ความศรัทธาในครูของเขาด้วยความจริงใจ ความรู้สึกที่ดีต่อกันจะสร้างสรรค์บรรยากาศในการเรียนการสอนที่สดชื่น มีความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทรและให้อภัยต่อกัน

นารี โนกิระ (2536: 9) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนถือว่าสำคัญที่สุด นอกจากด้านการเรียนการสอนและการให้การอบรมนักเรียนแล้ว ครูยังต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ส่งเสริมให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ มีความเมตตากรุณา มีเหตุผล มีบุคลิกภาพดี ให้ความรักความอบอุ่น เพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดีและเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางจิตใจให้แก่เด็ก

พรณี ชูทัย เจนจิต (2538: 253) ได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียนว่า ครูมีหน้าที่สร้างบรรยากาศที่ดีขึ้นในชั้นเรียน บรรยากาศในชั้นเรียนควรมีลักษณะผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเขา พยายามมองสถานการณ์ต่างๆ ตามที่เด็กมอง อย่าเห็นว่าความกลัว ความวิตกกังวลของเด็กเป็นเรื่องไร้สาระ การสอนจึงไม่ควรบังคับให้เด็กต้องทำ แต่ควรให้มีบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ปลอดภัย ซึ่งจะทำให้เด็กตั้งใจเรียน

พรเพ็ญ สุวรรณเดชา (2542: 15) กล่าวว่า ถ้ามีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในทางที่ดีแล้ว จะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่ถูกต้อง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงเป็นแนวทางในการจัดสภาพการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับสภาพการศึกษาในปัจจุบันมากที่สุด

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2543: 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนว่า ความสำเร็จในด้านการสอนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพที่ดีของครูกับนักเรียนภายใต้บรรยากาศ ปราศจากการข่มขู่ เด็กนักเรียนต้องเรียนอยู่ในโรงเรียน เด็กจึงมีชีวิตผูกพันอยู่กับครู

การแสดงออก นิสัยใจคอ และทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนย่อมมีสิทธิผลต่อการเรียนและสภาพจิตใจของเด็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูจะเป็นส่วนช่วยในการเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ดี การปฏิบัติตนของครูที่แสดงถึงการให้ความรัก ความเอาใจใส่ การยอมรับและการให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนมีปัญหา จะทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อครู มีความสุขในการเรียนก่อให้เกิดภาวะทางอารมณ์ที่ดี

6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศการเรียนการสอน

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1970: 135–152) ได้ระบุถึงลักษณะบรรยากาศที่มีอิทธิพลและส่งเสริมต่อความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ไว้ดังนี้

1. ความเป็นกันเอง ความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนม ความคุ้นเคยของสมาชิกในกลุ่มผู้เรียน
2. การแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
3. การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่สามารถปฏิบัติได้และให้ประโยชน์
4. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน ไม่สับสน และมีความสอดคล้องเหมาะสม
5. การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น หนังสือ เครื่องมือหรือวัสดุที่พร้อมจะใช้ได้ตลอดเวลา
6. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน และมีความพยายามที่จะลดความขัดแย้งระหว่างกัน
7. ผู้สอนและผู้เรียนทราบจุดประสงค์และความคาดหวังในการเรียนอย่างชัดเจน
8. สร้างความเป็นธรรมไม่เลือกที่รักมักที่ชังของครู ซึ่งยังผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น
9. ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถอยู่เสมอ
10. สร้างความตื่นตัวและขจัดความเฉื่อยชา อันเป็นสาเหตุของความเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน

11. การตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆ มาจากผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่
12. ไม่ส่งเสริมการแบ่งพรรค แบ่งพวก ในหมู่ของนักเรียน
13. ผู้เรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน
14. เสรีภาพมีขอบเขต ไม่ปล่อยปละละเลย ขาดระเบียบและขาดความรับผิดชอบ

โรมิน (Romine. 1974: 139–143) ได้ศึกษาบรรยากาศเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น พบว่า ลักษณะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. ด้านประสิทธิภาพของครูผู้สอน เช่น ผู้สอนเป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจในวิชาที่สอน ให้ความจริงใจ และเป็นกันเองกับผู้เรียน

2. ด้านการเตรียมการสอน มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่างๆ

3. ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ เช่น ผู้สอน ผู้เรียนได้รับประโยชน์สมความตั้งใจจากวิชาที่ผู้เรียนเลือก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน มิใช่เป็นเพียงผู้ฟังอย่างเดียว

4. ด้านการสอนเนื้อหา เช่น พุดอธิบายชัดเจน ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีสอนต่างๆที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา

5. ด้านการประเมินผล การนำข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางการเรียน เช่น มีการทำรายงาน หรือสอบ เมื่อตรวจงานเสร็จแล้ว ผู้สอนต้องแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบทันที

6. ผู้สอนยอมรับฟังความคิดเห็นตลอดจนผลงานของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล
กูริน (สุนทรี เวปะละ. 2539: 38; อ้างอิงจาก Guerin. 1981: 17) ได้กล่าวว่า การที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้และทักษะความชำนาญนั้น อาจารย์จะต้องมีบทบาทและวิธีการสอน ดังนี้

1. คำนึงถึงความรู้และความต้องการของนักศึกษาที่จะสอน

2. รู้ทัศนคติและสภาพแวดล้อมของนักศึกษา

3. อนุญาตให้นักศึกษาเลือกวิชาการและกิจกรรมที่นักศึกษาคิดว่าจะเป็นประโยชน์ และประสบความสำเร็จในการเรียนของนักศึกษาเองได้อย่างเป็นอิสระ เชื่อมโยงประสบการณ์หรือความรู้ให้กลมกลืนสอดคล้องกับประสบการณ์จริง

ประดินันท์ อุปรมย์ (2523: 123–137) ได้กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศทางการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนการสอนและมีผลต่อการเรียนในชั้นเรียนว่า มีองค์ประกอบต่างๆหลายองค์ประกอบ ดังนี้

1. บุคลิกภาพบางประการของครูมีผลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน รูปร่าง หน้าตา และการแต่งกายมีผลต่อการดึงดูดความสนใจ แต่บุคลิกภาพบางประการ เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง การใช้คำพูด และบทบาทในฐานะผู้นำของครู มีผลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนอย่างมาก

2. พฤติกรรมของครูที่แสดงออกตามทัศนคติและความคาดหวังบางประการที่ครูมีอยู่ มีผลต่อการสร้างบรรยากาศภายในชั้นเรียน ครูที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสอนและความคาดหวังที่ดีต่อนักเรียน รวมทั้งการเป็นคนมองโลกในแง่ดี ย่อมเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ชั้นเรียนได้มากกว่าครูที่มีทัศนคติและความคาดหวังในทางตรงข้าม ทัศนคติและความคาดหวังของครูที่มีต่อนักเรียนมักมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูที่แสดงออกต่อนักเรียนด้วย

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนด้วยกันเองมีผลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูและนักเรียนต่างมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ตอบคำถามและเข้าร่วม

กิจกรรมการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียนจะมีแต่ความน่าสนใจ น่าสนุก อยากรู้ อยากเห็น และกระตือรือร้น เพราะนักเรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวได้ มีโอกาสใช้ความคิดของตนเอง และมีโอกาสที่จะแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ นักเรียนเองก็มองครูอย่างเป็นมิตร เกิดความเป็นกันเอง ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเอง ก็มีส่วนช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นในชั้นเรียนด้วยเหมือนกัน

4. การที่ครูรู้จักใช้แรงเสริมที่เหมาะสมกับนักเรียน จะก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน การใช้แรงเสริมที่ทำขึ้นอย่างจริงใจเหมาะสมกับสถานการณ์ ไม่จำเป็นต้องใช้แรงเสริมพฤติกรรมที่ดีที่สุดเท่านั้น แต่ควรใช้แรงเสริมกับพฤติกรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิมด้วย โดยเฉพาะกับนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือนักเรียนที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา เป็นต้น

สุปรินา หิรัญโต (2524: 183) ได้กล่าวถึงหลักการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียนที่ดีไว้ดังนี้

1. ควรมีแสงสว่างในห้องเรียนในระดับที่มองเห็นได้ คือ มองเห็นได้เร็ว สบายตา และชัดเจน

2. ควรไกลจากแหล่งกำเนิดเสียงรบกวนจากบริเวณรอบๆ หรือภายนอกห้องเรียน เพราะเสียงรบกวนจะทำให้เกิดความรำคาญ เครียด กระวนกระวาย และเหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้เสียงรบกวนยังเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน ฉะนั้นควรมีการควบคุมเสียงรบกวน เลือกที่ตั้งโรงเรียนให้ไกลจากเขตจราจรหนาแน่น ทางรถไฟ เป็นต้น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527: 48-67) ได้กล่าวถึงแนวทางการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนและผู้สอนในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 4 ประการคือ

1. ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้สอนไม่ควรสร้างบรรยากาศแห่งความกลัวให้เกิดขึ้น การเรียนรู้ไม่ใช่เกิดในชั้นเรียนเสมอไป ดังนั้นการพบปะซักถามนอกชั้นเรียนจะสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร อย่าทำให้เกิดการเสียหน้าและควรรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนบ้าง

2. ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เช่น การอภิปราย การโต้วาที การรายงาน ผู้เรียนจะช่วยให้เกิดปฏิกริยาตอบสนองระหว่างกัน ฝึกการทำงานร่วมกัน เป็นการสร้างบรรยากาศของสังคมที่เป็นกันเองระหว่างผู้เรียน

3. ปฏิกริยาระหว่างผู้เรียนกับวัสดุอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ง่ายขึ้น ลดเวลาการเรียนการสอน การนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน

4. ปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนตั้งแต่อาคารสถานที่ บริเวณห้องเรียน ความงาม ความปลอดภัย จากกลิ่นควันและเสียงรบกวน ตลอดจนบุคลากรต่างๆ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า บรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลและส่งผลต่อการเรียนรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ทั้งผู้เรียน ผู้สอน สื่อและสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนมีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ดี และมีทัศนคติที่ดีในการเรียน

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

7.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ฟิลิปป์ และคณะ (ฟิลิซท์ ปทุมบาล. 2532: 16; อ้างอิงจาก Philip and The Merrian. 1966: 125) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความสัมพันธ์หรือการเกี่ยวข้องกันของบุคคลรวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคม อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาารูปแบบของการมีส่วนร่วมต่อความคาดหวัง ความสัมพันธ์ทางอารมณ์และการปรับตัวทางสังคม

ซิคเกอร์ริง (ชมนุช บุญสิทธิ์. 2541: 11; อ้างอิงจาก Chickering. 1969: 94) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การที่บุคคลมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ การสามารถยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ และการมีความใจกว้าง ส่วนการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ได้แก่ การไว้วางใจกัน การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การให้และการรับ

ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์ (2527: 115–116) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความผูกพันรักใคร่ ความสนิทสนมกลมเกลียว ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันฉันท์มิตร สัมพันธภาพเกิดจากการติดต่อระหว่างบุคคลสองคน ซึ่งมีความในใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน มีการสนทนาติดต่อใกล้ชิด สัมพันธภาพเป็นไปในทางที่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าการแสดงออกเป็นไปในทางที่เป็นศัตรู และผู้ตอบสนองมีความรู้สึกเป็นศัตรู ย่อมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดี

ชัยพร วิชชาวุธ (2530: 69) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างบุคคล มนุษย์อยู่เป็นสังคม การกระทำของมนุษย์แต่ละคนจึงสัมพันธ์กับการกระทำของคนอื่นๆในสังคม เกิดขึ้นทันทีเมื่อการกระทำของคนหนึ่งมีผลกระทบต่อผลกรรมที่อีกคนหนึ่งจะได้รับ

พยอม ธีธรรส (2540: 8) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อกันในห้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้กำลังใจ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมมือกันในด้านวิชาการต่างๆไป

ชมนุช บุญสิทธิ์ (2541: 12) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลอันจะนำมาซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน ได้แก่ การรู้จักและเข้าใจตนเอง ยอมรับความ

แตกต่างระหว่างบุคคล เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน เมื่อบุคคลอื่นต้องการความช่วยเหลือ

พัชรี มะแสงสม (2544: 27) ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันทั้งในและนอกห้องเรียน ในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ในด้านการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ห่วงใยซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและร่วมมือระหว่างกันทั้งทางด้านวิชาการและด้านทั่วไป

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันทั้งด้านส่วนตัวและด้านการเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่ การช่วยเหลือกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคี

7.2 แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลสามารถสร้างให้บุคคลมีความสัมพันธ์อันดีกับคนรอบข้าง ซึ่งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต้องเริ่มจากตนเองก่อน เพื่อนำมาซึ่งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น

นพพร พานิชสุข (2522: 68–70) ได้เสนอแนะวิธีการที่พึงปฏิบัติต่อกันในการทำงานร่วมกับเพื่อน ดังนี้

1. ความเป็นผู้มีอิทธิพลไม่ตรีอันดีต่อกัน เป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นที่ต้องสร้างให้เกิดในการทำงานร่วมกัน ควรพูดคุยนทนาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะอ่อนหวานนุ่มนวลและยิ้มแย้มแจ่มใส
2. ความสามัคคีของหมู่คณะหรือเพื่อนร่วมงาน ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกแต่ละคนมีทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อกัน เห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน เห็นความสำคัญของกลุ่ม
3. ความเป็นผู้มีการออมชอมหรือตกลงกัน ในการทำงานร่วมกันนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่สมาชิกแต่ละคนอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตามในการทำงานร่วมกันนั้น สมาชิกแต่ละคนควรจะรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีเหตุผลเห็นอารมณ์และปราศจากอคติ
4. ความเป็นผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกัน ดังคำโบราณว่า “ น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ” เพราะชีวิตนี้ไม่แน่นอน วันหนึ่งข้างหน้าเราอาจจะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยไม่รู้สีกตัวจึงไม่ควรมองข้ามเห็นว่าไม่มีความสำคัญ สิ่งใดที่เราพอจะให้ความช่วยเหลือได้ถ้าเรามีโอกาสก็ควรจะให้ช่วยเหลือกัน
5. ความมีอิสระ สมาชิกจะต้องมีอิสระในการคิด ในการแสดงความคิดเห็นในการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันทั้งตำแหน่ง สถานภาพ หรือบทบาท หรืออื่นๆ อาจทำให้มีการผูกขาดการใช้อำนาจหรือมีความเกรงใจกัน ซึ่งอาจทำให้สมาชิกที่ร่วมกันทำงานขาดอิสระ

ในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งความคิดเห็นเหล่านั้นอาจเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มก็ได้ ดังนั้นสมาชิกที่ทำงานร่วมกันควรจะตระหนักว่าสมาชิกแต่ละคนต่างก็มีอิสระที่จะแสดงความคิดเห็น

6. เป็นผู้มีความจริงใจ คุณลักษณะข้อนี้ของสมาชิกจะก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เรื่องของความจริงใจในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ค่อนข้างหาได้ยาก แม้ว่าทุกคนต่างก็เรียกร้องแต่เรามักพบแต่ความอิจฉาริษยาแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เพราะมนุษย์นั้นมีกิเลส คือ โภคะ โลภ หลง อันเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดความจริงใจลดน้อยลง เพราะต่างคนต่างสวมหน้ากากและแสดงละครเข้าหากัน ด้วยเหตุนี้ความจริงใจจึงเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งในอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานร่วมกัน

7. หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อนร่วมงาน การจะวิพากษ์วิจารณ์เพื่อนร่วมงาน สมาชิกทุกคนต้องพึงระลึกว่าสักวันหนึ่งคำพูดจะต้องไปถึงหูของเพื่อนร่วมงาน และที่สำคัญไม่เป็นการยุติธรรมแก่เพื่อนร่วมงานถ้าเราด่วนวิพากษ์วิจารณ์ทั้งๆที่เราไม่รู้จักเขาดีพอ หรือได้ข้อมูลของเขามาผิดๆ นอกจากนี้สมาชิกที่ทำงานร่วมกันไม่ควรจะนินทากันและกัน เพราะว่าการวิพากษ์วิจารณ์หรือแม้กระทั่งการนินทา มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีหรือการร่วมมือร่วมใจกันแต่ประการใด

8. ยกย่องชมเชยเพื่อนสมาชิกที่ร่วมงานด้วยกันเมื่อมีโอกาสอันควร พฤติกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของทุกคนแต่ไม่ควรทำพร่ำเพรื่อจนเกินไป การยกย่องชมเชยทั้งต่อหน้าและลับหลังด้วยความภาคภูมิใจและมีเหตุผลต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ถูกชม การจะขอความร่วมมือจากเพื่อนสมาชิกในการทำกิจกรรมต่างๆก็จะสะดวกขึ้น

วิจิตร อวทะกุล (2526: 148-152) กล่าวว่า วิธีปฏิบัติต่อเพื่อนเพื่อให้เพื่อนรู้สึกรักใคร่เห็นอกเห็นใจและเชื่อถือศรัทธา ควรปฏิบัติดังนี้

1. เปิดฉากทักทายติดต่อกันก่อน เป็นการเริ่มสร้างความเป็นมิตรและความผูกพัน เป็นการให้ความสำคัญแก่เพื่อนก่อน ทำให้คนอื่นได้เห็นว่าตนมีความสำคัญ

2. มีความจริงใจต่อเพื่อน ทุกคนชอบความจริงใจต่อกัน ความสุจริตใจต่อบุคคลทำให้เป็นที่รักใคร่นับถือ ถ้าไม่จริงใจต่อกันการคบหาสมาคมจะเป็นไปได้ยากและมีอุปสรรค

3. ควรหลีกเลี่ยงการนินทาเพื่อน เพราะจะทำให้สูญเสียความเป็นเพื่อนไป เสื่อมความนิยมเลื่อมใส มีแต่ความระแวง เป็นการกระทำที่สังคมรังเกียจจึงควรที่จะหลีกเลี่ยง

4. อย่าขัดท้อความผิดให้เพื่อน ในการทำงานร่วมกันความบกพร่องผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายอย่าง อาจมาจากเพื่อน ตัวเรา เหตุการณ์ จึงควรแสดงความมีน้ำใจต่อกัน มิตรภาพความสัมพันธ์อันดีจึงเกิดขึ้นและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

5. ยกย่องชมเชยเพื่อนในสิ่งที่สมควรเมื่อเพื่อนทำดี ให้กำลังใจ และสนับสนุนด้วยความจริงใจไม่เสแสร้ง หรือหาประโยชน์

6. ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของเพื่อนด้วยความเต็มใจเสมอ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีตามหลักสังคหวัตถุ คือ “ อตถจริยา ” ทำตนให้เป็นประโยชน์ในงานต่างๆ แม้จะได้แบ่ง

ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบกันไปแล้วก็ตาม ถ้าเราได้ช่วยเหลืองานของเพื่อนที่ทำซ้ำ ทำไม่ได้ในบางเรื่อง บางสถานการณ์ บางเวลา ก็จะเป็นการเกื้อกูลสร้างความร่วมมือต่อกัน

7. ให้เพื่อนได้ทราบในเรื่องที่ต้องรับผิดชอบ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยปรารถนาดี เป็นห่วงเป็นใยในความเป็นอยู่และอนาคตของเพื่อน ช่วยเหลือและชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ เป็นการแสดงถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อน

8. ฟังความคิดเห็นของเพื่อน ญ้าง ให้เกียรติกันโดยฟังเพื่อนแสดงความคิดเห็น แม้จะขัดกันหรือจะความคิดไม่ตรงกัน การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นกัน ทำให้รู้สึกว่าเขาไม่มีความหมายต่อเพื่อนต่อกลุ่ม ไม่ได้รับการยกย่อง เป็นการทำลายมิตรภาพระหว่างเพื่อน ผู้นำหรือเพื่อนที่ชอบใช้อำนาจ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ชอบให้ใครออกความคิดเห็น ชอบพูดให้คนอื่นฟังแต่ไม่ชอบฟังคนอื่นพูด จะทำให้ไม่กลมเกลียวกันในหมู่เพื่อน

9. หลีกเลี่ยงการทำตัวเหนือเพื่อน แม้จะมีความเหนือกว่าอยู่แล้วก็ตาม การคุยโตโอ้อวด ทำให้ไม่มีใครอยากคบด้วย เข้ากับใครไม่ได้ ควรยึดคตินอบน้อมถ่อมตนเอาไว้ เพื่อที่จะรักษาสัมพันธภาพกับเพื่อนให้ยั่งยืน

10. ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย การประพฤติดต่อกันฉันท์มิตรที่เคยปฏิบัติต่อกันมาแม้จะมีฐานะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่ความเป็นเพื่อน ความเป็นกันเองก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

11. ใจกว้างและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน จึงจะรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไว้ได้ การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของแก่เพื่อน ไม่เอาเปรียบ ไม่คอยจะเอาของผู้อื่นมาแต่ฝ่ายเดียว

12. พบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้างตามสมควร เป็นการรักษาความเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน มิตรภาพที่ขาดการติดต่อกัน ความห่างเหิน ทำให้ความไม่เข้าใจกันและกันเกิดขึ้นได้ จึงควรพบปะมิตรสหายบ้างตามความเหมาะสม

13. ให้ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเพื่อนในยามทุกข์ร้อนเท่าที่ทำได้ รู้จักเพื่อน เข้าใจเพื่อน เห็นใจเพื่อน ยอมให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ หรือแสดงความเห็นใจในยามทุกข์ร้อน

รวีวรรณ ชุมชัย (2536: 90) กล่าวว่า นักเรียนวัยรุ่นจะเรียนรู้ ปรึกษาหารือและเชื่อถือเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่และญาติพี่น้อง เมื่อสังคมกลุ่มเพื่อนดีนักเรียนก็จะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนไปด้วย หากพฤติกรรมด้านสังคมกลุ่มเพื่อนไม่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ของนักเรียน

พริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์ (2544: 27) กล่าวว่า การสร้างสัมพันธภาพในการคบเพื่อนเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศ สามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรม ดังนี้

1. การรู้จักและเข้าใจตนเอง หมายถึง การรู้และเข้าใจความรู้สึกที่มีต่อตนเองและเพื่อน การเข้าใจพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อเพื่อน และการแสดงพฤติกรรมต่อเพื่อนได้อย่างเหมาะสมทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศกัน

2. การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน ถือว่าเป็นเพื่อนที่น่าคบ มีความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

3. การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึง การรู้จักและเข้าใจเพื่อน สามารถแสดงพฤติกรรมในการทักทายเพื่อนได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการยอมรับ และสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับ

4. ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกที่สามารถร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นเกม กิจกรรมของชุมชน ทำงานกลุ่มในห้องร่วมกับเพื่อนด้วยความสบายใจและประสบผลสำเร็จด้วยดี รวมทั้งเห็นประโยชน์ของบทบาทสมาชิกเป็นการเข้ากลุ่มและการทำงานกับเพื่อน

จากแนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นว่า เพื่อนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลมาก การแสดงออกถึงความจริงใจ รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักแสดงความเห็นใจในยามเพื่อนเกิดความทุกข์หรือมีปัญหา รู้จักที่จะรับอารมณ์และใช้เหตุผล วางตัวได้อย่างเหมาะสม มีทัศนคติที่ดีกับหมู่คณะและยอมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจะช่วยสร้างให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ทำให้มีความสุขในการเรียน มีความสุขในการมาโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีสภาพทางอารมณ์และจิตใจที่ดีและมั่นคง

8. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression Analysis: MMR)

8.1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 2-6; อ้างอิงจาก Harris.1975: 5; Kerlinger and Pedhazur. 1973: 372) หมายถึง การจัดกลุ่มเทคนิคทางสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรตามตั้งแต่สองตัวขึ้นไป และไม่จำกัดจำนวนตัวแปรอิสระ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การวิเคราะห์ระดับมัลติแวลูเอทเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ซึ่งบางสถานการณ์วิจัยไม่จำเป็นต้องกำหนดว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มตัวแปรอิสระหรือกลุ่มใดเป็นตัวแปรตาม

การวิเคราะห์ระดับมัลติแวลูเอท ได้เริ่มมีบทบาทและความสำคัญต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งบทบาทและความสำคัญของการวิเคราะห์มัลติแวลูเอทจะยิ่งเพิ่มขึ้นมากขึ้นในอนาคตอันใกล้ ทั้งนี้เพราะ นักวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์จำนวนไม่น้อยได้เริ่มตระหนักถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์ที่มุ่งศึกษาว่าบ่อยครั้งที่ปรากฏการณ์เหล่านี้มีหลายมิติ หรือเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อื่น ๆ มากมาย จนทำให้ไม่สามารถแยกปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งออกมาศึกษาได้โดยลำพัง ถ้าประสงค์ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งและครอบคลุม

8.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression: MMR) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรตามตั้งแต่สองตัวแปรขึ้นไป ซึ่งตัวแปรเหล่านี้มีมาตรวัดระดับอันตรภาคชั้นหรืออัตราส่วน โดยดำเนินการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวพร้อมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรตาม ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มรวมหรือกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัวหรือกลุ่มย่อยของตัวแปรตามได้อีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังสามารถควบคุมความคลาดเคลื่อนมาตรฐานได้ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 13–14) ส่วนหลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นแบบเดียวกันกับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตัวเดียว (Unvaried Multiple Regression) เมื่อได้ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว ต้องทำการวิเคราะห์ต่อไปโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสำหรับตัวแปรตามแต่ละตัวต่อไป

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรที่จะนำมาหาค่าการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว มีลักษณะคล้ายคลึงกับการหาค่าการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression: MR) หรือ การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว (Univariate Multiple Regression) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ตัวเกณฑ์ (Criteria) เป็นตัวแปรที่ต้องการทราบว่าค่าของความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงเนื่องมาจากตัวแปรใดบ้าง ตัวเกณฑ์นี้ก็คือ ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

2. ตัวพยากรณ์ (Predictor) เป็นตัวแปรที่ต้องการทราบว่ามอิทธิพลต่อตัวเกณฑ์หรือไม่ หรือเป็นตัวแปรที่มีผลทำให้ค่าของตัวเกณฑ์เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้หรือไม่ ตัวพยากรณ์นี้ก็คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งมักมีค่ามากกว่า 1 ตัวขึ้นไป

นอกจากนั้นแล้ว ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณจะต้องอยู่ในมาตราอันตรภาคชั้น (Interval Scale) หรือ มาตราอัตราส่วน (Ratio Scale)

ในกรณีที่มีตัวพยากรณ์ และตัวแปรเกณฑ์หลายตัวจะใช้สูตรในการคำนวณ ดังนี้ (Stevens, James. 1995: 130)

$$\tilde{Y} = \tilde{X}\tilde{\beta} + \tilde{E}$$

$$\begin{array}{c} \tilde{Y} \\ \left[\begin{array}{cccc} Y_{11} & Y_{12} & \cdots & Y_{1p} \\ Y_{21} & Y_{22} & \cdots & Y_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ Y_{n1} & Y_{n2} & \cdots & Y_{np} \end{array} \right] \end{array} = \begin{array}{c} \tilde{X} \\ \left[\begin{array}{cccc} X_{11} & X_{12} & \cdots & X_{1p} \\ X_{21} & X_{22} & \cdots & X_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ X_{n1} & X_{n2} & \cdots & X_{np} \end{array} \right] \end{array} \begin{array}{c} \tilde{\beta} \\ \left[\begin{array}{cccc} b_{01} & b_{02} & \cdots & b_{0p} \\ b_{11} & b_{12} & \cdots & b_{1p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{k1} & b_{k2} & \cdots & b_{kp} \end{array} \right] \end{array} + \begin{array}{c} \tilde{E} \\ \left[\begin{array}{cccc} e_{11} & e_{12} & \cdots & e_{1p} \\ e_{21} & e_{22} & \cdots & e_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ e_{n1} & e_{n2} & \cdots & e_{np} \end{array} \right] \end{array}$$

เมื่อ	$\tilde{Y}$	แทน	เมตริกขนาด (n x p) ของตัวแปรตาม
	$\tilde{X}$	แทน	เมตริกขนาด (n x k) ของตัวแปรอิสระ
	$\tilde{\beta}$	แทน	เมตริกขนาด (k x p) ของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย
	$\tilde{E}$	แทน	เมตริกขนาด (n x p) ของค่าความคลาดเคลื่อน

สมมติว่าข้อมูลที่จะดำเนินการวิเคราะห์ประกอบด้วยตัวแปรตาม จำนวน p ตัวแปร และตัวแปรอิสระ จำนวน q ตัวแปร แบบจำลองเส้นตรงที่เชื่อมโยงตัวแปรทั้งสองกลุ่มย่อยเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยสมการถดถอยแบบตัวแปรตามหลายตัว จำนวน q สมการ ดังปรากฏตามสมการต่อไปนี (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535 : 14)

$$\begin{aligned}
 [Y_{11} Y_{12} Y_{13} \dots Y_{1p}] &= [\alpha_1 \alpha_2 \alpha_3 \dots \alpha_p] \\
 &+ X_{i1} [\beta_{11} \beta_{12} \beta_{13} \dots \beta_{1p}] \\
 &+ X_{i2} [\beta_{21} \beta_{22} \beta_{23} \dots \beta_{2p}] \\
 &+ X_{i3} [\beta_{31} \beta_{32} \beta_{33} \dots \beta_{3p}] \\
 &\cdot \\
 &\cdot \\
 &\cdot \\
 &+ X_{iq} [\beta_{q1} \beta_{q2} \beta_{q3} \dots \beta_{qp}] \\
 &+ [e_{i1} e_{i2} e_{i3} \dots e_{ip}]
 \end{aligned}$$

เมื่อ	Y_{ik}	แทน	ตัวแปรตามลำดับที่ k ของตัวการที่ i
	X_{ij}	แทน	ตัวแปรอิสระลำดับที่ j ของตัวการที่ i
	e_{ik}	แทน	ตัวแปรผิดพลาดลำดับที่ k ของตัวการที่ i
	α	แทน	ตัวคงที่
	β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

ตัวแปรตาม Y และตัวแปรผิดพลาด e สัญลักษณ์พ่วง (Subscript) ตัวที่สองถูกระบุไว้สำหรับการแสดงลำดับที่ของตัวแปรตาม นอกจากนี้ทั้ง α และ β จะมีขนาดแตกต่างกัน สำหรับแต่ละสมการถดถอยแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว

สมการรูปปกติ

$$\begin{bmatrix} Y_{11} & Y_{12} & \cdots & Y_{1p} \\ Y_{21} & Y_{22} & \cdots & Y_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ Y_{n1} & Y_{n2} & \cdots & Y_{np} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 1X_{11} & X_{12} & \cdots & X_{1k} \\ 1X_{21} & X_{22} & \cdots & X_{2k} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 1X_{n1} & X_{n2} & \cdots & X_{nk} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \alpha_1 & \alpha_2 & \cdots & \alpha_p \\ \beta_{11} & \beta_{12} & \cdots & \beta_{1p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \beta_{k1} & \beta_{k2} & \cdots & \beta_{kp} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} e_{11} & e_{12} & \cdots & e_{1p} \\ e_{21} & e_{22} & \cdots & e_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ e_{n1} & e_{n2} & \cdots & e_{np} \end{bmatrix}$$

สมการรูปเมตริก

$$\begin{array}{ccccccc} \underset{\sim}{Y} & = & \underset{\sim}{X} & \underset{\sim}{B} & + & \underset{\sim}{E} \\ (N \times P) & & [N \times (q + 1)] & [(q + 1) \times p] & + & (N \times p) \end{array}$$

เมื่อ	N	แทน	จำนวนตัวการ
	p	แทน	จำนวนตัวแปรตาม
	q	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ
	(q + 1)	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระบวกด้วยตัวคงที่ (α)
	$\underset{\sim}{Y}$	แทน	เมตริกขนาด (N x P) ของตัวแปรตาม
	$\underset{\sim}{X}$	แทน	เมตริกขนาด [N x (q + 1)] ของตัวแปรอิสระ
	$\underset{\sim}{B}$	แทน	เมตริกขนาด [(q + 1) x p] ของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย
	$\underset{\sim}{E}$	แทน	เมตริกขนาด (N x p) ของค่าความคลาดเคลื่อน

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยจะต้องกำหนดค่ากำลังสองต่ำสุด (Least Square Principle) ให้ครอบคลุมทั้ง error sum of square error และ sum of cross product

ในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ($\hat{B}$) ได้รับการเลือกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ SEE เป็นค่าต่ำสุด

$$c = \sum e_i^2$$

เมื่อค่าผิดพลาด (C) มีค่าต่ำสุด จะปรากฏสมการปกติ (Normal Equation) ดังนี้

$$\begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix} \tilde{\hat{B}} = \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{Y} \end{bmatrix}$$

ในที่นี้ $\tilde{Y}$ คือ คอลัมน์เวกเตอร์ของตัวแปรตามตัวหนึ่ง ขึ้นต่อมาคูณตลอดด้วยสมการ $\begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}$ เพื่อหาค่าของ $\begin{bmatrix} \tilde{\hat{B}} \end{bmatrix}$

$$\begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}^{[-1]} \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix} \tilde{\hat{B}} = \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}^{[-1]} \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{Y} \end{bmatrix}$$

เนื่องจาก $\begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}^{[-1]} \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}$ เท่ากับ 1 เพราะฉะนั้น $\tilde{\hat{B}}$ จึงปรากฏตามสมการ

$$\tilde{\hat{B}} = \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix}^{[-1]} \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{Y} \end{bmatrix}$$

กล่าวได้ว่า $\tilde{\hat{B}}$ เป็นตัวประมาณค่าที่ดีที่สุดของ $\tilde{B}$ ทั้งนี้เพราะ $\tilde{\hat{B}}$ สามารถให้ค่าผลบวกกำลังสองต่ำสุดของค่าผิดพลาด (C) ในกลุ่มตัวอย่าง

ในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว การประมาณค่า $\tilde{B}$ สามารถกระทำได้โดยการลดค่า Square Sample ของตัวแปรผิดพลาด สำหรับตัวแปรตามทุกตัวแปรให้มีขนาดค่าต่ำสุด ผลบวกกำลังสองของค่าผิดพลาดสำหรับตัวแปรตามตัวใดตัวหนึ่งจะปรากฏเป็นค่าในเส้นทแยงมุมของเมตริก $\tilde{E}'\tilde{E}$ การลดค่าผิดพลาด (C) ต่ำสุด จำเป็นต้องกำหนดค่า Partial Derivatives ซึ่งเกี่ยวข้องกับ Elements ของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ($\tilde{B}$) ให้เท่ากับศูนย์ก่อนแก้สมการ ผลที่ได้รับ คือ สมการปกติดังนี้

$$\begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{X} \end{bmatrix} \tilde{\hat{B}} = \begin{bmatrix} \tilde{X}'\tilde{Y} \end{bmatrix}$$

สมการปกติในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับในกรณียูนิแวลริเอท เว้นแต่ว่าในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว เมตริก $\tilde{B}$ และ $\tilde{Y}$ จะประกอบด้วยหลายคอลัมน์ แทนที่จะเป็นคอลัมน์เดียว ต่อมาคูณตลอดสมการ

$$\hat{\underset{\sim}{B}} = \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1} \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right] \text{ ด้วย } \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1} \text{ เพื่อหาค่าของ } \hat{\underset{\sim}{B}}$$

$$\left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1} \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right] = \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1} \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right]$$

$$\hat{\underset{\sim}{B}} = \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1} \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right]$$

ในที่นี้ $\hat{\underset{\sim}{B}}$ ซึ่งเป็นตัวประมาณค่าของ $\underset{\sim}{B}$ จัดเป็นเมตริกขนาด $[(q + 1) \times p]$ นอกจากนี้ ถ้ากำหนดให้ $\left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{X} \right]^{-1}$ เท่ากับ $\underset{\sim}{G}$ ซึ่งหมายถึงปัจจัยความแปรปรวนร่วม (Covariance Factor) สามารถเขียนเป็นสมการใหม่ได้ ดังนี้

$$\hat{\underset{\sim}{B}} = \underset{\sim}{G} \left[\underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right]$$

ข้อที่ควรสังเกต คือ ตรรกะที่จำนวนตัวแปรอิสระและจำนวนตัวแปรตามคงเดิม การเปลี่ยนตำแหน่งของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ย่อมไม่ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดค่า แต่มีผลเพียงการเปลี่ยนตำแหน่งของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยให้อยู่ในระดับที่ถูกต้องตรงกับตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตาม ที่ย้ายตำแหน่งตามไปเท่านั้น นอกจากนี้การเพิ่มหรือการลดตัวแปรตาม ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยแต่ประการใด อย่างไรก็ตามการเพิ่มหรือการลดตัวแปรอิสระย่อมส่งผลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งค่าคงที่ (α) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยทั้งหมด (β)

นอกจากนี้ เมตริกขนาด $(p \times p)$ ของผลบวกรวมของผลคูณ (Total Sum of Product) $\left(\underset{\sim}{Y}' \underset{\sim}{Y} \right)$ หรือที่ใช้สัญลักษณ์ว่า $\left(\underset{\sim}{S}_T \right)$ ในกรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว ก็

สามารถแยกส่วนเป็นค่าผลบวกได้ เช่นเดียวกับในกรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว เช่นกัน กล่าวคือ

$$\text{กรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว} \quad SST = SSR + SSE$$

$$\text{กรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว} \quad \underset{\sim}{S}_T = \underset{\sim}{S}_R + \underset{\sim}{S}_E$$

$$\text{หรือ} \quad \underset{\sim}{Y}' \underset{\sim}{Y} = \left[\underset{\sim}{Y}' \underset{\sim}{X} \underset{\sim}{G} \underset{\sim}{X}' \underset{\sim}{Y} \right] + \left[\underset{\sim}{Y} (I - \underset{\sim}{X} \underset{\sim}{G} \underset{\sim}{X}') \underset{\sim}{Y} \right]$$

เมื่อ	$\tilde{G}$	แทน	เมตริกของปัจจัยความแปรปรวนร่วม หรือ $\left(\tilde{X}' \tilde{X} \right)^{[-1]}$
	$\tilde{I}$	แทน	เมตริกลำดับ N ไอน์เดนติตี้ (Order- N Identity Matrix)
	$\tilde{S}_R$	แทน	$[\tilde{Y}' \tilde{X} \tilde{G} \tilde{X}' \tilde{Y}]$ คือ Sum of Product ที่ได้รับการอธิบาย
	$\tilde{S}_T$	แทน	$[\tilde{Y}(I - \tilde{X} \tilde{G} \tilde{X}') \tilde{Y}]$ คือ Sum of Product ของตัวแปรผิดพลาด

อนึ่ง ค่าต่างๆ บนเส้นทแยงมุมของ $\tilde{S}_T$ คือ ผลบวกกำลังสองของค่าสังเกตการณ์ (Sum of Square of the Observed Scores) สำหรับแต่ละตัวแปรตาม ขณะที่ค่าต่างๆ นอกเส้นทแยงมุมก็คือผลบวกคูณตรงข้าม (Sum of Cross Product) สำหรับค่าต่างๆ ของ $\tilde{S}_T$ คือ ผลบวกกำลังสองของค่าพยากรณ์ (Sum of Square of the Predicted Scores) สำหรับแต่ละตัวแปรตาม กล่าวได้ว่า ยิ่ง $(S_r)_{kk}$ มีขนาดใกล้กับ $(S_T)_{kk}$ ยิ่งขึ้นเพียงใด หรือยิ่งขนาดค่า $(S_c)_{kk}$ เล็กลงเพียงใด การพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยอาศัยข้อมูลจากตัวแปรอิสระจะยิ่งมีความแม่นยำสูงขึ้นเพียงนั้น

การทดสอบสมมติฐานสามารถกระทำได้โดยใช้

1. สถิติเกณฑ์อัตราส่วนไลเคลิฮูด (Likelihood Ratio Criterion)
2. สถิติเอฟของราวว์ หรือ ราวว์ – เอฟ (Rao's F statistics)

เกณฑ์อัตราส่วนไลเคลิฮูด ใช้แทนด้วยสัญลักษณ์ Λ หมายถึง อัตราส่วนระหว่างการวัดไลเคลิฮูดของข้อมูลภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ (H_0) เทียบกับการวัดไลเคลิฮูดของข้อมูลภายใต้สมมติฐานแย้ง (H_1) ดังสมการ

$$\Lambda = \frac{|\hat{\Sigma}|}{|\hat{\Sigma}_0|}$$

เมื่อ $\hat{\Sigma}_0$ แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ (H_0)

$\hat{\Sigma}$ แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานแย้ง (H_1)

หากขนาดของสถิติอัตราส่วนไคลสุตมีขนาดเล็กลงเพียงใด โอกาสที่จะหักล้างสมมติฐานปฏิบัติก็ยิ่งมีเพิ่มสูงขึ้นเพียงนั้น ในทางกลับกันยิ่งขนาดค่าของ $|\hat{\Sigma}|$ และ $|\hat{\Sigma}_0|$ ใกล้กันมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่สมมติฐานปฏิบัติจะเป็นจริงก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

สถิติเอฟของราว์ หรือ ราว์ – เอฟ (Rao's F statistics)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \cdot \frac{ms+1-qp/2}{qp}$$

เมื่อ	s	แทน	$\sqrt{(p^2 q^2 - 4)/(p^2 + q^2 - 5^2)}$
	m	แทน	$ ne - (p + 1 - q) / 2 $
	p	แทน	จำนวนตัวแปรตาม
	q	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ
	ne	แทน	องศาความเป็นอิสระของค่าผิดพลาด

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 งานวิจัยต่างประเทศ

โอเบอร์ทัทฟ (Oberteuffer. 1954: 296–297) ได้ศึกษาสุขภาพจิตเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียน พบว่า อิทธิพลของชั้นเรียนก็เป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของเด็ก และการจัดบรรยากาศของห้องเรียนดี จะมีส่วนช่วยในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

แกรนลันด์ (ณฐวรรณ วิตะโกคา. 2544: 78; อ้างอิงจาก Granlund. 1959: 45) ได้ศึกษาและพบว่า ในหนังสือ “Sociometry in the Classroom” เด็กที่ประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและสภาพแวดล้อมแล้วยังมีปัญหาด้านการเรียนอีกด้วย และพบว่าปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความขัดแย้งในระหว่างกลุ่มเป็นเหตุให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์และไม่มีความสุข มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ต้องออกจากโรงเรียนก่อนเรียนจบอันเนื่องมาจากปัญหาการปรับตัวทางสังคม

ไทเลอร์ (Tyler. 1964: 16) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในอุดมคติ พบว่าสัมพันธภาพที่ดีในอุดมคตินั้น ครูต้องมีการสื่อความเข้าใจที่ดีกับนักเรียน เป็นมิตรที่ดี ให้ความรักความเอาใจใส่ มีความเข้าใจและยอมรับนักเรียน

เลย์คอค (Laycock. 1966: 172) ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่มีสุขภาพจิตดี จะมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนมีความสุขสบาย ความมั่นคงปลอดภัย และความเพียงพอในลักษณะที่ตรงกับความเป็นจริง ไม่ประเมินความสามารถของตนเองต่ำหรือสูงเกินไป รู้จักยอมรับข้อจำกัดของตน มี

ความนับถือตนเอง มั่นใจในตนเอง และพึ่งตนเองได้ เด็กที่มีสุขภาพจิตดีจะสามารถจะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนฝูง ครู พ่อแม่ และผู้ใหญ่คนอื่นๆ มีความสนใจและรักใคร่คนอื่น และสร้างสัมพันธ์ภาพที่น่าพอใจได้ สามารถที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆได้ โดยไม่รู้สึกรู้สีกตนเองถูกรอปรำหรือถูกควบคุม ตลอดจนรู้จักทำสิ่งต่างๆเพื่อคนอื่น นอกจากนี้ในการที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพจิตดีนั้น เด็กจะต้องเรียนรู้ความเป็นจริงอย่างสมเหตุสมผล สามารถควบคุมความกระวนกระวายใจและความตึงเครียดได้ดี ต้องรู้จักคิดเอง ตัดสินใจเอง จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง

ริงเนส (Ringness. 1968: 243) ได้ศึกษาและพบว่า คนเราเมื่อมีความคับข้องใจ ความขัดแย้งเนื่องมาจากบุคคลไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ก็จะมีผลทำให้เกิดความเครียดทางอารมณ์และทำให้สุขภาพจิตเสื่อมในที่สุด

มุสเลน และคองเกอร์ (Musen and Conger. 1969: 256) ศึกษาพบว่า พื้นฐานพฤติกรรมของเด็ก เกิดจากบรรยากาศภายในบ้าน ถ้าทุกคนในบ้านมีความสัมพันธ์กันดี เด็กก็จะแสดงความเป็นมิตรและมีความสัมพันธ์อันดีกับคนภายนอกบ้านด้วย แต่ถ้การกระจายความรักและความอบอุ่นภายในบ้านเป็นไปอย่างไม่ยุติธรรม เช่น บิดามารดาให้ความรักแก่ลูกมากน้อยไม่เท่ากันจะก่อให้เกิดความเครียดและอารมณ์ไม่มั่นคง เด็กที่ประสบปัญหาดังกล่าวจะเกิดความเกลียดชังบ้านและออกไปแสวงหาความอบอุ่นนอกบ้าน

ออร์ (ชนันภรณ์ ลักษณะพิเศษฐ์. 2545: 20; อ้างอิงจาก Orr. 1978) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และการปรับตัวในด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคงทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่เรียนเกรด 8-10 จำนวน 110 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีการปรับตัวในด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคงในอารมณ์ดี เมื่อมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวดี

ไวลฟ และคนอื่นๆ (Wolfe and others. 1986: 95-104) ได้ศึกษาพฤติกรรมและการปรับตัวทางสังคมของเด็กอายุ 4-13 ปี ที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาใช้ความรุนแรงต่อกันซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เด็กที่บิดามารดาใช้ความรุนแรงต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งและเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ 2) เด็กที่บิดามารดาในอดีตใช้ความรุนแรงต่อกันเมื่อเกิดความขัดแย้ง 3) เด็กที่บิดามารดาไม่เคยใช้ความรุนแรงต่อกันเมื่อเกิดความขัดแย้ง การศึกษาครั้งนี้วัดโดยให้มารดาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม CBCL (Child Behavior Checklist) ที่ปรับปรุงมาจาก แอเคนบัคและเอเดลบรอก (Achenbach and Edelbrock. 1983) พบว่า เด็กที่บิดามารดาใช้ความรุนแรงต่อกันเมื่อเกิดความขัดแย้งและเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ มีความมั่นคงทางอารมณ์ต่ำ ส่งผลให้ความสามารถในการเข้าสังคมต่ำกว่าเด็กที่บิดามารดาในอดีตใช้ความรุนแรงต่อกันและเด็กที่บิดามารดาไม่เคยใช้ความรุนแรงต่อกัน

แฟนทัสโซ และคนอื่นๆ (Fantuzzo and others. 1991: 258-265) ได้ศึกษาการปรับตัวทางจิตของเด็ก เมื่อบิดามารดาใช้ความรุนแรงต่อกัน เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยศึกษากับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นชาย 59 คน เป็นหญิง 49 คน โดยให้มารดาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม CTS (Conflict Tactiled Scale) (Straus. 1979) ผลการศึกษาพบว่าคู่สมรสที่ใช้ความรุนแรงทางคำพูด

สูงมีความสัมพันธ์กับปัญหาที่เกิดขึ้นในบุตรได้ในระดับกลาง ส่วนคู่สมรสที่ใช้ความรุนแรงทางคำพูด และมีการทำร้ายร่างกาย พบว่า ทำให้บุตรมีปัญหาทางพฤติกรรม และปัญหาทางอารมณ์สูง โดยใช้แบบวัด CBCL (Child Behavior Checklist)

ซาปิโร (อัจฉรา สุขารมณ. 2530: 2; อ้างอิงจาก Sharpiro. 1997) ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบใช้อำนาจ คือ บิดามารดาจะตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวด เพด็จการ มีความคาดหวังในตัวลูกสูง ส่งผลให้บุตรมีอารมณ์กดดันสูง ไม่ไว้วางใจใคร มองโลกในแง่ร้ายไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

แบบที่ 2 แบบตามใจ คือ บิดามารดาจะทะนุถนอมจนเกินเหตุ ไม่มีการตั้งกฎระเบียบใดๆ ทั้งสิ้น ไม่มีการดุ หรือลงโทษเมื่อบุตรทำความผิด บิดามารดาจะทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างให้ตามที่ปรารถนา ส่งผลให้เด็กเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง มีอารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อ่อนไหว ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักแต่การรับไม่รู้จักการให้ ทำให้มีปัญหาในการปรับตัว

แบบที่ 3 แบบให้เหตุผลในการเลี้ยงดู คือ พ่อแม่ รู้จักการยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดหรือปล่อยเด็กจนเกินไป มีการชี้แจงเหตุผลเมื่อเด็กทำผิด ไม่ควบคุมหรือออกคำสั่ง ให้คำแนะนำเมื่อเด็กมีปัญหา ส่งผลให้เด็กเป็นคนที่มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความหนักแน่น ควบคุมอารมณ์ได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถปรับตัวได้ดี

9.2 งานวิจัยในประเทศ

กุลวรรณ วิทยาวงศจุ (2526: 58-59) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสัมพันธภาพในครอบครัวและการปรับตัวของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ปีการศึกษา 2525 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 499 คน ผลปรากฏว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัว โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .45 นั่นคือ เด็กวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีจะมีการปรับตัวดี แต่ถ้าเด็กวัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ก็จะมีการปรับตัวไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพบ้านที่อบอุ่น ในบ้านมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับสังคมโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ

อนันต์ เชื้อนธรรมและคนอื่นๆ (พรจิรา วงศ์ชนะภัย. 2545: 28; อ้างอิงจาก อนันต์ เชื้อนธรรมและคนอื่นๆ. 2527: 90) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตใจและอารมณ์ของเยาวชนที่กระทำผิด พบว่า เยาวชนที่ทำผิดส่วนมากมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อครอบครัว รู้สึกว่าบิดามารดาลำเอียงในเรื่องของความรัก รักลูกไม่เท่ากัน และมักไล่ต้อนออกนอกบ้านเวลาโกรธ

พิมพ์รัตน์ จงเจษฎากุล (พรจิรา วงศ์ชนะภัย. 2545: 28; อ้างอิงจาก พิมพ์รัตน์ จงเจษฎากุล 2527: บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง

พบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ไม่ดี มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยที่เด็กและเยาวชนที่มีบิดามารดาทะเลาะวิวาทกันบ่อย ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา มีผลต่อความรุนแรงของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

นิพนธ์ คันทะเสวี (2528: 40-44) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่ขาดมนุษยสัมพันธ์โดยเฉพาะระหว่างพ่อกับแม่มีผลร้ายต่อจิตใจเด็กหรือลูกๆมากที่สุด ลูกจะขาดความรักจากพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะมีแต่ความทุกข์ไม่มีความรัก ความอบอุ่นที่จะแบ่งปันให้แก่ลูก แต่ถ้าพ่อแม่รักกันดีมีความสุข เขาจะมีความรักอย่างเปี่ยมล้นสำหรับลูกด้วย ลูกที่เติบโตมาจากครอบครัวที่แตกแยกในความสัมพันธ์ ย่อมจะมีบุคลิกภาพและสุขภาพจิตใจที่มีปัญหาในตัวเองและกับผู้อื่น

ชนนาค สืบศรี (2533: 70) ได้ศึกษากระบวนการคิดแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสามารถในการกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นนุช โรจนเลิศ (2533: บทคัดย่อ) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ผลการศึกษา พบว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ส่งผลต่อการควบคุมตนเอง นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีการควบคุมตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มีการควบคุมตนเองไม่แตกต่างกันกับนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539: 132-137) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวที่ต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์มีผลต่อลักษณะทางพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ มากกว่าครอบครัวที่แตกแยก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดี

พรจิรา วงศ์ชนะภัย (2545: 62) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู พบว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ทางวิชาการระหว่างนักเรียนกับครูสูง จึงมีความสามารถในการแก้ปัญหาและการปรับตัวได้ดีกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูไม่ดี

เกษร ภูมิดี (2546: 80-87) ได้ศึกษาความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

จากการศึกษางานวิจัยทั้งต่างประเทศและในประเทศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าสัมพันธภาพภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศในการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน สามารถส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ซึ่งมีจำนวน 42 โรงเรียน จำนวน 400 ห้องเรียน และมีจำนวนนักเรียน 17,477 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 จำนวน 475 คน เป็นนักเรียนชาย 247 คน นักเรียนหญิง 228 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. สืบหาข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ แล้วจัดทำกรอบของการสุ่ม (Sampling Frame) โดยอาศัยการแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร จำแนกโรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองต่างๆ ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนในเขตต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 โดยแบ่งตามเขตการปกครอง

เขตพื้นที่การปกครอง	จำนวนโรงเรียน (โรงเรียน)	จำนวนห้องเรียน (ห้อง)	จำนวนนักเรียน (คน)	
			ชาย	หญิง
<u>ชั้นใน</u> ธนบุรี บางกอกใหญ่ บางพลัด	9	83	2,144	1,481
<u>ชั้นกลาง</u> บางกอกน้อย บางขุนเทียน ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ ทวีวัฒนา ทุ่งครุ บางบอน	21	206	3,890	5,150
<u>ชั้นนอก</u> ตลิ่งชัน หนองแขม จอมทอง บางแค	12	111	2,446	2,366
รวม	42	400	8,480	8,997

2. ทำการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้เขตเป็นหน่วยในการสุ่ม
สุ่มเขตมาจำนวนร้อยละ 50 ของเขตต่างๆ ทั้งหมด ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามเขต ในแต่ละกลุ่มเขตพื้นที่การปกครอง กรุงเทพมหานคร

เขตพื้นที่การปกครอง	จำนวนโรงเรียน (โรงเรียน)	จำนวนห้องเรียน (ห้อง)	จำนวนนักเรียน (คน)	
			ชาย	หญิง
<u>ชั้นใน</u>				
1.เขตบางกอกใหญ่	3	28	940	288
2.เขตบางพลัด	2	16	360	299
<u>ชั้นกลาง</u>				
1.เขตภาษีเจริญ	5	51	971	1,330
2.เขตทุ่งครุ	2	25	526	493
3.เขตบางกอกน้อย	6	54	933	1,320
<u>ชั้นนอก</u>				
1.เขตตลิ่งชัน	5	35	677	640
2.เขตจอมทอง	3	39	928	874
รวม	26	248	5,335	5,244

3. ทำการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม สุ่มได้โรงเรียนในแต่ละเขต เขตละ 1 โรงเรียน ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนนักเรียนจำแนกตามโรงเรียนและเขต ในแต่ละกลุ่มเขตพื้นที่การปกครอง กรุงเทพมหานคร

เขตพื้นที่การปกครอง	โรงเรียน	จำนวนห้องเรียน (ห้อง)	จำนวนนักเรียน (คน)	
			ชาย	หญิง
<u>ชั้นใน</u>				
1.เขตบางกอกใหญ่	วัดประดู่ในทรงธรรม	7	134	125
2.เขตบางพลัด	วิมุตยารามพิทยากร	9	199	201
<u>ชั้นกลาง</u>				
1.เขตภาษีเจริญ	วัดรางบัว	11	293	213
2.เขตทุ่งครุ	วัดพุทธบูชา	10	224	212
3.เขตบางกอกน้อย	ชินโรสวิทยาลัย	10	247	210
<u>ชั้นนอก</u>				
1.เขตตลิ่งชัน	โพธิสารพิทยากร	12	245	235
2.เขตจอมทอง	มัธยมวัดสิงห์	16	366	379
รวม		75	1,708	1,575

4. ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีเพศเป็นตัวแปรแบ่งชั้น และมีนักเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ได้จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียน ซึ่งใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เขตพื้นที่การปกครอง	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)	
		ชาย	หญิง
<u>ชั้นใน</u>			
1.เขตบางกอกใหญ่	วัดประดู่ในทรงธรรม	19	18
2.เขตบางพลัด	วิมุตยารามพิทยากร	29	29
<u>ชั้นกลาง</u>			
1.เขตภาษีเจริญ	วัดรางบัว	42	31
2.เขตทุ่งครุ	วัดพุทธบูชา	32	31
3.เขตบางกอกน้อย	ชิโนรสวิทยาลัย	36	30
<u>ชั้นนอก</u>			
1.เขตตลิ่งชัน	โพธิสารพิทยากร	36	34
2.เขตจอมทอง	มัธยมวัดสิงห์	53	55
รวม		247	228

5. การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังปรากฏในตาราง 4 ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยมีเพศเป็นตัวแปรแบ่งชั้นและดำเนินการสุ่มตามหลักของการสุ่ม โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของความคลาดเคลื่อน (limit of error) และระดับความเชื่อมั่น (level of confidence : $1-\alpha$) ที่ .95 ในการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร โดยอาศัยข้อมูลในการประมาณค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

5.1 ขนาดของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 1.2 คะแนน จากคะแนนของแบบวัดความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นขนาดเพียงพอที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจในกรณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้

5.2 ค่าประมาณความแปรปรวนของกลุ่มประชากร (σ^2) ที่ป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง โดยผู้วิจัยประมาณจากแบบวัดความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ดังนั้นคะแนนที่นักเรียนจะได้จะอยู่ในช่วง 20–100

ผู้วิจัยจึงประมาณค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานให้มีค่าเท่ากับ 13 ดังนั้นจะได้ค่าความแปรปรวนที่จะนำไปใช้ในการคำนวณ คือ 169 และนำค่าความแปรปรวนนี้ไปประมาณค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลจำนวนประชากรและข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นในการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง นำไปคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยอ้างอิงสูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของการสุ่มแบบแบ่งชั้นมาจาก มยุรี ศรีชัย (2538: 105) ได้จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 475 คน เป็นนักเรียนชาย 247 คน และนักเรียนหญิง 228 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

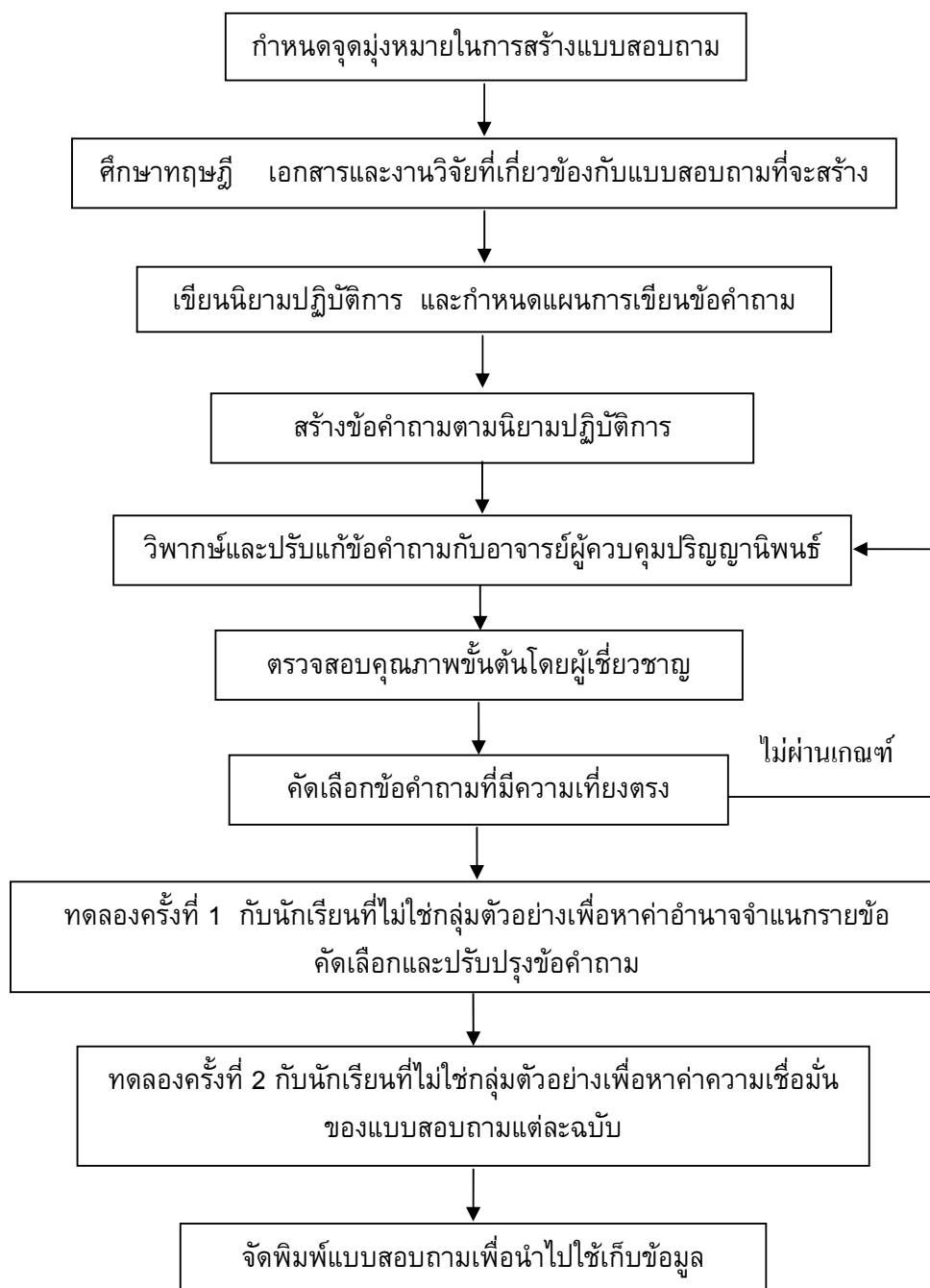
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 7 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1	แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์	จำนวน 20 ข้อ
ฉบับที่ 2	แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	จำนวน 40 ข้อ
ฉบับที่ 3	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว	จำนวน 20 ข้อ
ฉบับที่ 4	แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู	จำนวน 20 ข้อ
ฉบับที่ 5	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู	จำนวน 15 ข้อ
ฉบับที่ 6	แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน	จำนวน 20 ข้อ
ฉบับที่ 7	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	จำนวน 15 ข้อ

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีวิธีการสร้าง ดังนี้

ภาพประกอบ 3 ลำดับขั้นการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามเอง จำนวน 1 ฉบับ คือ แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์
2. ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์ พร้อมทั้งเขียนนิยามปฏิบัติการ จากนั้นกำหนดแผนการเขียนข้อคำถาม โดยศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีบุคลิกภาพของแคทเทล (Cattell, 1950) และจากแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์ของลลิตา ภูบำรุง (2544) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด ก่อนข้างจริง ปานกลาง ไม่ค่อยจริง ไม่จริงมากที่สุด
3. สร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่เขียนไว้ ประกอบด้วยข้อความทางบวกและข้อความทางลบ จำนวน 25 ข้อ
4. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปปรึกษาหารือกับอาจารย์ผู้ควบคุมปริญาานิพนธ์ พร้อมปรับแก้ข้อคำถาม
5. นำแบบสอบถามที่ดำเนินการสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของแบบสอบถาม ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) จะพิจารณาจากค่า IOC ของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50
6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงและผ่านเกณฑ์การคัดเลือกในข้อที่ 5 แล้วไปทดลองใช้ครั้งที่ 1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง จำนวน 100 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สัน Pearson Product Moment Correlation (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2545 : 84) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป ได้ข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .331-.796
7. นำแบบสอบถามที่ได้คัดเลือกจากข้อ 6 ไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม จำนวน 100 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .887
8. นำแบบสอบถามที่ได้จากข้อ 7 มาจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย

ขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามของงานวิจัยอื่นมาใช้ 1 ฉบับ ดังนี้

แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคของ อนันต์ นวลใหม่ (2549: 130–134) ที่สร้างขึ้นตามแนวความคิดของ สโตลทซ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .456-.668 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .960

พัฒนาแบบสอบถามจากงานวิจัยอื่น จำนวน 5 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ วรารัตนา แสงวิภาค (2542: 127–129) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 29 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 2.220-8.980 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .904

2. แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ เกตุวดี กัมพลศิริ (2546: 80-83) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 48 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 2.170-8.950 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .950

3. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ พรจิรา วงศ์ชนะภัย (2545: 90) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 1.834-11.986 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .870

4. แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ พิศดี มินศิริ (2547: 114–115) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .286-.729 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .881

5. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของ ชัยรินทร์ บุญญะสุต (2547: 104–105) ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 2.278-7.791 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .909

จากแบบสอบถามข้างต้นจำนวน 6 ฉบับ ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิพากษ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง จำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สัน Pearson Product Moment Correlation (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์, 2545: 84) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม จำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) มีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .456 - .668 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .918

2. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .349 - .749 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .909

3. แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .290 - .650 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .887

4. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .356 - .730 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .870

5. แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .341-.693 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .903

6. แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .456 - .783 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .927

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย $\checkmark$ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกโกรธ ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้					
00	ข้าพเจ้ารู้สึกหงุดหงิดง่ายเมื่อไม่พอใจ					
000	ข้าพเจ้าสามารถสงบนิ่งได้แม้ในขณะที่อารมณ์หงุดหงิด					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์ จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 – 100 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

90.00 – 100.00

มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง

70.00 – 89.99

มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

50.00 – 69.99

มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

30.00 – 49.99

มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

20.00 – 29.99

มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาดล้มเหลว ข้าพเจ้าสามารถหาวิธีการแก้ไขได้ทันที					
00	เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ข้าพเจ้ามีวิธีการแก้ไขและสร้างกำลังใจให้กับตนเอง					
0	ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด ข้าพเจ้าสามารถแก้ไขได้					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
00	เมื่อข้าพเจ้าทำงานไม่ได้ตามที่ตนเองตั้งใจไว้ ข้าพเจ้าจะตั้งใจมากขึ้นจนกว่างานจะสำเร็จ					
0	ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึงเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาทุกครั้ง					
00	ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะมีจุดจบที่ดีได้					
0	ด้านความอดทน ข้าพเจ้าวางแผนการดำเนินงานและมีเป้าหมายในการทำงานทุกครั้ง					
00	ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค จำนวน 40 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 40 – 200 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

180.00 – 200.00

มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคอยู่ในระดับสูง

140.00 – 179.99

มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

100.00 – 139.99

มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง

60.00 – 99.99

มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

40.00 – 59.99

มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่า
อุปสรรคอยู่ในระดับต่ำ

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ
ความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้ามีความรักใคร่สามัคคีกัน					
00	ข้าพเจ้าได้ยินหรือเห็นพ่อแม่ทะเลาะกันเป็นประจำ					
000	พ่อแม่ไม่มีเวลาพูดคุยเรื่องต่างๆกับข้าพเจ้า					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 20

ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 – 100 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

90.00 – 100.00

มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับสูง

70.00 – 89.99

มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

50.00 – 69.99

มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

30.00 – 49.99

มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

20.00 – 29.99

มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	เมื่อมีปัญหา พ่อแม่จะช่วยแนะนำ แต่ให้ข้าพเจ้าเป็นคนตัดสินใจเอง					
00	ถ้าข้าพเจ้าทำผิด ข้าพเจ้าสามารถชี้แจงเหตุผล และเหตุผลนั้นอาจทำให้ข้าพเจ้าไม่ต้องรับโทษ					
000	เมื่อครอบครัวเกิดปัญหา พ่อแม่จะให้ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมรับรู้และแก้ปัญหาด้วย					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 20 ข้อ

คะแนนอยู่ระหว่าง 20 – 100 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

90.00 – 100.00

มีการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลอยู่ในระดับสูง

70.00 – 89.99

มีการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

50.00 – 69.99

มีการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง

30.00 – 49.99

มีการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

20.00 – 29.99

มีการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลอยู่ในระดับต่ำ

ฉบับที่ 5 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา ครูสามารถให้คำปรึกษาได้					
00	ครูถือตัวไม่เป็นกันเองกับนักเรียน					
000	ครูจะยอมรับฟังปัญหาทุกเรื่องของข้าพเจ้า					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

จำนวน 15 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 15 – 75 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

67.50 – 75.00

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับสูง

52.50 – 67.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับ

ค่อนข้างสูง

37.50 – 52.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับปานกลาง

22.50 – 37.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับ

ค่อนข้างต่ำ

15.00 – 22.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับต่ำ

ฉบับที่ 6 แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	ขณะที่ครูสอนข้าพเจ้าสามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่					
00	ห้องเรียนร้อนอบอ้าว					
000	อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครูใช้มีสภาพดี					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 – 100 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

90.00 – 100.00

มีบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี

70.00 – 89.99

มีบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับ

ค่อนข้างดี

50.00 – 69.99

มีบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับ

ปานกลาง

30.00 – 49.99

มีบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับ

ค่อนข้างน้อย

20.00 – 29.99

มีบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย

ฉบับที่ 7 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
0	ข้าพเจ้ามีความสุขและสนุกสนานเมื่อได้ทำงานร่วมกับเพื่อนๆ					
00	ข้าพเจ้าถูกเพื่อนแกล้งเสมอๆ					
000	ข้าพเจ้ามีเพื่อนที่สามารถปรึกษาปัญหาได้ทุกเรื่อง					

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน มีดังนี้

ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
ข้อความทางบวก	5	4	3	2	1
ข้อความทางลบ	1	2	3	4	5

เกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์ จำนวน 15

ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 15 – 75 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

ความหมาย

67.50 – 75.00

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
อยู่ในระดับสูง

52.50 – 67.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

37.50 – 52.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
อยู่ในระดับปานกลาง

22.50 – 37.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

15.00 – 22.49

มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
อยู่ในระดับต่ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ติดต่อโรงเรียนที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียน นัดหมายวัน เวลา ที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในสัปดาห์ที่ 2 – 3 ของเดือนพฤศจิกายน 2549
3. จัดเตรียมแบบสอบถามให้มากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยเก็บเพิ่มไว้อีกโรงเรียนละ 50 คน
4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม ซึ่งก่อนที่นักเรียนจะทำการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเป็นผู้ชี้แจง เพื่อให้นักเรียนจะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริงมากที่สุด ในเดือนธันวาคม 2549 – สัปดาห์ที่ 3 ของเดือนมกราคม 2550
5. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์หรือแบบสอบถามที่ผู้ตอบตอบด้วยความไม่ตั้งใจ จนได้ข้อมูลเพียงพอที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรและเพียงพอสำหรับเงื่อนไขข้อกำหนดของแผนการวิเคราะห์ข้อมูล ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2550

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถาม ตามเกณฑ์การตรวจให้คะแนนที่ตั้งไว้
2. วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานและประมาณค่าสถิติ
3. วิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
4. วิเคราะห์หาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

สูตรการคำนวณของขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร โดยใช้สูตรการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในระดับความเชื่อมั่นที่ .95 (มยุรี ศรีชัย. 2538: 104-105)

$$n = \frac{\sum_{g=1}^k \frac{N_g^2 \sigma_g^2}{W_g}}{\frac{N^2 e^2}{Z^2} + \sum_{g=1}^k N_g \sigma_g^2}$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	N	แทน	จำนวนประชากรทั้งหมด
	N _g	แทน	จำนวนประชากรแต่ละชั้น
	e	แทน	ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า
	σ _g ²	แทน	ความแปรปรวนแต่ละชั้น
	W _g	แทน	$\frac{N_g}{N}$

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 วิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงพินิจของแบบสอบถาม โดยการพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตร (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 179)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	ΣR	แทน	ผลรวมคะแนนจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 165-166)

$$r_{xy} = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
	X	แทน	คะแนนของข้อคำถาม
	Y	แทน	คะแนนผลรวมของข้อคำถามอื่นๆที่เหลือจากทุกข้อ

2.3 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 220)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	k	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	$\sum S_i^2$	แทน	ผลรวมความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

2.4 สัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation; C.V.) (กัลยา วาณิชยบัญชา. 2546: 130)

$$C.V. = \frac{S}{\bar{X}}$$

เมื่อ	C.V.	แทน	สัมประสิทธิ์การกระจาย
	S	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูล

2.5 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (Standard Error of Measurement) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 242)

$$SE_M = S_x \sqrt{1 - r_{tt}}$$

เมื่อ	SE_M	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด
	S_x	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถาม
	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

3. สถิติที่ใช้ในการประมาณค่าและทดสอบสมมติฐาน

3.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (MMR) ในการวิเคราะห์ข้อมูล (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 23–24)

$$\Lambda = \frac{|\hat{\Sigma}|}{|\hat{\Sigma}_0|}$$

เมื่อ	$\hat{\Sigma}_0$	แทน	ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม(Variance–Covariance Matrix) ของความผิดพลาดภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ
	$\hat{\Sigma}$	แทน	ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของความผิดพลาดภายใต้สมมติฐานแย้ง
	Λ	แทน	เกณฑ์อัตราส่วนไคลลิสด (Wilk's Lamda)

3.3 สถิติเอฟของราอ์ (Rao's F statistics) (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 24)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \cdot \frac{ms + 1 - qp / 2}{qp}$$

เมื่อ	s	แทน	$\sqrt{(p^2 q^2 - 4) / (p^2 + q^2 - 5)}$
	m	แทน	$ ne - (p + 1 - q) / 2 $
	p	แทน	จำนวนตัวแปรตาม
	q	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ
	ne	แทน	องศาความเป็นอิสระของค่าผิดพลาด

3.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 119)

$$r_{xy} = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{XY}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน X
	$\sum Y$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน Y
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน X ยกกำลังสอง
	$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน Y ยกกำลังสอง
	$\sum XY$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างคะแนน X และคะแนน Y

3.5 ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สูตร t – test (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2544: 317; อ้างอิงจาก Welkowitz. 1971. pp. 158)

$$t = \frac{r \sqrt{N - 2}}{\sqrt{1 - r^2}}, \quad df = N - 2$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าจากการแจกแจงแบบที
	r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

3.6 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) โดยใช้สูตร (Pedhazur. 1997: 104)

$$R^2_{Y.1,2,\dots,k} = \beta_1 r_{Y1} + \beta_2 r_{Y2} + \dots + \beta_k r_{Yk}$$

เมื่อ	$R^2_{Y.1,2,\dots,k}$	แทน	ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k กับตัวแปรตาม Y
	$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k
	$r_{y1}, r_{y2}, \dots, r_{yk}$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k กับตัวแปรตาม Y

3.7 หาค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R^2 ; $\tilde{R}^2$) โดยใช้สูตร (Tabachnick and Fidell. 1996 : 147)

$$\tilde{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \left(\frac{N-1}{N-k-1} \right)$$

เมื่อ	$\tilde{R}^2$	แทน	ค่ากำลังสองสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้แล้ว
	R^2	แทน	ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
	N	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

3.8 ทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณโดยใช้สูตร F-test (Pedhazur. 1997: 105)

$$F = \frac{R^2 / k}{(1 - R^2) (N - k - 1)}$$

$df_1 = k$ และ $df_2 = N - k - 1$

เมื่อ	F	แทน	ค่าการแจกแจงแบบ F
	R^2	แทน	ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

3.9 หาค่าน้ำหนักความสำคัญ โดยใช้สูตร (Pedhazur. 1997: 103)

$$b_j = \beta_j \frac{s_y}{s_j}$$

เมื่อ	b_j	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
	β_j	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
	S_y	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรตาม
	S_j	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรอิสระแต่ละตัว

3.10 ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าน้ำหนักความสำคัญ (Pedhazur. 1997: 107)

$$t_j = \frac{b_j}{SE_{b_j}}, df = N - k - 1$$

เมื่อ	t_j	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตจากการแจกแจงแบบ t
	b_j	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ j ในรูปคะแนนดิบ
	SE_{b_j}	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักความสำคัญ
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

X_1	แทน	สัมพันธภาพในครอบครัว
X_2	แทน	การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล
X_3	แทน	สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
X_4	แทน	บรรยากาศการเรียนการสอน
X_5	แทน	สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
Y_1	แทน	ความมั่นคงทางอารมณ์
Y_2	แทน	ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
M	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับ
SE_M	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด
SE_b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดของตัวแปรแต่ละด้าน
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
C.V.	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย
r_{XY}	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบที (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution)
β	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน
$\beta\%$	แทน	ค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	กำลังสองสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
$\tilde{R}^2$	แทน	กำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R^2)
Λ	แทน	ค่าวิลค์แลมดา (Wilks' Lambda)
r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่น

- b แทน คำนวณน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนดิบ
- k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม
- X_k แทน คะแนนสูงสุดต่อฉบับของแบบสอบถาม
- p แทน ความน่าจะเป็น

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (MMR) ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
4. คำนวณน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลส่วนบุคคล มาวิเคราะห์แจกแจงจำนวนและร้อยละ ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสถิติพื้นฐานด้านข้อมูลส่วนบุคคล

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	246	51.79
หญิง	229	48.21
รวม	475	100.00

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 475 คน เป็นชาย 246 คน คิดเป็นร้อยละ 51.79 เป็นหญิง 229 คน คิดเป็นร้อยละ 48.21

1.2 สถิติพื้นฐานของคะแนนแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี ผู้วิจัยได้นำคะแนนแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) บรรยากาศการเรียนการสอน (X_4) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5) กับความมั่นคงทางอารมณ์ (Y_1) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับ (M) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเชื่อมั่น (r_{tt}) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (SE_M) ปรากฏผลดังตาราง 6

ตาราง 6 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ตัวแปร	k	X_k	M	S	C.V.	r_{tt}	SE_M	แปล ความหมาย
สัมพันธภาพในครอบครัว (X_1)	20	100	77.657	12.243	.158	.909	3.693	ค่อนข้างสูง
การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X_2)	20	100	79.040	11.282	.143	.887	2.523	ค่อนข้างสูง
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3)	15	75	51.672	10.042	.194	.870	3.621	ปานกลาง
บรรยากาศการเรียนการสอน (X_4)	20	100	68.566	11.233	.164	.903	3.498	ปานกลาง
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5)	15	75	58.779	8.777	.149	.927	2.371	ค่อนข้างสูง
ความมั่นคงทางอารมณ์ (Y_1)	20	100	66.331	9.304	.140	.887	3.128	ปานกลาง
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและ ฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2)	40	200	147.973	16.178	.109	.918	4.633	ค่อนข้างสูง

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 พบว่า

ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามของกลุ่มตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X_2) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีค่าเท่ากับ 77.657, 79.040 และ 58.779 ตามลำดับ ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) และบรรยากาศการเรียนการสอน (X_4) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเท่ากับ 51.672 และ 68.566 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มตัวแปรตาม คือ

ความมั่นคงทางอารมณ์ (Y_1) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 66.331 และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามอยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีค่าเท่ากับ 147.973

เมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับ พบว่า มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 8.777 ถึง 16.178 โดยความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานมากที่สุด ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5) มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยที่สุด และคิดเป็นร้อยละของสัมประสิทธิ์การกระจาย 10.90 ถึง 19.40

เมื่อพิจารณาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละฉบับ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .870 ถึง .927 แสดงว่า ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทุกฉบับมีความเชื่อถือได้สูง โดยสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีค่าความเชื่อมั่นน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด พบว่า มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับระหว่าง 2.371 ถึง 4.633 โดยความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดมากที่สุด ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5) มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดน้อยที่สุด

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระ อันได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) บรรยากาศการเรียนการสอน (X_4) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_5) กับความมั่นคงทางอารมณ์ (Y_1) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (r_{XY}) โดยใช้สูตรของเพียร์สัน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (r_{xy}) ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y ₁	Y ₂
X ₁	-	.648**	.355**	.168**	.271**	.273**	.445**
X ₂		-	.303**	.253**	.319**	.244**	.470**
X ₃			-	.529**	.264**	.166**	.350**
X ₄				-	.262**	.050	.310**
X ₅					-	.039	.402**
Y ₁						-	.284**
Y ₂							-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 พบว่า กลุ่มของตัวแปรมีความสัมพันธ์กันดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยมีค่าอยู่ระหว่าง .168 ถึง .648 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ สัมพันธภาพในครอบครัว (X₁) กับการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X₂) มีค่าเท่ากับ .648 คู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ สัมพันธภาพในครอบครัว (X₁) กับบรรยากาศการเรียนการสอน (X₄) มีค่าเท่ากับ .168

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างความมั่นคงทางอารมณ์ (Y₁) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y₂) มีค่าเท่ากับ .284 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีค่าอยู่ระหว่าง .166 ถึง .470 ดังนี้

ความมั่นคงทางอารมณ์ (Y₁) มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับสัมพันธภาพในครอบครัว (X₁) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X₂) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X₃) มีค่าเท่ากับ .273, .244 และ .166 ตามลำดับ

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y₂) มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (X₂) สัมพันธภาพในครอบครัว (X₁) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X₅) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X₃) และบรรยากาศการเรียนการสอน (X₄) มีค่าเท่ากับ .470, .445, .402, .350 และ .310 ตามลำดับ

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (MMR) ระหว่างตัวแปรปัจจัย กับ ความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression Analysis: MMR) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรตามสองตัว โดยก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองในกลุ่มตัวแปรตาม ได้ผลดังตาราง 7 กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรคมีความแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ตัวแปรตามทั้งสองตัวนี้มีความสัมพันธ์กันมาก จึงทำการวิเคราะห์หาสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว โดยดำเนินการดังนี้

ทำการวิเคราะห์ Wilks' Lambda (Λ) เพื่อหาว่ากลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยสถิติเอฟของราวี (Rao's F statistics) เมื่อพบความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแล้วจึงทำการวิเคราะห์ต่อเนื่องด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยแยกวิเคราะห์ทีละตัวแปรตามปรากฏดังตาราง 8

ตาราง 8 ค่าการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามและตัวแปรเอกนาม

การทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนาม							
multivariate test of Significant (S = 2 , M = 1 , N =233)							
ตัวสถิติ	ค่า	Approx.F	df _{hy}	df _{err}	p		
Pillais	.394	22.992	10	938	.000		
Hotellings	.585	27.336	10	934	.000		
Wilk's Lambda (Λ)	.621	25.148	10	936	.000		
การทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนาม							
ตัวแปรตาม	R ²	R	$\tilde{R}^2$	MS _{REG}	MS _{RES}	F	p
ความมั่นคงทางอารมณ์ (Y ₁)	.093	.305	.083	761.787	79.356	9.600**	.000
ความสามารถในการเผชิญปัญหา							
และฟื้นฝ่าอุปสรรค (Y ₂)	.346	.588	.339	8585.368	172.989	49.630**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 8 เป็นดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนาม พบว่า มีค่าวิลค์แลมดา (Λ) เท่ากับ .621 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Approx.F = 25.148) แสดงว่า ตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กัน

2. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรเอกนาม พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ มีค่าเท่ากับ .305 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 9.600^{**}$) แสดงว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอารมณ์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีค่าเท่ากับ .588 ($F = 49.630^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

4. คำนำนัยสำคัญของตัวแปรปัจจัย กับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ต่อจากตาราง 8 โดยทำการวิเคราะห์หาคำนำนัยสำคัญของตัวแปรปัจจัยทั้ง b , β , และ SE_b ที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่า t -test นำคำนำนัยสำคัญของ (β) มาแปลงเป็นค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล ($\beta\%$) แล้วนำมาจัดลำดับนัยสำคัญของแต่ละตัวแปร ดังแสดงในตาราง 9 และ 10 ตามลำดับ

ตาราง 9 คำนำนัยสำคัญของและค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์

ตัวแปร	β	$\beta\%$	ลำดับที่	b	SE_b	t	P
X_1	.176	32.897	1	.134	.045	2.950 ^{**}	.003
X_2	.130	24.299	2	.108	.049	2.189 [*]	.029
X_3	.110	20.561	3	.102	.051	1.998 [*]	.046
X_4	-.054	10.093	5	-.045	.044	-1.018	.309
X_5	-.065	12.150	4	-.069	.051	-1.357	.175
$R = .305$		$R^2 = .093$	$\tilde{R}^2 = .083$	$F = 9.600^{**}$		.000	

^{**} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 9 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปร ปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ มีค่า .305 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 9600^{**}$) มีความผันแปรร่วมกัน 9.30% แสดงว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ 9.30%

ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์โดยส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .176$) มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลเท่ากับ 32.897% ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ($\beta = .130$) และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .110$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลเท่ากับ 24.299% และ 20.561% ตามลำดับ ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งผลทางลบต่อความมั่นคงทางอารมณ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 10 ค่าน้ำหนักความสำคัญและค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ตัวแปร	β	$\beta\%$	ลำดับที่	b	SE _b	t	P
X ₁	.190	22.592	3	.252	.067	3.754**	.000
X ₂	.216	25.684	2	.310	.073	2.766**	.000
X ₃	.097	11.534	5	.157	.075	2.091*	.037
X ₄	.112	13.317	4	.162	.065	2.498*	.013
X ₅	.226	26.873	1	.416	.075	5.574**	.000
R = .588		R ² = .346	$\tilde{R}^2 = .339$	F = 49.630**		.000	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 10 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปร ปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีค่า .588 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 49.630^{**}$) มีความผันแปรร่วมกัน 34.60% แสดงว่า ปัจจัยแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค 34.60%

ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ($\beta = .226$) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ($\beta = .216$) และ สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .190$) มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลเท่ากับ 26.873%, 25.684% และ 22.592% ตามลำดับ ส่วนบรรยากาศการเรียนการสอน ($\beta = .112$) และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

($\beta = .097$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลเท่ากับ 13.317% และ 11.534% ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยมุ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 จำนวน 475 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์ แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน และแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .887, .918, .909, .887, .870, .903 และ .927 ตามลำดับ

นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ แล้วทำการตรวจให้คะแนน นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติพื้นฐาน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนามและทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยสถิติเอฟของราว์ (Rao's F statistics) แล้วจึงทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรเอกนามและทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยสถิติ F-test

สรุปผลการวิจัย

1. ค่าสถิติพื้นฐานของการศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามของกลุ่มตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีค่าเท่ากับ 77.657, 79.040 และ 58.779 ตามลำดับ ส่วนบรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเท่ากับ 68.566 และ 51.672 ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยของ

คะแนนแบบสอบถามของกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเท่ากับ 66.331 และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีค่าเท่ากับ 147.973 ทั้งตัวแปรปัจจัยและตัวแปรตามมีความเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 8.777 ถึง 16.178 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย 10.90 ถึง 19.40 และมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .870 ถึง .927

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมั่นคงทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเท่ากับ .237, .244 และ .166 ตามลำดับ ส่วนบรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอารมณ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเท่ากับ .445, .470, .350, .310 และ .402 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนามและตัวแปรเอกนาม ระหว่างตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน กับตัวแปรตามสองตัว ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า กลุ่มตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยวิลค์แลมดา (Λ) มีค่าเท่ากับ .621 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์ พบว่า ตัวแปรปัจจัยกับความมั่นคงทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .305 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรความมั่นคงทางอารมณ์ได้ร้อยละ 9.30 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า ตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .588 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ได้ร้อยละ 34.60

4. ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์

พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .176$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ($\beta = .130$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .110$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเบียร์เชนต์ส่งผลเท่ากับ 32.897, 24.299 และ 20.895 ตามลำดับ ส่วนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ($\beta = .226$) การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ($\beta = .216$) และสัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .190$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนบรรยากาศการเรียนการสอน ($\beta = .112$) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ($\beta = .097$) ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเบียร์เชนต์ส่งผลเท่ากับ 26.873, 25.684, 22.592, 13.317 และ 11.534 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนามและตัวแปรเอกนาม พบว่า ตัวแปรปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน กับตัวแปรตาม ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1, 2 และ 3 แสดงว่า ตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้จากทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy, 1974: 135-138) ที่ว่า ลักษณะทางจิตใจของเด็กนั้นเกิดจากการที่เด็กได้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมา รวมถึงเกิดจากการเรียนรู้ตามกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมขณะที่บุคคลเจริญเติบโตขึ้นมาจึงนำไปสู่การปรับตัวตามความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางจิตใจและสังคม การที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆได้จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างๆที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต รวมทั้งสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดเว็ค (อนันต์ นวลใหม่, 2549: 105; อ้างอิงจาก Dweck, 1998: 58) ที่พบว่า รูปแบบการตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรคของคนเราถูกสร้างขึ้นในวัยเด็ก โดยได้รับอิทธิพลจากผู้ปกครอง ครู เพื่อน และบุคคลสำคัญคนอื่นๆ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่าสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 และ 5 ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

สัมพันธภาพในครอบครัว

จากการศึกษาพบผลที่ตรงกันว่า สัมพันธภาพในครอบครัวส่งผลทางบวกต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงจะส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคสูงด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของอีริกสัน (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530: 40; อ้างอิงจาก Erikson. 1950) ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับครอบครัวเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์มีพฤติกรรมนานาประเภท และหล่อหลอมบุคลิกภาพของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆตามลักษณะความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่น ความสัมพันธ์ของครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่สำคัญต่อการเอื้อให้เกิดบุคลิกภาพ การแสดงอารมณ์และการจัดการกับอารมณ์ที่เหมาะสม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของออร์ (ชนันภรณ์ ลักษณะมีพิเชษฐ์. 2545: 20; อ้างอิงจาก Orr. 1978) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวและการปรับตัวในด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคงทางอารมณ์ พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะเป็นเด็กที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ที่ดีด้วย ด้วยเหตุนี้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวจึงมีผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของเด็ก การให้ความรัก ความอบอุ่น และการให้การยอมรับ จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าที่จะเผชิญต่อปัญหา และมีความมั่นคงในอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนได้ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม

การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล

จากการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลส่งผลทางบวกต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ แสดงว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลสูงจะเป็นนักเรียนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคสูงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของซาปิโร (อัจฉรา สุขารมณ. 2530: 2; อ้างอิงจาก Sharpiro. 1997) ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก พบว่า การเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล ส่งผลให้เด็กเป็นคนที่มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความหนักแน่น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถปรับตัวได้ดี และสอดคล้องกับอุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 49-51) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูของพ่อแม่มีผลอย่างมากต่อสภาพอารมณ์ของเด็ก หากพ่อแม่มีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคง อบรมสั่งสอนลูกโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เด็กก็จะเป็นคนที่มีเหตุผลและมีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคงไปด้วย นอกจากนี้จากผลการวิจัยของวิทยานาควัชนะ (2544: 92-93) เกษร ภูมิดี (2546: บทคัดย่อ) และอนันต์ นวลใหม่ (2549: บทคัดย่อ)

พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยซึ่งก็เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ส่งผลทางบวกต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน จะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล และจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กโดยตรงไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม บิดา มารดา หรือผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังให้เด็กเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงในอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลจึงเป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ที่จะส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่สมบูรณ์และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

จากการศึกษาพบผลที่ตรงกันว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูส่งผลทางบวกกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูจะทำให้นักเรียนมีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค เนื่องจากโดยทั่วไปนักเรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียนมากกว่าอยู่ที่บ้าน ครูจึงเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดรองไปจากพ่อแม่ จึงมีผู้กล่าวว่าครูเป็นพ่อแม่คนที่สองของนักเรียน ดังนั้นครูจึงมีใช่เพียงแต่ให้ความรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นผู้ที่อบรมกล่อมเกลานิittyใจและความประพฤติของนักเรียนด้วย (ประหยัด ทองมาก. 2535: 8) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของแซนส์ (อำพร เจนประภาพงศ์. 2527: 10; อ้างอิงจาก Chance. 1984: 17-18) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครูกับพฤติกรรมของนักเรียน โดยศึกษาจากการรายงานผลการทดลองของเมเยอร์และบัทเทอร์เวิร์ธ (Mayer and Butterworth. n.d.) โดยมีสมมติฐานว่า นักเรียนที่ชอบทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน และนักเรียนที่มีพฤติกรรมอื่นๆ อันไม่พึงประสงค์นั้น มีสาเหตุมาจากนักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกรังเกียจโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ไม่น่าอยู่ ครูมักใช้วิธีการลงโทษนักเรียนเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม และชอบตำหนินักเรียนที่ด้อยกว่าเพื่อน จากสาเหตุดังกล่าวทำให้นักเรียนเกิดความไม่พอใจและเป็นเหตุให้ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน จึงได้ทำการทดลองให้ครูใช้เทคนิคต่างๆ ด้วยวิธีการชมเชย ยกย่องและให้รางวัลนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่า การทำลายทรัพย์สินของนักเรียนลดลงถึงร้อยละ 75 แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกของครูทั้งคำพูดและกิริยาท่าทาง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมของ นักเรียน ดังนั้นการแสดงออกถึงความรักความเอาใจใส่ การยอมรับและให้ความเป็นกันเองกับ นักเรียน ให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนมีปัญหาและใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ จะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนก็จะเกิดความสุขในการเรียน มีอารมณ์ที่มั่นคงและพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ โดยมีครูเป็นที่พึ่ง

บรรยากาศการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า บรรยากาศการเรียนการสอนส่งผลทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนอยู่ในบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีจะส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่ดีด้วย เนื่องจากบรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลและส่งผลต่อการเรียนรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียน การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในสิ่งที่สงสัย จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ และพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

จากการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนส่งผลทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทางการเรียน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความจริงใจต่อกัน เป็นรากฐานที่สำคัญอันจะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน การทำงานร่วมกันและช่วยกันคิดแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา จะส่งผลให้นักเรียนมีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ รวีวรรณ ชุมชัย (2536: 90) ที่กล่าวว่า นักเรียนวัยรุ่นจะเรียนรู้ ปรัชญาหรือและเชื่อถือเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่และญาติพี่น้อง เมื่อสังคมกลุ่มเพื่อนดีนักเรียนก็จะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนดีไปด้วย หากพฤติกรรมด้านสังคมกลุ่มเพื่อนไม่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมของนักเรียนให้ไม่ดีตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบผลที่ตรงกันว่า บรรยากาศการเรียนการสอนและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนไม่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์จะต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในสภาพปกติได้ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาหรือสิ่งที่รบกวนความสงบสุขของอารมณ์ การที่คนเราจะมีการแสดงออกทางอารมณ์และสามารถจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมนั้น ต้องอาศัยการหล่อหลอมและปลูกฝังจากบุคคลและสภาพแวดล้อมตั้งแต่วัยเยาว์ ดังนั้นการที่นักเรียนจะเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์สูงหรือต่ำจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับบรรยากาศการเรียนการสอนและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนที่จะต้องเปลี่ยนไปในแต่ละปีเมื่อนักเรียนขึ้นชั้นใหม่

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยมาใช้

1.1 ผลจากการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน จึงเป็นแนวทางสำคัญให้ พ่อ แม่ และผู้ปกครองได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญกับเด็กมากที่สุด ดังนั้น พ่อ แม่ และผู้ปกครองควรร่วมมือกันสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวและควรใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล เพื่อช่วยให้เด็กเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

1.2 ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน นอกจากนี้บรรยากาศการเรียนการสอน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ยังส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคอีกด้วย ดังนั้น ครู อาจารย์ ควรร่วมมือกันการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค และยังเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษา นักวิชาการ และผู้บริหารที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนบริหารจัดการในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนั้น ถ้าจะทำวิจัยในเรื่องปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาอีก ควรทำการศึกษากับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ เช่น ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ไม่ใช่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นอุดมศึกษา

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยใช้นักเรียนหลายระดับชั้นเป็นกลุ่มตัวอย่าง เช่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 หรือทำการศึกษาติดตามนักเรียน เช่น ทำการศึกษานักเรียนตั้งแต่นักเรียนอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จนถึงปีที่ 3 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดิมตลอด เพื่อศึกษาแนวโน้มของผลการวิจัย

2.3 เนื่องจากตัวแปรปัจจัยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ค่อนข้างน้อย แสดงว่ายังมีตัวแปรปัจจัยอื่นอีกที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ดังนั้นจึงควรศึกษาความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับตัวแปรปัจจัยอื่นๆอีก เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลการวิจัยในเรื่องต่างๆ ที่น่าจะเกี่ยวข้องกับ

การพัฒนานักเรียนอย่างหลากหลาย และควรนำตัวแปรบรรยากาศการเรียนการสอนและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มาศึกษาอีกครั้งเพื่อให้ทราบว่าผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกันหรือไม่

2.4 ควรศึกษาตัวแปรปัจจัยต่างๆ โดยใช้สถิติอื่น เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์คาโนนิคัล (Canonical Correlation Analysis) เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยต่างๆ นั้นกับความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลนันท์ รังสยาธร. (2543). *การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กมลรัตน์ หล้าสุขงษ์. (2524). *สุขภาพจิตในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *สุขภาพจิตและความมั่นคงทางอารมณ์*. ใน *คู่มือการ
พัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา*. กรุงเทพฯ.
- กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น
ศูนย์กลาง,” *แนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ.
- กัลยา วาณิชบัญชา. (2546). *การใช้SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถิติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลวรรณ วิทยาวงศ์จุ. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกตุวดี กัมพลศิริ. (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมตอบสนองระหว่างบุคคล และความ
เกรงใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการอบรมเลี้ยง
ดูต่างแบบกัน*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกษร ภูมิดี. (2546). *การศึกษาความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนที่มี
บุคลิกภาพและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา
การศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- คัชรินทร์ อุณหเทศ. (2544). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- จงกลณี ดุ้ยเจริญ. (2540). *สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการ
ปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (อนามัยครอบครัว). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2523, มิถุนายน). “ครอบครัวสัมพันธ์,” *คุรุปริทัศน์*. 6 (11) : 52 – 57.
- จิตรา วสุวานิช. (2524). *คู่มือปฏิบัติการจิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : วิศดอ์การพิมพ์.
- ใจทิพย์ พวงทอง. (2540). *การศึกษาความสอดคล้องระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับ
การอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของบุตรวัยรุ่น*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา
พัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชนันภรณ์ ลักษณะพิเศษฐ์. (2545). การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชมนาด สืบศรี. (2533). การเปรียบเทียบความสามารถในกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชมนุช บุญสิทธิ์. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกุหลาบวิทยาลัยราชวดี กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชวรินทร์ บุญญะสุต. (2547). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตคันนายาว กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2530). เอกสารการสอนชุดมนุษยศาสตร์กับสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชีรวัดณ์ นิเจนตร. (2526). สภาพเชิงจิต – สังคมในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ณัฐวรรณ จิตะโกคา. (2544). สุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียนมหรณพาราม สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่นๆ. (2528). ปัจจัยทางจิตวิทยาในเวทีเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย รายงานการวิจัยฉบับที่ 32. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทรงพล ภูมิพัฒน์. (2538). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ทัดดาว ลิ้มพะสุต. (2543). แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ธเนศ ขำเกิด. (2535, กุมภาพันธ์). “ การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา,” ใน วิจัยสนเทศ. 12(137) : 17 - 21.

- นงนุช โรจนเลิศ. (2533). การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2527). “นักบริหาร : ผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้,” ก้าวเข้าสู่ผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : อนงคิลปีการพิมพ์.
- นพพร พานิชสุข. (2522). คู่มือการฝึกสอน. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทา แทนธานี. (2534). การศึกษาตัวแปรบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นารี ไนก๊ะ. (2536). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของครูประจำชั้น นักเรียนและสุขภาพจิตของนักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ และนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ คันทะเสวี. (2528). มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นุชลดา โรจนประภาพรรณ. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2545). การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- (2545). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การวัดประเมินการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปทุมทิพย์ สุภานนท์. (2542, มกราคม-ธันวาคม). “ศูนย์สุขวิทยาจิตกับความรับผิดชอบต่อสังคม,” ศูนย์สุขวิทยาจิต. 3 : 71 – 75.
- ประดิษฐ์ อูปรมย์. (2523). “การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน,” เอกสารการสอนชุดระบบการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : สารมวลชน จำกัด.
- (2527). เอกสารทางการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยเด็ก หน่วยที่ 8. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- (2537). “การพัฒนาความรับผิดชอบต่อเด็ก,” เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมเด็ก. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : วิกตอรีการพิมพ์.

- ประทีป แสงเปี่ยมสุข. (2543). การสอนกระบวนการคิดโดยใช้ทักษะกระบวนการ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประโยชน์ สายัณห์วัฒน์. (2537). ความสัมพันธ์ในครอบครัว. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยครุชนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- ประหยัด ทองมาก. (2535, ตุลาคม – พฤศจิกายน). “ครูแนะแนวประจำชั้น,” *แนะแนว*. 27(143) : 5–8.
- ปริศนา คำชื่น. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคม การบรรลุตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดี ของวัยเด็กตอนต้นในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ปรพณี จิตวัฒนา. (2542). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2524). *การวิเคราะห์เส้นใยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- (2535). *การวิจัยข้อมูลระดับมัลติแวลูเอทในทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรจิรา วงศ์ชนะภัย. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตเสรีไทย กรุงเทพมหานคร. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรชูลี อาชาวำรุง. (2525). *บทคัดย่องานวิจัยทางครุศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรณี ช. เจริญจิต. (2538). *จิตวิทยาการสอน*. กรุงเทพฯ : ดันอ้อแกรมมีศึกษา.
- พรเพ็ญ สุวรรณเดชา. (2542). *เจตคติและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเมือง จังหวัดปัตตานี. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์)*. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พลาภรณ์ จันทร์ขามเรียน. (2539). *สุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พยอม ธีธรรส. (2540). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรี มะแสงสม. (2544). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์. (2544). *บทบาทบิดา บทบาทมารดาและการปรับตัวกับเพื่อนของวัยรุ่น*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิศดี มินศิริ. (2547). *ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลเครือข่ายภาคกลาง ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิสนธ์ คงรักษา. (2536). *ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิสิทธิ์ ปทุมบาล. (2532). *ผลการเข้ากลุ่มแบบ Sensitivity Training ต่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2524). *การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี ศรีชัย. (2538). *เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินติ้ง.
- มาริสา รัฐปัตย์. (2532). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. (2544, กันยายน). “AQ กับความสำเร็จของชีวิต ”; วิชาการ. 4(9) : 13-16.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). *พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพทางครอบครัวต่างกัน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุวดี เทียรชมประสิทธิ์. (2536). *เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวนาฏ ผลิตนน์เกียรติ. (2534). “พ่อแม่กับสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน,” ใน *สุขภาพจิตเด็ก 14 เด็กไทยวันพรุ่งนี้*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- รวีวรรณ ฐมชัย. (2536). *การมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลลิตา ภูบำรุง. (2544). *รูปแบบพฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตสมรสของบิดามารดา กับความมั่นคงทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณิ์ ลิ้มอักษร. (2524). *สุขภาพจิตในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วรารณา แสงวิภาค. (2542). การศึกษาสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลเมือง
จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรารณณ์ รักวิชัย. (2529). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.
ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ บุญประกอบ. (2534). เด็กดี. กรุงเทพฯ : คลินิกจิตประสาท.
- วาสนา พรหมทอง. (2545). การศึกษาเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย
ตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ปกครองครอบครัวชาวประมง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- วิจิตร อาวะกุล. (2526). เทคนิคมนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : บั๊คเอเชนส์.
- วิณี ชิตเชิดวงศ์. (2535). รายงานการวิจัย เรื่อง สุขภาพจิตของเด็กในแหล่งอุตสาหกรรมชายฝั่ง
ทะเลภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิทยา นาควัชระ. (2544). วิธีเลี้ยงลูกให้ เก่ง ดี มีสุข (IQ EQ MQ AQ). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง.
- วินัดดา ปิยะศิลป์. (2540). การพัฒนาครอบครัว. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานสตรีแห่งชาติ.
- วินัส ภักดิ์นรา. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางบุคลิกภาพกับเชาวอารมณ์ (EQ)
และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ). วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์. (2527). "สัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว," ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับการจัด
สวัสดิการครอบครัวและเด็กและคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2530). จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ประกายพรึก.
- (2540). จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- ศรีธรรม ธนะภูมิ. (2535). พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตเวช
ศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2544). เทคนิคสร้าง IQ EQ AQ เพื่อความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : สถาบัน
สร้างสรรค์ศักยภาพสมองศรีเอทีเฟเบอร์.
- ศิริรงค์ ทับสายทอง. (2535). สุขวิทยาจิต. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2524). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.

- สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์. (2546). *ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่น*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศรี ประเสริฐวงศ์. (2533). *การอบรมเลี้ยงดูเด็ก*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สายใจ อางองค์. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับบุคลิกภาพการเข้าสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สารภี ยงยีน. (2541). *การศึกษาความวิตกกังวลในการสอบของวัยรุ่นที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองที่แตกต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุชา จันทน์เอม. (2536). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. (2529). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แพร์ฟิทยา.
- สุนทรี เวปะละ. (2539). *การศึกษาต้นเหตุของความเครียด การตอบสนองต่อความเครียดและการเผชิญความเครียดตามประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุปรียา หิรัญโต. (2524). *“การวางแผนพัฒนาโรงเรียน,” เอกสารประกอบการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*. นนทบุรี.
- สุภาณี สนธิรัตน์ และคณะ. (2537). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2534). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพรรณ โคตรจรัส. (2527). *สุขภาพจิต : จิตวิทยาในการดำรงชีวิต เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ จันทน์เอม. (2527). *สุขภาพจิต*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สุวนีย์ ตันติพิพัฒนานันท์. (2525). *การพยาบาลจิตเวช*. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- โสภาพรรณ เวียงเพิ่ม. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศสัมพันธ์ภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนันต์ นวลใหม่. (2549). *การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อมราวดี ฌ อุบล. (2544). *สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- อัจฉรา สุขารมณ. (2530). *การศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติ*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี เพชรผุด. (2537). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำพร เจนประภาพงศ์. (2527). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของครูประจำชั้นกับนักเรียนสุขภาพจิตของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การแนะแนวทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). *สร้าง EQ ให้ลูกคุณ*. กรุงเทพฯ : ชันดำการพิมพ์.

- Aguilera, D. and Janice Messick . (1974). *Crisis Intervention : Theory and Methodology*. St. Louis, the cv. Mosby Company.
- Anderson, Mary J. (1970, Maech). "Effects of Classroom Social Climate on individual Aiming," *American Education Research Journal*. 7.
- Appelbaum, Richard P. (1998). *Sociology*. New York : Harper Collins College Publishers.
- Armstrong, T. (1987). *In Their Own Way*. Los Angeles : Jeremy P. Tarcher.
- Cattel, Raymond B. (1950). *Personlity*. New York : McGraw-Hill.
- Cronbach, Lee Joseph. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. 3rd ed. New York : Haper and Row Publisher.
- Fantuzzo , J.W. and others. (1991). " Effects of Interparental Violence on the Psychological Adjustment and Competencies of Young Children ," *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 59 : 258-265.
- Goleman, D. (1996). *Emotional Interlligence : Why It Can Matter More Than IQ*. New York : Bantam Books.
- Hamrin, Shirley A. and Blamche B. Paulson. (1969). *Couseling Adolescents*. Chicago : Science Research Associates Inc.
- Hurlock, Elizabeyh B. (1964). *Child Development*. 4th ed. New York : McGraw-Hill.
- Laycock, SA. (1966, March). "Promoting Mental Health in the School," *Henry P. Darid (ed) International Treda in Menta, Health*. 31(3) : 171-180.
- Macionis, John J. (1998). *Society : The Basics*. 4ed. Upper Saddle River. N.J. : Pretice Hall.

- Mussen, P.H., John J. Conger and Jer Kagen. (1969). *Child Development and Personality*. 3rd ed. New York : Harper and Row.
- Oberteuffer, Delbert. (1954). *School Education*. New York : Harper and Brothers.
- Pedhazur, E.J. (1997). *Multiple Regression In Behavioral Research*. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Ringness, Thomas A. (1968). *Mental Health in the School*. New York : Random House.
- Rogers Dorothy. (1972). *Issues in Adolescent Psychology*. New York : Meredith Cooperation.
- Rollins, Boyd C. and Darwin, L. Thomas. (1975). *A Theory of Parental power and Child Complain : Power in families*. New York : Riley.
- Romine, Stephen. (1974, December). "Student and Faculty Perception of Effective University Instruction Climates," *The Journal of Educational Research*. 68(4) : 139–143 .
- Rothman, Esther P. (1968). "Need : The Teacher as a Specialist in Human Relation," *The Education Digest*. 32(1) : 34–36.
- Roy, Sister C. (1974). *Introduction to Nursing : An adaptation Model*. New Jersey : Prentice Hall Inc.
- Schaefer, Richard T. (1998). *Sociology*. 6 ed. New York : McGraw Hill.
- Stevens, James. (1996). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. Mahwah, N.J. : Lawrence Erlbaum Associates.
- Stoltz, Paul G. (1997). *Adversity Quotient : Turning obstacles into opportunities*. New York : John Wiley & Son Inc.
- Tabachnick, Barbara G. and Linda S. Fidell. (1996). *Using Multivariate Statistics*. 4th ed. Needham Heights : Allyn & Bacon.
- Tyler, Louis L. (1964). "The Concept of an Ideal Teacher Student Relationship," *The Journal of Educational Research*. 58(6) : 112–117.
- Wolfe, D.A. and others. (1986). " Child Witnesses to Violence Between Parents : Critical Issues in Behavioral and Social Adjustment ," *Journal of Child Psychology*. 14 : 95–104.
- Worchel, Stephen. (1989). *Adjustment : Pathways to personal Growth*. 2nd ed. New Jersey : Prentice–Hall. Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการวิเคราะห์ข้อความรายชื่อ

ตาราง11 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	1	คัดเลือกไว้
2	1	คัดเลือกไว้
3	1	คัดเลือกไว้
4	1	คัดเลือกไว้
5	1	คัดเลือกไว้
6	1	คัดเลือกไว้
7	.8	คัดเลือกไว้
8	1	คัดเลือกไว้
9	1	คัดเลือกไว้
10	.8	คัดเลือกไว้
11	1	คัดเลือกไว้
12	1	คัดเลือกไว้
13	.6	คัดเลือกไว้
14	.8	คัดเลือกไว้
15	1	คัดเลือกไว้
16	1	คัดเลือกไว้
17	.8	คัดเลือกไว้
18	1	คัดเลือกไว้
19	1	คัดเลือกไว้
20	1	คัดเลือกไว้
21	1	คัดเลือกไว้
22	1	คัดเลือกไว้
23	1	คัดเลือกไว้
24	.8	คัดเลือกไว้
25	1	คัดเลือกไว้

ตาราง12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	.8	คัดเลือกไว้
2	1	คัดเลือกไว้
3	.8	คัดเลือกไว้
4	1	คัดเลือกไว้
5	1	คัดเลือกไว้
6	1	คัดเลือกไว้
7	1	คัดเลือกไว้
8	1	คัดเลือกไว้
9	1	คัดเลือกไว้
10	1	คัดเลือกไว้
11	1	คัดเลือกไว้
12	.8	คัดเลือกไว้
13	1	คัดเลือกไว้
14	1	คัดเลือกไว้
15	.8	คัดเลือกไว้
16	1	คัดเลือกไว้
17	1	คัดเลือกไว้
18	1	คัดเลือกไว้
19	.8	คัดเลือกไว้
20	.8	คัดเลือกไว้
21	1	คัดเลือกไว้
22	1	คัดเลือกไว้
23	1	คัดเลือกไว้
24	1	คัดเลือกไว้

ตาราง13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	.8	คัดเลือกไว้
2	1	คัดเลือกไว้
3	1	คัดเลือกไว้
4	.6	คัดเลือกไว้
5	1	คัดเลือกไว้
6	.6	คัดเลือกไว้
7	1	คัดเลือกไว้
8	.8	คัดเลือกไว้
9	1	คัดเลือกไว้
10	1	คัดเลือกไว้
11	.8	คัดเลือกไว้
12	1	คัดเลือกไว้
13	1	คัดเลือกไว้
14	1	คัดเลือกไว้
15	1	คัดเลือกไว้
16	.8	คัดเลือกไว้
17	1	คัดเลือกไว้
18	1	คัดเลือกไว้
19	.8	คัดเลือกไว้
20	1	คัดเลือกไว้
21	.8	คัดเลือกไว้
22	1	คัดเลือกไว้

ตาราง14 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	1	คัดเลือกไว้
2	.8	คัดเลือกไว้
3	.8	คัดเลือกไว้
4	1	คัดเลือกไว้
5	.8	คัดเลือกไว้
6	1	คัดเลือกไว้
7	1	คัดเลือกไว้
8	1	คัดเลือกไว้
9	1	คัดเลือกไว้
10	1	คัดเลือกไว้
11	1	คัดเลือกไว้
12	1	คัดเลือกไว้
13	.6	คัดเลือกไว้
14	.6	คัดเลือกไว้
15	.6	คัดเลือกไว้
16	1	คัดเลือกไว้
17	1	คัดเลือกไว้
18	.6	คัดเลือกไว้
19	.8	คัดเลือกไว้
20	.8	คัดเลือกไว้
21	1	คัดเลือกไว้
22	.4	ตัดทิ้ง

ตาราง15 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนรู้การสอน

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	1	คัดเลือกไว้
2	1	คัดเลือกไว้
3	1	คัดเลือกไว้
4	.8	คัดเลือกไว้
5	1	คัดเลือกไว้
6	1	คัดเลือกไว้
7	1	คัดเลือกไว้
8	1	คัดเลือกไว้
9	.8	คัดเลือกไว้
10	1	คัดเลือกไว้
11	.8	คัดเลือกไว้
12	.8	คัดเลือกไว้
13	1	คัดเลือกไว้
14	1	คัดเลือกไว้
15	.8	คัดเลือกไว้
16	1	คัดเลือกไว้
17	1	คัดเลือกไว้
18	1	คัดเลือกไว้
19	1	คัดเลือกไว้
20	.8	คัดเลือกไว้
21	1	คัดเลือกไว้
22	.8	คัดเลือกไว้
23	1	คัดเลือกไว้
24	1	คัดเลือกไว้
25	1	คัดเลือกไว้

ตาราง16 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
1	1	คัดเลือกไว้
2	.8	คัดเลือกไว้
3	1	คัดเลือกไว้
4	.8	คัดเลือกไว้
5	1	คัดเลือกไว้
6	.8	คัดเลือกไว้
7	1	คัดเลือกไว้
8	1	คัดเลือกไว้
9	1	คัดเลือกไว้
10	.8	คัดเลือกไว้
11	1	คัดเลือกไว้
12	0	ตัดทิ้ง
13	.8	คัดเลือกไว้
14	.4	ตัดทิ้ง
15	1	คัดเลือกไว้
16	1	คัดเลือกไว้
17	.8	คัดเลือกไว้
18	1	คัดเลือกไว้
19	.4	ตัดทิ้ง
20	1	คัดเลือกไว้
21	.4	ตัดทิ้ง
22	.8	คัดเลือกไว้
23	1	คัดเลือกไว้
24	.6	คัดเลือกไว้

ตารางที่ 17 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.6776	นำไปใช้
2	.6727	นำไปใช้
3	.7218	นำไปใช้
4	.6580	นำไปใช้
5	.3990	นำไปใช้
6	.7961	นำไปใช้
7	.4951	นำไปใช้
8	.4997	นำไปใช้
9	.3780	นำไปใช้
10	.2338	ตัดทิ้ง
11	.3312	นำไปใช้
12	.3312	นำไปใช้
13	.1445	ตัดทิ้ง
14	.3899	นำไปใช้
15	.1832	ตัดทิ้ง
16	.5356	นำไปใช้
17	.1434	ตัดทิ้ง
18	.3904	นำไปใช้
19	.4554	นำไปใช้
20	.4944	นำไปใช้
21	.5027	นำไปใช้
22	.3509	นำไปใช้
23	.3858	นำไปใช้
24	.1715	ตัดทิ้ง
25	.5317	นำไปใช้

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .887

ตาราง18 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.4484	นำไปใช้
2	.4658	นำไปใช้
3	.4542	นำไปใช้
4	.2389	ตัดทิ้ง
5	.6319	นำไปใช้
6	.4083	นำไปใช้
7	.7113	นำไปใช้
8	.5890	นำไปใช้
9	.7101	นำไปใช้
10	.6784	นำไปใช้
11	.4518	นำไปใช้
12	.5345	นำไปใช้
13	.4290	นำไปใช้
14	.6106	นำไปใช้
15	.5230	นำไปใช้
16	.7493	นำไปใช้
17	.3485	นำไปใช้
18	.1287	ตัดทิ้ง
19	.2759	ตัดทิ้ง
20	.5993	นำไปใช้
21	.5993	นำไปใช้
22	.2500	ตัดทิ้ง
23	.5126	นำไปใช้
24	.4848	นำไปใช้

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .909

ตาราง19 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.4183	นำไปใช้
2	.6097	นำไปใช้
3	.5522	นำไปใช้
4	.2895	นำไปใช้
5	-.1059	ตัดทิ้ง
6	.4538	นำไปใช้
7	.6230	นำไปใช้
8	.5931	นำไปใช้
9	.6463	นำไปใช้
10	.3609	นำไปใช้
11	.5131	นำไปใช้
12	.3591	นำไปใช้
13	.4229	นำไปใช้
14	.5773	นำไปใช้
15	.5631	นำไปใช้
16	.5545	นำไปใช้
17	.2953	นำไปใช้
18	-.1154	ตัดทิ้ง
19	.5634	นำไปใช้
20	.6495	นำไปใช้
21	.4695	นำไปใช้
22	.5938	นำไปใช้

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .887

ตาราง 20 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.5095	นำไปใช้
2	.5736	นำไปใช้
3	.5628	นำไปใช้
4	.0755	ตัดทิ้ง
5	.7297	นำไปใช้
6	.5019	นำไปใช้
7	.4990	นำไปใช้
8	.3000	ตัดทิ้ง
9	.3560	นำไปใช้
10	.5537	นำไปใช้
11	.4482	นำไปใช้
12	.5076	นำไปใช้
13	.4950	นำไปใช้
14	.5129	นำไปใช้
15	.0711	ตัดทิ้ง
16	.5583	นำไปใช้
17	.4791	นำไปใช้
18	.5012	นำไปใช้
19	-.1536	ตัดทิ้ง
20	.0950	ตัดทิ้ง
21	.1143	ตัดทิ้ง

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .870

ตาราง 21 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนรู้การสอน

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.2009	ตัดทิ้ง
2	.4949	นำไปใช้
3	.5085	นำไปใช้
4	.0882	ตัดทิ้ง
5	.5168	นำไปใช้
6	.4985	นำไปใช้
7	.6038	นำไปใช้
8	.5721	นำไปใช้
9	.1246	ตัดทิ้ง
10	.5756	นำไปใช้
11	.3414	นำไปใช้
12	.3719	นำไปใช้
13	.6058	นำไปใช้
14	.5201	นำไปใช้
15	-.2188	ตัดทิ้ง
16	.0845	ตัดทิ้ง
17	.3773	นำไปใช้
18	.5200	นำไปใช้
19	.5987	นำไปใช้
20	.5955	นำไปใช้
21	.5577	นำไปใช้
22	.6627	นำไปใช้
23	.5884	นำไปใช้
24	.6931	นำไปใช้
25	.5800	นำไปใช้

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .903

ตาราง 22 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
1	.3667	ตัดทิ้ง
2	.2036	ตัดทิ้ง
3	.6691	นำไปใช้
4	.1806	ตัดทิ้ง
5	.5828	นำไปใช้
6	.6538	นำไปใช้
7	.6697	นำไปใช้
8	.7168	นำไปใช้
9	.7123	นำไปใช้
10	.4309	ตัดทิ้ง
11	.5848	นำไปใช้
12	.6362	นำไปใช้
13	.7177	นำไปใช้
14	.6647	นำไปใช้
15	.4561	นำไปใช้
16	.7828	นำไปใช้
17	.7247	นำไปใช้
18	.6396	นำไปใช้
19	.6396	นำไปใช้
20	.2620	ตัดทิ้ง

มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .927

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. โรงเรียน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ไม่ใช่แบบทดสอบ จึงไม่มีคำตอบใดที่ถูกหรือผิด
2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียน ให้มากที่สุดและตอบให้ครบทุกชุดทุกข้อ เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ในการทำงานวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการ
3. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 7 ฉบับ คือ

<u>ฉบับที่ 1</u>	แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์
<u>ฉบับที่ 2</u>	แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
<u>ฉบับที่ 3</u>	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว
<u>ฉบับที่ 4</u>	แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล
<u>ฉบับที่ 5</u>	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
<u>ฉบับที่ 6</u>	แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน
<u>ฉบับที่ 7</u>	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

นางสาวธิดาจิตติพานิชยางกูร

นิสิตปริญญาโท สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามวัดความมั่นคงทางอารมณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกโกรธ ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้					
2	ข้าพเจ้าสามารถสงบนิ่งได้แม้ในขณะที่อารมณ์หงุดหงิด					
3	ข้าพเจ้ารู้สึกตื่นเต้นง่ายกับเหตุการณ์ที่ไม่คุ้นเคย					
4	เมื่อถูกขัดใจข้าพเจ้าจะรู้สึกหงุดหงิดจนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้					
5	ข้าพเจ้ามักเป็นทุกข์ร้อนใจกับเรื่องเล็กน้อยๆที่เกิดขึ้นเสมอ					
6	ข้าพเจ้ารู้สึกหงุดหงิดง่ายเมื่อไม่พอใจ					
7	ข้าพเจ้ารู้สึกเสียงสั่น ปากสั่น หรือมือสั่นเวลาไม่พอใจ					
8	ข้าพเจ้ามักมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างรวดเร็วต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย					
9	เวลาที่ข้าพเจ้ากำลังทำงาน ถ้ามีคนมาขัดจังหวะข้าพเจ้าจะรู้สึกโมโหจนไม่สามารถที่จะทำงานต่อได้					
10	แม้ข้าพเจ้าจะรู้สึกตื่นเต้นแต่ข้าพเจ้าก็เก็บความรู้สึกได้ดี					
11	เมื่อข้าพเจ้าโกรธข้าพเจ้ามีวิธีการปรับอารมณ์โกรธให้เบาบางลงได้					
12	เมื่อถูกผู้อื่นตำหนิข้าพเจ้าจะเก็บมาคิดและกังวลใจเป็นเวลานาน					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
13	ข้าพเจ้าจะแสดงออกให้คนอื่นรู้เมื่อข้าพเจ้าไม่พอใจ					
14	เมื่อถูกเพื่อนแกล้งข้าพเจ้าจะตอบโต้กลับทันที					
15	ข้าพเจ้ายังสามารถควบคุมตนเองได้แม้จะถูกเพื่อนยั่วโมโห					
16	เมื่อทำอะไรผิดพลาดข้าพเจ้าจะอารมณ์เสียตลอดวัน					
17	เวลาข้าพเจ้าโกรธ ข้าพเจ้าจะขว้างปาสิ่งของเพื่อระบายอารมณ์					
18	เมื่อต้องพูดต่อหน้าคนอื่น ข้าพเจ้าจะตื่นเต้นจนพูดผิดๆถูกๆ					
19	เวลาโต้เถียงกับเพื่อน ข้าพเจ้าไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้					
20	ในการแข่งขันกีฬา ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะเป็นฝ่ายแพ้และรู้สึกไม่พอใจ แต่ข้าพเจ้าก็ยังร่วมแสดงความยินดีกับผู้ชนะ					

แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความที่เป็นเหตุการณ์ในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าถ้านักเรียนได้พบเจอกับสถานการณ์นั้นๆ นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเครียดมีปัญหา ข้าพเจ้าสามารถหาทางออกให้กับปัญหานั้นได้					
2	ถึงข้าพเจ้าจะวิตกกังวลเรื่องที่จะต้องออกไปเสนองานหน้าชั้นเรียน ข้าพเจ้าก็จะสามารถทำได้เป็นอย่างดี					
3	เมื่อประสบปัญหาทางการเรียน ข้าพเจ้าสามารถหาทางออกให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม					
4	เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ข้าพเจ้ามีวิธีการแก้ไขและสร้างกำลังใจให้กับตนเอง					
5	หากครูตำหนิเนื่องจากผลงานไม่ดี ข้าพเจ้าสามารถปรับปรุงแก้ไขผลงานให้ดียิ่งขึ้นได้					
6	เมื่อเพื่อนที่โรงเรียนไม่ยอมรับแนวความคิดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะมีวิธีการแก้ไขและทำให้เพื่อนยอมรับแนวความคิดของข้าพเจ้า					
7	เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาดล้มเหลว ข้าพเจ้าสามารถหาวิธีการแก้ไขได้ทันที					
8	เมื่อทะเลาะกับเพื่อนข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาจะจบลงโดยเร็วและข้าพเจ้าสามารถปรับความเข้าใจกับเพื่อนได้					
9	หากบิดามารดาของข้าพเจ้าป่วย ข้าพเจ้าไม่เสียกำลังใจและสามารถช่วยเหลือให้กำลังใจแกบิดามารดาได้					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
10	เมื่อข้าพเจ้าได้รับคัดเลือกให้ทำงานสำคัญ ข้าพเจ้าจะสามารถควบคุมการทำงานของ ตนได้					
11	ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ เมื่อเพื่อนไม่ยอมรับแนวคิดของข้าพเจ้า เพราะการกระทำของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะ ยอมรับและพยายามปรับปรุงตนเองใหม่					
12	เมื่อเกิดปัญหาแบบเดิมหรือคล้ายๆกัน ข้าพเจ้าสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น					
13	เมื่อข้าพเจ้าได้รับปฏิกริยาต่อต้านจากเพื่อน ข้าพเจ้าสามารถรับได้และแก้ไขตนเองให้ดีขึ้นได้					
14	หากงานกลุ่มของข้าพเจ้ามีปัญหา เพราะ ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ข้าพเจ้าจะหาทางแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น					
15	เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด ข้าพเจ้าสามารถ แก้ไขได้					
16	เมื่อข้าพเจ้าทำงานไม่ได้ตามที่ตนเองตั้งใจไว้ ข้าพเจ้าจะตั้งใจมากขึ้นจนกว่างานจะสำเร็จ					
17	เมื่อข้าพเจ้าโดนตัดค่าใช้จ่ายเพราะทำผิด ข้าพเจ้ารับรู้ว่ามีมารดาหวังดีและจะ ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น					
18	ในการทำกิจกรรมกลุ่ม ข้าพเจ้ามีส่วนร่วม ในการคิดแก้ปัญหา					
19	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา ข้าพเจ้าสามารถบอก ได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด					
20	เมื่อผลงานของข้าพเจ้าไม่ได้รับคัดเลือกให้ แสดงผลงานในห้องเรียน ข้าพเจ้าจะปรับปรุง ฝีมือตนเอง เพื่อครั้งต่อไปจะได้รับคัดเลือก บ้าง					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
21	ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง เมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นในชีวิต ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าสามารถจัดการกับ อุปสรรคและปัญหาเหล่านั้นได้					
22	เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการ แก้ไขปัญหาทุกครั้ง					
23	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ยาก ข้าพเจ้ามีวิธีคิดแก้ไขปัญหาที่รอบคอบ					
24	หากว่าข้าพเจ้าต้องย้ายโรงเรียนไปเรียนที่ ใหม่ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าสามารถหา เพื่อนใหม่ได้					
25	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายงานเพิ่มขึ้น ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นโอกาสและสามารถทำให้ เสร็จเรียบร้อยได้					
26	เมื่อข้าพเจ้าถูกเพื่อนตำหนิ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่ เป็นไรครั้งต่อไปจะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น					
27	เมื่อข้าพเจ้ามีความคิดไม่ตรงกับเพื่อน ข้าพเจ้าสามารถระงับความโกรธและตั้งใจ จะปรับความเข้าใจกับเพื่อนให้ได้					
28	เมื่อข้าพเจ้าถูกตำหนิต่อหน้าเพื่อนคนอื่นๆ ข้าพเจ้าคิดว่าอาจจะเป็นความผิดของผู้ตำหนิ และพร้อมอธิบายให้เข้าใจกันได้					
29	เมื่อข้าพเจ้าไม่ได้รับการมอบหมายให้ทำงาน สำคัญ ข้าพเจ้าจะหาข้อบกพร่องของตนเอง และหาวิธีแก้ไข					
30	ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจะมีจุดจบ ที่ดีได้					
31	ด้านความอดทน เมื่อข้าพเจ้าได้รับการตักเตือนจากผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟังและสามารถนำไปปฏิบัติ ตามได้					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
32	ถ้ามีคนกล่าวหาว่าข้าพเจ้าเป็นขโมย ข้าพเจ้าจะหาวิธีพิสูจน์ให้เขาเห็นว่าข้าพเจ้า บริสุทธิ์					
33	ถ้าข้าพเจ้าสอบตกในการสอบเก็บคะแนน ข้าพเจ้าจะพยายามอ่านหนังสือเพื่อผลการ สอบที่ดีในครั้งต่อไป					
34	เมื่อข้าพเจ้าได้รับการมอบหมายงานที่ยาก ข้าพเจ้าจะตั้งใจและใช้ความพยายามทำงาน นั้นจนสำเร็จและดีที่สุดเท่าที่จะทำได้					
35	ข้าพเจ้าวางแผนการดำเนินงานและมี เป้าหมายในการทำงานทุกครั้ง					
36	ถึงแม้ข้าพเจ้าจะไม่ได้รับการยกย่องในการ ทำงานต่าง ๆ เลยแต่ข้าพเจ้าคิดว่าไม่เป็นไร และพยายามทำงานให้ดีขึ้นต่อไป					
37	เมื่อข้าพเจ้าทำงานชิ้นสำคัญผิดพลาด ข้าพเจ้าจะอดทนและใช้ความพยายามอย่าง เต็มที่ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจนสำเร็จ					
38	ถ้าข้าพเจ้าถูกต่อต้านจากเพื่อนในกลุ่ม ข้าพเจ้าจะพยายามทำให้เพื่อนยอมรับให้ได้					
39	ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานใดๆที่ยาก ยิ่งรู้สึกว่ น่าสนใจและมีความท้าทายให้ทดลอง					
40	ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าความพยายามอยู่ ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น					

แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	สมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้ามีความรักใคร่สามัคคีกัน					
2	เมื่อข้าพเจ้าไม่สบายจะมีพ่อแม่ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด					
3	พ่อแม่ไม่มีเวลาพูดคุยเรื่องต่างๆกับข้าพเจ้า					
4	พ่อแม่และข้าพเจ้าไม่สนใจซึ่งกันและกัน					
5	พ่อแม่จะคอยซักถามข้าพเจ้าเสมอเมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา					
6	พ่อแม่จะให้คำปรึกษาแก่ข้าพเจ้าเสมอเมื่อข้าพเจ้าต้องการ					
7	พ่อแม่แสดงให้เห็นว่ารักข้าพเจ้าโดยคำพูดและการกระทำ					
8	พ่อแม่และข้าพเจ้ามีความเป็นห่วงเป็นใยซึ่งกันและกัน					
9	พ่อแม่ไม่เคยสนใจว่าข้าพเจ้าอยากได้หรือต้องการอะไร					
10	พ่อแม่สนใจและติดตามผลการเรียนของข้าพเจ้าอย่างใกล้ชิด					
11	เมื่อพ่อแม่อารมณ์ไม่ดีท่านมักจะพาลดุด่าหรือลงโทษข้าพเจ้า					
12	เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้าจะปรึกษาพ่อแม่					
13	ข้าพเจ้ารักและเคารพพ่อแม่ของข้าพเจ้า					
14	ข้าพเจ้าจะได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียน					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
15	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อเมื่อต้องอยู่ร่วมกับพ่อแม่					
16	ข้าพเจ้ามักจะโต้เถียงเมื่อถูกพ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือน					
17	ข้าพเจ้ามีความคิดเห็นขัดแย้งกับพ่อแม่เป็นประจำ					
18	ข้าพเจ้าได้ยินหรือเห็นพ่อแม่ทะเลาะกันเป็นประจำ					
19	พ่อแม่จะปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหา					
20	พ่อแม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน					

แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผล

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	ถ้ามีปัญหาพ่อแม่จะช่วยแนะนำแต่ให้ข้าพเจ้าเป็นคนตัดสินใจเอง					
2	ข้าพเจ้าสามารถพูดคุยหรือปรึกษาพ่อแม่ได้ทุกเรื่อง					
3	เมื่อข้าพเจ้ามีเรื่องไม่สบายใจพ่อแม่จะปลอบใจถามสาเหตุและแนะนำวิธีแก้ปัญหาให้					
4	ถ้าข้าพเจ้าทำผิด ข้าพเจ้าสามารถชี้แจงเหตุผลได้ ซึ่งเหตุผลนั้นอาจทำให้ข้าพเจ้าไม่ต้องรับโทษ					
5	เมื่อลูกๆ ทำผิดพ่อแม่จะตำหนิหรือลงโทษโดยไม่ลำเอียง					
6	เมื่อข้าพเจ้าทำผิด จะได้รับการชี้แจงเหตุผลก่อนถูกทำโทษ					
7	พ่อแม่เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้ในบางเรื่อง que เห็นว่าเหมาะสมสำหรับเด็กอย่างข้าพเจ้า					
8	ข้าพเจ้าได้รับการส่งเสริมให้ทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ เช่น เล่นดนตรี เล่นกีฬา					
9	พ่อแม่จะแบ่งงานในบ้านให้ลูกทุกคนรับผิดชอบอย่างเหมาะสมตามความสามารถ					
10	ข้าพเจ้าสามารถออกไปเที่ยวนอกบ้านกับเพื่อนได้แต่ต้องบอกพ่อแม่ก่อนทุกครั้ง					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
11	เวลาซื้อข้าวของเครื่องใช้หรือเสื้อผ้าของข้าพเจ้า พ่อแม่จะให้ข้าพเจ้าเลือกเอง					
12	เมื่อข้าพเจ้ากลับบ้านผิดเวลา พ่อแม่จะถามถึงสาเหตุก่อนจะตำหนิ					
13	พ่อแม่จะให้อิสระในการเลือกศึกษาต่อของข้าพเจ้า					
14	พ่อแม่จะคอยแนะนำในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่ว่าดีหรือไม่ดี					
15	พ่อแม่จะอนุญาตให้ข้าพเจ้าอ่านการ์ตูนหรือเล่นเกมสัปดาห์เป็นบางครั้งเพื่อเป็นการพักผ่อน					
16	ถ้าข้าพเจ้าทำข้าวของเสียหายพ่อแม่จะใช้การตักเตือนมากกว่าการทำโทษ					
17	ข้าพเจ้าต้องกลับบ้านตรงตามเวลาที่พ่อแม่กำหนดเสมอ					
18	พ่อแม่จะคอยให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าเสมอในสิ่งที่ข้าพเจ้าทำ					
19	ถ้าพ่อแม่จะให้รางวัลแก่ข้าพเจ้า จะถามหรือสังเกตก่อนว่าข้าพเจ้าต้องการอะไร					
20	เมื่อข้าพเจ้าทำการบ้านเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าสามารถทำกิจกรรมอื่นได้ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ					

แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	ครูจะยอมรับฟังปัญหาทุกเรื่องของข้าพเจ้า					
2	ครูรับฟังเหตุผลของข้าพเจ้า					
3	ครูมีความห่วงใยข้าพเจ้า					
4	ครูเป็นแบบอย่างที่ดีของข้าพเจ้า					
5	ครูยิ้มแย้มทักทายข้าพเจ้าเมื่อพบกันนอกห้องเรียน					
6	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนหรือเรื่องส่วนตัว ครูจะให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยเหลือข้าพเจ้า					
7	ครูมักจะตำหนิข้าพเจ้าเสมอ เมื่อข้าพเจ้าทำอะไรไม่เป็นที่พอใจ					
8	ครูมักจะลงโทษโดยไม่มีเหตุผล					
9	ครูมักจะประจานข้าพเจ้าให้รู้สึกอับอายต่อหน้าเพื่อนๆ					
10	ครูแสดงอาการเบื่อหน่ายเมื่อข้าพเจ้าซักถาม					
11	ครูมักจะให้ความสนใจแต่คนเรียนเก่ง					
12	ครูมักจะทำโทษรุนแรงเกินไปสำหรับความผิดเล็กน้อย					
13	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา ครูสามารถให้คำปรึกษาได้					
14	เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด ครูจะแนะนำสิ่งที่ถูกต้องให้					
15	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอย่างเคร่งครัด					

แบบสอบถามวัดบรรยากาศการเรียนการสอน

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	ครูเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ซักถามปัญหาในการเรียนที่ไม่เข้าใจ					
2	ครูมีเทคนิคในการสอนที่น่าสนใจ					
3	บรรยากาศในการเรียนของห้องข้าพเจ้าเป็นไปด้วยความสนุกสนาน					
4	ครูสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นกันเอง					
5	ครูมีวิธีการสอนที่ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย					
6	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน					
7	เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนครูจะอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ					
8	ห้องเรียนมีบรรยากาศที่สงบเงียบเหมาะสมต่อการเรียนการสอน					
9	ภายในห้องเรียนมีการจัดวางของอย่างเป็นระเบียบ					
10	สภาพห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอ					
11	ห้องเรียนมีอากาศถ่ายเทดี					
12	ในห้องเรียนไม่มีกลิ่นเหม็นจากสิ่งปฏิกูล เช่น ขยะ หรือกลิ่นห้องน้ำ					
13	ห้องเรียนมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน					
14	ห้องเรียนแต่ละห้อง มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เพียงพอแก่นักเรียน					

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
15	โต๊ะ เก้าอี้ มีลักษณะและขนาดเหมาะสม					
16	การจัดวางโต๊ะ เก้าอี้ ในห้องเรียน เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนและ การทำกิจกรรมในชั้นเรียน					
17	สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครูใช้ มีสภาพดี					
18	สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครูใช้ มีความทันสมัย					
19	สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครูใช้ เหมาะสมกับนักเรียน					
20	สื่อและอุปกรณ์ที่ครูใช้มีความเหมาะสม กับบทเรียน					

แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความในแต่ละข้อต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อตรงกับนักเรียนมากน้อยในระดับใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

ข้อ	ข้อความ	จริงมากที่สุด	ค่อนข้างจริง	ปานกลาง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงมากที่สุด
1	ข้าพเจ้ามีเพื่อนที่สามารถปรึกษาปัญหาได้ทุกเรื่อง					
2	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทมากกว่า 1 คน					
3	ข้าพเจ้าทำกิจกรรมต่างๆกับเพื่อนอย่างสนิทสนม					
4	ข้าพเจ้าเป็นห่วงเพื่อนเสมอเวลาเพื่อนไม่สบายหรือไม่มาโรงเรียน					
5	ข้าพเจ้าและเพื่อนๆให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการเรียน					
6	ข้าพเจ้าเข้ากับกลุ่มเพื่อนๆได้ดี					
7	เมื่อเพื่อนมีปัญหาจะมาปรึกษากับข้าพเจ้า					
8	เพื่อนให้ความไว้วางใจข้าพเจ้า					
9	เพื่อนยอมรับฟังปัญหาของข้าพเจ้าเสมอ					
10	เพื่อนสามารถช่วยเหลือ และแนะนำข้าพเจ้าได้ เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหา					
11	เมื่อข้าพเจ้าเดือดร้อนเรื่องเงิน เพื่อนสามารถช่วยเหลือข้าพเจ้าได้					
12	เพื่อนยอมรับฟังความคิดเห็นของข้าพเจ้า					
13	เพื่อนแสดงความเป็นห่วงข้าพเจ้าเสมอเมื่อข้าพเจ้าไม่สบายหรือไม่มาโรงเรียน					
14	เพื่อนๆให้การยอมรับในตัวข้าพเจ้า					
15	เพื่อนมักจะคอยแนะนำสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่ว่าดีหรือไม่อย่างไร					

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย มหาบรรพต	โปรแกรมจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ดร.เปรมสุรีย์ เชื้อมทอง	โปรแกรมการวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประทับเกียรติ	โปรแกรมการวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
อาจารย์มิ่ง เทพครเมือง	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
อาจารย์สุชาติ สิริมินนนท์	ครู คศ.3 โรงเรียนบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวธิดา ฐิติพานิชยางกูร
วันเดือนปีเกิด	6 มิถุนายน 2521
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	151 ซ.จรัญสนิทวงศ์ 82 ถ.จรัญสนิทวงศ์ แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ตำแหน่ง ครู อันดับ คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดบางพลัด (ป.สุวรรณโณ) สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวิมุตยารามพิทยากร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2543	ศึกษาศาสตรบัณฑิต ศษ.บ. (การสอนคณิตศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทาง การศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ